

Latvijas Kultūras akadēmija
Kultūras socioloģijas un menedžmenta katedra

JAUNIEŠU BRĪVPRĀTĪGAIS DARBS SOCIĀLĀ KAPITĀLA
KONTEKSTĀ. LAUKU TERITORIJU SPECIFIKA

Bakalaura darbs

Autore:
Akadēmiskā bakalaura augstākās izglītības programmas „Mākslas”
Kultūras socioloģijas un menedžmenta apakšprogrammas
4. kursa studente Madara Maslova
(ID Nr. 20103417)

Darba vadītāja:
Mg. art., doc. Agnese Hermane

/paraksts/

Rīga
2014

SATURS

IEVADS	3
1. SOCIĀLAIS KAPITĀLS KĀ INDIVĪDA UN SABIEDRĪBAS MIJIEDARBĪBAS PAMATS.....	5
1.1. Sociālā kapitāla jēdziens	6
1.2. Sociālā kapitāla izteiksmes	10
1.3. Pilsētvide un lauku teritorija sociālā kapitāla ietvaros.....	16
2. BRĪVPRĀTĪGĀ DARBA ATTĪSTĪBA UN TĀ LĪDZDALĪBAS KONTEKSTS.....	23
2.1. Brīvprātīgā darba veicināšanas aktualitāte	26
2.2. Pilsētvide un lauku teritorija brīvprātīgā darba ietvaros	33
3. LAUKU TERITORIJU SOCIĀLĀ KAPITĀLA INSTRUMENTS – JAUNIEŠU BRĪVPRĀTĪGAIS DARBS	38
3.1. Lauku teritoriju specifika jauniešu sociālā kapitālā iegūšanā un uzturēšanā.....	42
3.2. Jauniešu brīvprātīgā darba ieguldījums un problēmas sociālā kapitāla noturībai lauku teritorijās	50
4. JAUNIEŠU BRĪVPRĀTĪGAIS DARBS LAUKU TERITORIJĀ – AKTUĀLĀS SITUĀCIJAS ANALĪZE	57
4.1. Brīvprātīgā darba pieredze, sadarbības modeļi un izvērtējums	58
4.2. Līdzšinējā sociālā kapitāla uzkrāšana brīvprātīgā darba kontekstā lauku teritorijās – sociālie tīkli, uzticība, normas	61
4.3. Nosacījumi brīvprātīgā darba turpmākai attīstībai un sociālā kapitāla vairošanai lauku teritorijās	65
NOBEIGUMS	68
KOPSAVILKUMS	69
AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS.....	73
ANNOTATION.....	83
PIELIKUMI.....	84
1. pielikums. Sociālā kapitāla dimensijas	85
2. pielikums. Sociālā kapitāla ietvars: neformāla un formāla brīvprātīgā darba attiecības.....	86
3. pielikums. Vadlīnijas fokusgrupas vadīšanai.....	87
4. pielikums. Protokols fokusgrupai - Pļaviņu novada Jaunatnes iniciatīvu centra „Ideja” jaunieši	89
5. pielikums. Protokols fokusgrupai – Bauskas jauniešu apvienības „Jums” jaunieši	95
6. pielikums. Transkripcija fokusgrupai - Rundāles novada, Svitenes ciema biedrības „Mums Pieder Pasaule” jaunieši	101
7. pielikums. Fokusgrupu dalībnieku pārstāvēto organizāciju salīdzinājums	115

IEVADS

Katras demokrātiskas valsts vērtība ir tās iedzīvotāji. Nozīmīgs, labklājību veicinošs process ir līdzdalība, kura realizācijas iespējas, neatkarīgi no ģeogrāfiskajiem aspektiem, jānodrošina visos reģionos. Sociālais kapitāls ir nemateriāls resursu kopums, kas līdzdalības procesā tiek iegūts un uzturēts. Normas, sociālie tīkli, uzticība sociālā kapitāla ietvaros tiek attīstīti kā būtisks veselīgas sabiedrības funkcionēšanas nosacījums un tāpēc valsts interesēs ir tā īstenošana. Brīvprātīgais darbs ir sasaiste starp iedzīvotāju un sociālo kapitālu. Mūsdienās grūti nosaukt nozari, kurā brīvprātīgais darbs nebūtu sastopams, un organizācijas, valsts un pašvaldības iestādes aicina sadarboties, attīstot personīgo kompetenci, realizējot savas, organizācijas un sabiedrības vajadzības. Līdz ar Eiropas brīvprātīgo gadu, vairākas valstis ir pieņēmušas atsevišķu likumu tā regulējumā. Latvijā vēl notiek darbs pie likumprojekta izstrādes. Brīvprātīgais darbs lauku teritorijās ir aktuāla tēma ņemot vērā tā iekļaujošo dabu, aspektus, kas var palīdzēt sabiedrībai justies vienotākai, pakalpojumu pieejamības jautājumos līdzvērtīgākai pilsētvidei. Jaunietim Latvijas lauku apvidos, kā definētai grupai ar mazākām iespējām, brīvprātīgais darbs ir jo īpaši nozīmīgs nepieciešamā atbalsta nodrošināšanai. Atsaucoties uz jauniešu brīvprātīgā darba izplatību ārvalstīs, tā pozitīvo vērtējumu; atsaucoties uz brīvprātīgo darbu kā lauku reģionu attīstības iespēju un Latvijas neskaidro situāciju brīvprātīgā darba likumdošanā un arī realizācijā, autoresprāt, tēma ir izpētei aktuāla.

Bakalaura darba mērķis ir izzināt sociālā kapitāla izpausmes jauniešu brīvprātīgajā darbā lauku teritorijās.

Bakalaura darba mērķa realizēšanai veicamie uzdevumi ir:

- rast atslēgas vārdus sociālā kapitāla jēdziena izpratnē un veidot savu definīciju;
- atspoguļot sociālā kapitāla atšķirības atkarībā no vides (pilsēta, lauki);
- veikt brīvprātīgā darba jēdziena izpēti likumdošanā un analizēt tā internacionālo kontekstu;
- atspoguļot brīvprātīgā darba pienesumu sabiedrībai;
- novērtēt saistību starp sociālā kapitāla uzturēšanas iespējām un brīvprātīgo darbu atšķirīgās teritoriālās vienībās;
- gūt dziļāku izpratni par lauku reģionu specifiku sociālā kapitāla uzturēšanā;
- veikt teorētisku apskatu jauniešu brīvprātīgā darba attīstības iespējām un problēmām lauku teritorijā;
- izvērtēt sociālā kapitāla iezīmju attīstību dažādu jauniešu organizāciju darbībā.

Galvenais pētāmais jautājums – kā sociālais kapitāls izpaužas brīvprātīgajā darbā un kāds, vairojot sociālo kapitālu lauku teritorijās, ir vērtīgākais sadarbības veids starp brīvprātīgo (brīvprātīgo organizācijām) un sabiedrību.

Bakalaura darba struktūra organizēta sekojoši: 1. nodaļa veltīta sociālā kapitāla jēdziena izpratnes veidošanai un sastāv no trīs apakšnodaļām. Atspoguļoti teorētisku skaidrojumi, rasta vienota definīcija, izzināts sociālā kapitāla konteksts, aktualizējot kapitālu daudzveidību, sociālā kapitāla veidojošus elementus, sociālā kapitāla mērījumu sarežģītību, kā arī darīti skaidri teritoriāli nozīmīgi jēdzieni, atspoguļotas izteiktākās atšķirības sociālā kapitāla ietvaros starp pilsētu un laukiem, noris pievēršanās sociālās atstumtības riskiem. 2. nodaļa vērsta uz brīvprātīgā darba attīstību Latvijā, paralēli vērtējot pasaules pieredzi, un sastāv no divām apakšnodaļām. Tās atspoguļo brīvprātīgā darba klātesamību sabiedrībā un pētījumu vērtējums par atšķirīgās vides esošajām un iespējamajām ietekmēm uz brīvprātīgo darbu. Kopsavelkošajā 3. nodaļā, kas sastāv no divām apakšnodaļā, ievadīta pievēršanās jauniešu brīvprātīgajam darbam. Apakšnodaļas skaidro lauku teritoriju ietekmi uz sociālo kapitālu, pievēršas cilvēku drošumspējai. Aprakstīti novērtējumu veidojoši specifiski apstākļi, jauniešu brīvprātīgā darba atbalsta programmu piemēri, kā arī līdzdalības nozīmīgums jauniešiem lauku teritorijās. 4. nodaļa paredzēta vadīto fokusgrupu informācijas analīzei. Bakalaura darba ietvaros, ievērojot nodaļu tematiku, iekļauti nozīmīgāko jēdzienu skaidrojumi, un 6 pielikumi.

Pētnieciskā jautājuma noskaidrošanai paredzētas fokusgrupas. Šāda kvalitatīvo pētījumu metode izvēlēta, jo Latvijas ietvaros brīvprātīgā darba laukos tēma ir nokļuvusi diskusijās, taču ir maz pētīta, radot nepieciešamību izzināt viedokli no grupu iekšienes, kā arī Latvijā vēl tikai veidojas vienota brīvprātīgā darba veicēju uzskate, kas būtu nozīmīga kvantitatīvas pētījumu metodes izvēlei. Pētījuma veikšanā fokusgrupu dalībnieki ir jaunieši vecumā no 13 – 25 gadiem. Izvēle starp brīvprātīgo organizācijām un biedrībām notikusi, ņemot vērā to atrašanos teritoriālā vienībā un organizatorisko darbību un struktūru. Nosacījumi fokusgrupu sastāvam veidoti vadoties pēc nepieciešamības pārzināt lauku reģionu organizatorisko kārtību, šāda iemesla dēļ galvenais priekšnosacījums ir dzīvošana lauku teritorijās, kam seko brīvprātīgā darba veikšanas pieredze pilsētā vai laukos.

Bakalaura darba uzdevumu izpildei izmantotās metodes – literatūras analīze un informatīvo materiālu apskats, apkopoto faktu materiāla analīze, kā arī kvalitatīvo pētījumu metode – fokusgrupas.

Bakalaura darba izstrādē informācijas avotu un literatūras sarakstu pārstāv grāmatas un liela daļa interneta vidē iegūstami avoti - tēmas specifikas dēļ, galvenokārt, ārvalstīs veiktu pētījumu un diskusiju ziņojumi. Autore atsaucas arī uz akadēmisko studiju laikā rakstītajiem kursa darbiem, veikto izpēti to ietvaros.

1. SOCIĀLAIS KAPITĀLS KĀ INDIVĪDA UN SABIEDRĪBAS MIJEDARBĪBAS PAMATS

Sociālā kapitāla jēdziens savā nozīmes ietilpīgumā un arī nozīmīguma ziņā līdzinās tādiem jēdzieniem kā sabiedrība, resursi, komunikācija un citi. Ir plašs sociālā kapitāla definīciju skaits, un darba autore turpmāk ir analizējusi pāris no tām, ieskatoties vēsturē, atspoguļojot to dažādību, ietilpību un meklējot kopsaucēju.

Sākotnēji veidojot īsu, vispārīgu ievadraksturojumu veiksmīgai virzībai tēmā, viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc cilvēki iesaistās organizācijās, ir saikņu iegūšana un ietekmes palielināšana, jo laiks un organizācijai veltītā enerģija var nest kādu noteiktu labumu. Savukārt šie labumi, ieguvumi no dalības organizācijā tiek saukti par sociālo kapitālu – zināšanas un saiknes, kas veicina cilvēka spēju sasniegt mērķus un paplašināt ietekmi. Sociālais kapitāls iekļauj sevī sociālos tīklus, savstarpēju pienākumu, uzticamības un normu izpratnes kopu, kas regulē uzvedību un sociālos resursus cilvēku efektīvai rīcībai. Turpretī atšķirības sociālā kapitāla ietvaros, šķēršļi resursu ieguvei, rada sociālo nevienlīdzību.¹

Sabiedrības spēks ir vērojams apstākļos, cik lielā mērā cilvēki sniedz personisko atbalstu caur saitēm ģimenes un draugu lokā, kā arī cik lielā mērā cilvēki iesaistās plašākos tīklos, vēlamā gadījumā šķērsojot vecuma, dzimuma, etniskās un reliģiskās piederības, sociālās šķiras un izglītības robežas. Tālāk sabiedrības spēks redzams saiknē starp personu, organizāciju un indivīda spējām iegūt pieeju resursiem un pakalpojumiem. Tas, savukārt, atkarīgs ne tikai no zināšanām un indivīda prasmēm, bet arī no organizāciju un sistēmu atsaucības. Process, kas ietekmē sabiedrības kopējo spēku, ir pilsoniskā līdzdalība. Pilsoniskā līdzdalība ietver aktivitātes, kurās indivīdi sadarbojas citu labā vai sabiedrības kā kopuma labad un ko var realizēt ar apmaksātu vai brīvprātīgā darbu, ar pilsoņu grupu vai individualizētu darbību balsojot.²

Sociālā kapitāla veidošanās priekšnosacījumi paredz iesaistīšanos kolektīvos veidojumos. Saišu dibināšana ar citiem kā ciešākos tā arī plašākos tīklos ietekmē sociālā kapitāla apjomu, taču iesaiste vēl nenodrošina sociālā kapitāla vairošanos un saglabāšanos. Tam nozīmīga ir līdzdalība grupā, tīklu uzturēšana no individuālas pozīcijas gribas un iespēju ietvaros.

¹ Giddens, Anthony. *Sociology*. 5th edition, Cambridge, 2006.

² Black, Alan, Philip Hughes. *The identification and analysis of indicators of community strength and outcomes*. Edith Cowan University, A report to the Department of Family and Community Services, 2001. Pieejams: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1729048 [skatīts 2013, 27.decembris].

1.1. Sociālā kapitāla jēdziens

Sociālā kapitāla jēdziens akadēmisko diskusiju lokā nonāca 20.gs. 80. gadu beigās un pēdējā gadsimta dekādē piedzīvo lietojuma un skaidrojuma augšupeju.³ Vairākos materiālos Pjērs Burdjē (*Pierre Bourdieu*), Džeims Kolemans (*James Coleman*) un Roberts Putnams (*Robert Putnam*) nosaukti kā galvenie jēdziena attīstītāji. Šī iemesla dēļ autore kā primārajiem pievēršas minēto autoru sniegtajiem jēdziena aprakstiem darbos, kas avotu apskatā minēti visbiežāk.

Pjērs Burdjē sociālo kapitālu definē kā faktisko un potenciālo resursu kopumu. Šis resursu kopums ir sasaistīts ar īpašumu, ko veido patstāvīgs tīkls ar vairāk vai mazāk institucionalizētām attiecībām, savstarpēju pazīšanos un atzīšanu. Vai citiem vārdiem – sociālo kapitālu veido piederība kādai grupai, kas nodrošina katru tā locekli ar kolektīvam piederošu kapitālu. P. Burdjē norāda, ka pamats ir materiālā un simboliskā apmaiņa. Attiecības tīkla iekšienē ir produkts, kas, citkārt apzināti, citkārt nē (atkarībā no indivīda un kolektīva), veidots ar mērķi radīt vai reproducēt sociālās attiecības īstermiņā vai ilgtermiņā. Indivīdam piemītošais sociālais kapitāls atkarīgs no tā, cik lielu attiecību tīklu persona var efektīvi mobilizēt un no kapitālu (ekonomiskais, kultūras, simboliskais) summas, kas katram no indivīdiem pieder.⁴

Džeims Kolemans, amerikāņu sociologs, sociālā kapitāla skaidrošanai izmanto tādus terminus kā informācijas kanāli, sociālās normas, kā arī pienākumi un gaidas, kas ierobežo un veicina noteikta veida uzvedību. Sociālais kapitāls ir produktīvs, rada iespēju sasniegt noteiktas beigas, kas, sociālā kapitāla trūkuma rezultātā, nebūtu iespējamās. Dž. Kolemans lieto sociālā kapitāla jēdzienu kā teorētisku instrumentu divu dažādu perspektīvu apvienošanai sociālas darbības ietvaros – sociālā perspektīva, kurā sociālās normas ir būtiskas indivīda darbības skaidrošanai, un ekonomiskā perspektīva, kas rāda individuālo kā savtīgu, patstāvīgi rīkojošos, maksimālā lietderībā balstītu. Sociālais kapitāls Dž. Kolemana teorētiskajos uzskatos, bez iepriekšminētā, parādās kā sastāvošs no sociālās struktūras aspektiem ar dalībnieku, aktoru starp tām un ģimeni kā izejas punktu.⁵

³ *Encyclopedia of Social Theory II*. General editor George Ritzer. Thousand Oaks, California: Sage Publications, 2005. pp.715.-717.

⁴ Bourdieu, Pierre. The forms of capital. (1986) Grām: *Economic Sociology*, edited by Nicole W. Biggart. Blackwell Publishers, 2002. pp. 280 – 291. Pieejams: http://www.google.lv/books?hl=lv&lr=&id=XmwOwJzd-20C&oi=fnd&pg=PA280&dq=The+forms+of+capital&ots=qXa882bGCl&sig=W02LloXH1u1eSZSUMCzyypgxoUvU&redir_esc=y#v=onepage&q=The%20forms%20of%20capital&f=false [skatīts 2014, 12. februāris].

⁵ Coleman S., James. Social Capital in the Creation of Human. *The American Journal of Sociology*. Vol. 94, 1988. pp. 95-120. Pieejams: http://onemvweb.com/sources/sources/social_capital.pdf [skatīts 2013, 29. decembris].

Interesanta ir amerikāņu Roberta Putnama, profesora un politikas zinātnes eksperta 2000. gadā izdotās grāmatas „*Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*” piedāvātā versija. R. Putnamam sociālais kapitāls apzīmē izmērāmu vienību, cilvēku veidotu saikņu blīvumu un pārstāvniecību, kas visus vieno pilsoniskā sabiedrībā.⁶ Sociālais kapitāls tiek attiecināts uz saitēm starp indivīdiem – sociālie tīkli, savstarpējas normas, uzticēšanās no tām izaug. Grāmatā R. Putnams izklāsta, ka amerikāņu kopības sajūta brūk. Arvien vairāk laika tiek pavadīts ceļā, birojā, skatoties televīziju un arvien mazāk, lai pievienotos kādai sabiedrības grupai, organizācijām. Šādās kopsakarībās R. Putnams runā par boulingu vienatnē, norādot, ka tas reprezentē sociālā kapitāla zudumu.⁷

Likumsakarīgi, ka pētnieku diskusijās nonāk jautājums par to, kas īsti ir sociālais kapitāls – sociālais resurss, produkts vai indivīda atbildība. Dž. Kolemana un P. Burdjē teorētiskie spriedumi tiek skatīti kā vairāk radniecīgi, norādot uz indivīda nozīmīgumu tajos, kamēr Dž. Putnamam – uz kolektīvā izteiktību, taču tas nav absolūti viennozīmīgi. Šos trīs teorētiskus atšķir tas, ka P. Burdjē uzskatos sociālais tīkls ir līdzvērtīgs sociālā kapitāla jēdzienam, Dž. Kolemans izvirza trīs sociālā kapitāla pamatbalstus - normas, informācijas kanāli, abpusēji pienākumi (saistības),⁸ savukārt R. Putnama spriedumos izceļas politiskā klātesamība un sociālā kapitāla kā apdraudēta ievirze. Vienojošs aspekts vērojams sociālo tīklu kontekstā. Esot būtiska sociālā kapitāla daļa, tie skatīti kā vēlama virzība organizētai, mērķu sasniegšanai sabiedrībai, kurā katram būtu pieeja kādai kapitāla daļai.

Vairākos materiālos Laida Hanifana (*Lyda Judson Hanifan*) tiek dēvēta par pirmo „sociālais kapitāls” jēdziena izmantotāju un aprakstītāju, lietojot to kontekstā ar lauku teritoriju skolu. Šo titulu viņai piedēvēja R. Putnams 2000. gadā izdotajā grāmatā, taču Džordžs Ritcers (*George Ritzer*) arī dzan norāda, ka nav zināms, kurš pirmais jēdzienu lietojis.⁹ L. Hanifana sociālo kapitālu raksturo kā lielumu, kas neattiecas uz nekustamo, personisko īpašumu vai naudu, bet gan uz to dzīves vielisko daļu, ko veido nemateriālas vērtības - sadraudzība, līdzjūtība, sociālās attiecības starp indivīdiem, ģimenēm, veidojot sociālo vienotību un lauku sabiedrību, kuras loģiskais centrs ir skola. Hanifana min, ka indivīds ir sociāli bezpalīdzīgs, ja nesatiekas ar citiem cilvēkiem, jo sociālais kapitāls, kas

⁶ *Social Capital: Critical Perspective on Community and „Bowling Alone”*. Edited by Scott L. McLean, David A. Schultz, Manfred D. Steger. New York University Press, 2002.

⁷ Putnam, D., Robert. *Bowling Alone: the collapse and revival of American community*. Simon and Schuster, 2001. Pieejams: http://books.google.lv/books?id=cettawwJwxsC&printsec=frontcover&hl=lv&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [skatīts 2014, 12. februāris].

⁸ Ottebjjer, L. *Bourdieu, Coleman and Putnam on Social Capital*. Karolinska Institutet report, 2005. Pieejams: <http://ki.se/content/1/c6/04/38/49/Linda%20Ottebjjer.pdf> [skatīts 2013, 12. decembris].

⁹ *Encyclopedia of Social Theory II*. General editor George Ritzer. Thousand Oaks, California: Sage Publications, 2005. pp. 715.-717.

apmierina sociālās vajadzības, uzkrājas saskarē ar kaimiņiem, kuri tālāk nonāk saskarē ar citiem. Šādi tiek veidots sociālais potenciāls, kas nepieciešams, lai uzlabotu dzīves apstākļus kopienā. Sabiedrība gūst labumu no visu daļu sadarbības, kamēr indivīds mācās un iegūst no asociācijām, sajūtām, ko raisa līdzjūtība, draudzība, palīdzība.¹⁰

Ekonomiskās Sadarbības un Attīstības organizācija (*Organisation for Economic Co-operation and Development*, OECD), kuras sadarbības valsts ir arī Latvija,¹¹ 2001. gadā raksturoja sociālo kapitālu kā tīklu, kurā valda kopīgas normas, vērtības un vienošanās, kas atvieglo sadarbību tā ietvaros vai starp grupām. Definīcijas ietvaros var domāt par tīklu kā par reālās pasaules saitēm starp grupām vai indivīdiem (ģimenes tīkls, tīkls vai saites starp kolēģiem).¹² Arī L. Hanifanas idejās vēl nenosaukts vīdēja tīklošanās koncepts. Jauni jēdzieni parādās Austrālijas piemēra pētījumā par novecošanos, sociālo kapitālu un atbalstu, kā veicēji sociālo kapitālu raksturo kā kolektīvi veidotu veselīgas sabiedrības ēku, kas turas kopā no savstarpēji izdevīgas mijiedarbības un sasniegumiem, pamatojoties uz sociālo un pilsonisko līdzdalību.¹³

Jau no 90. gadiem vērojams sociālā kapitāla skaidrojumu uzplaukums dažādās jomās (ekonomika, sociālā labklājība, pat kriminoloģija). Metodiķi uztraucas, ka jēdziens ir pārāk plašs un diskusijās nonāk pat jautājums par sociālā kapitāla un kultūras galvaspilsētas kā jēdzienu sinonimitāti. Tiek uzstāts un strādāts pie kopīgas konceptuālas būves.¹⁴ Nav noliedzams, ka „sociāls” un „kapitāls” savieno socioloģijas un politikas, ekonomikas disciplīnas. Sociālā kapitāla jēdziens manifestējas caur attieksmju, līdzpilsoņu, tīklu, asociāciju un līdzdalības publiskās institūcijās konceptiem.¹⁵ Tikmēr ir skaidrs, ka sociālais kapitāls ir mūsu pašu griba un spēja līdzdarboties, kas nozīmē tiešu saskari ar cilvēkiem jeb tīklu veidošanu un uzturēšanu.

¹⁰ Hanifan, J., Lyda. The Rural School Community Center materiāls. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. pp.130-138. Pieejams: <http://www.jstor.org/stable/1013498?seq=1> [skatīts 2013, 27.decembris].

¹¹ Latvijas Republikas Ārlietu Ministrija, *OECD un Latvijas sadarbība*. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/Ekonomiskas-attiecibas/Starpt-ekon-org/OECD/Sadarbiba/> [skatīts 2013, 27. decembris].

¹² *What is social capital?* Ekonomiskās Sadarbības un Attīstības organizācija (OECD) materiāls. Pieejams: <http://www.oecd.org/insights/37966934.pdf> [skatīts 2013, 27.decembris].

¹³ *Social Capital and Social Wellbeing* Discussion paper produced by the Australian Bureau of Statistics, 2002. Pieejams: <http://www.oecd.org/innovation/research/2380806.pdf> [skatīts 2013, 27.decembris].

¹⁴ *Encyclopedia of Social Theory II*. General editor George Ritzer. Thousand Oaks, California: Sage Publications, 2005. pp. 715.-717.

¹⁵ *Social Capital: Critical Perspective*. Edited by Baron, S., Field, J., Schuller, T., Oxford: Oxford University Press, 2000.

Eurobarometra ziņojumā sociālais kapitāls attiecas uz tām normām, uzticēšanos un tīklošanos, kā ietvaros cilvēki var risināt kopīgas problēmas.¹⁶ Arīdzan „risināt kopīgi” paredz kolektīvu sadarbību, līdzdarbošanos. Apskatot līdzdalības jēdzienu sabiedrības norišu skaidrojumu vārdnīcā, tiek norādīts, ka sociālajās zinātnēs līdzdalības jēdziens skatāms no divām pusēm - vāja un spēcīga līdzdalība, taču tas nemazina līdzdalības kā procesa nozīmīgumu. Pirmajā gadījumā apstākļos, kuros dominē politisko spēku un ekonomiskās varas centralizēšanās, birokrātijas pieaugums, pieaug arīdzan to cilvēku skaits, kas izvēlas dzīvot mazās grupās. Šādas grupas ir grūti identificēt, un to iesaistes līmenis krītas. Spēcīga līdzdalība norādīta ar tādiem piemēriem kā studentu akcijas, sabiedrības protesti, skarot politiskās līdzdalības aspektus.¹⁷

Sociālās līdzdalības jēdziens vēl rodams skaidrojumā, kurā norādīts, ka sociālais kapitāls attiecas uz jaudu (kapacitāti) sasniegt materiālus vai simboliskus labumus, pateicoties indivīda sociālajām attiecībām, grupas locekļu attiecībām vai balstoties uz daudzu cilvēku jaudu izbaudīt kolektīvās darbības devumu, pamatojoties uz viņu pašu sociālo līdzdalību, uzticēšanos iestādēm vai apņemšanos darīt.¹⁸ Papildinot, uzticēšanās un respektēšana attiecību uzturēšanā ļauj grupai turpināt ceļu uz mērķu sasniegšanu, kas pretējā gadījumā nebūtu iespējama. Tādā veidā sociālais kapitāls atkarīgs no sociālās grupas attiecību kvalitātes, kas rezultējas grupas komunikatīvajā kapacitātē – kopīga vērtība un visu līdzdalība.¹⁹

Kopsavelkot ir redzams, ka sociālā kapitāla jēdziens līdz apstiprinājumam par sociālo kapitālu kā indivīda un mijiedarbības pamatu nonāk, galvenokārt, caur sociālo tīklu, tīklošanās konceptu. Līdzās tam, veidojot sociālās vides raksturojumu, aktīvi pastāv jēdzieni kā uzticamība, normas, informācijas kanāli, struktūras, pienākumi un gaidas, apmaiņa un pieejamība, kurus regulē vajadzība pēc līdzdalības un organizācija, apvienība kā risinājums.

Lai empīriskajā datu analizē varētu koncentrēties uz konkrētiem jēdziena komponentiem, nepieciešams noteikt sociālā kapitāla jēdzienisko pamatsaturu, balstu.

Atsaucoties uz sociālā kapitāla analizējošiem avotiem, lasāms, ka uzticība un tīkli ir galvenie tā komponenti. Arīdzan normas un pienākumi atzīti kā līdzvērtīgi, taču tie ir pārāk

¹⁶ *Social Capital*, special Eurobarometer report, 2005.

Pieejams: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_223_en.pdf [skatīts 2013, 28. decembris].

¹⁷ *The Blackwell dictionary of Modern Social Thought*. Second edition, edited by William Outhwaite, Blackwell Publishing, 2003. pp. 461.- 462.

¹⁸ *Encyclopedia of Social Theory II*. General editor George Ritzer. Thousand Oaks, California: Sage Publications, 2005. pp. 715.-717.

¹⁹ *Social Capital: Critical Perspective*. Edited by Stephan Baron, John Field, Tom Schuller. Oxford: Oxford University Press, 2000.

vispārīgi un tādēļ lietojami tikai kopsavelkošā formā.²⁰ Sociālā kapitāla teorija ir kompleksa, un, sekojot līdzīgai daudzveidīgajai sociāla kapitāla aprakstošai un skaidrojošai literatūrai, par galvenajiem punktiem, parādot to biežo lietojumu un atsauces uz autoriem, kas par tiem runā, minēti uzticēšanās, noteikumi un normas, sociālā mijiedarbība un tīklu resursi.²¹ Tātad kā nozīmīgi dublējas tīkli un uzticība, arīdzan normas. Darba autore uzskata, ka, ņemot vērā daudzus jēdzienu skaidrojošos salikumus, ir jālūkojas pēc vienotas, lai arī vispārīgas definīcijas.²² Ja paralēli atskatās uz minēto autoru skaidrojumiem, tad redzams, ka Pjēra Burdjē raksturojumā nozīmīgs, pirmkārt, ir sociālais tīkls, un tad arī uzticēšanās; Džeimsa Kolemana raksturojumā – normas, pienākumi un sociālās struktūras; Roberta Putnama raksturojumā – sociālie tīkli, normas un uzticēšanās; Laidas Hanifanas raksturojumā – sociālās attiecības un sadraudzība (vērtējami kā sociālie tīkli un uzticība); tostarp kā virsmērķis – līdzdalība.

Kā rezultātā darba autore nonāk pie sekojošas sociālā kapitāla definīcijas: sociālais kapitāls ir nemateriāls resursu kopums, ko veido sociālie tīkli, uzticēšanās un normas (to ievērošana), kas vienlaikus izriet kā veiksmīgas līdzdalības priekšnosacījumi un ieguvumi.

1.2. Sociālā kapitāla izteiksmes

Sociālā kapitāla teorija ir kompleksa, sastāvoša no liela skaita pētījumu, teorētisku spriedumu, sarežģīto vienotas definīciju rašanu.²³ Ņemot vērā teorijas plašo fonu un skaidrojumu klāstu, turpmāk tiek atklāts ieskats kapitālu daudzveidībā un sociālā kapitāla komplicētībā.

Lai saprastu sociālā kapitāla saturu, tā elementi tiek izdalīti kognitīvos un strukturālos. Kognitīvais sociālais kapitāls attiecas galvenokārt uz normām, vērtībām un uzticēšanos indivīdiem un institūcijām. Strukturālo sociālo kapitālo veido sociālo organizāciju apstākļi un sociālais tīkls komunikācijā, tātad, uzsvars likts uz strukturālajiem aspektiem. Kā trešo sociāla

²⁰ *Social Capital: Critical Perspective*. Edited by Stephan Baron, John Field, Tom Schuller, Oxford: Oxford University Press, 2000.

²¹ Claridge, Tristan. *Designing Social Capital Sensitive Participation Methodologies*. 2004. Pieejams: <http://www.socialcapitalresearch.com/wp-content/uploads/2013/01/Social-Capital-and-Participation-Theories.pdf> [skatīts 2014, 15. februāris].

²² *Social Capital*. Special Eurobarometer report, 2005. Pieejams: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_223_en.pdf [skatīts 2013, 28. decembris].

²³ Claridge, Tristan. *Designing Social Capital Sensitive Participation Methodologies*. 2004. Pieejams: <http://www.socialcapitalresearch.com/wp-content/uploads/2013/01/Social-Capital-and-Participation-Theories.pdf> [skatīts 2014, 15. februāris].

kapitāla formu skata attiecībā pret sociāliem tīkliem un attiecību veidošanas tipiem, kas minēti turpmāk.²⁴

To procesu vidū, kas veicina stipras sabiedrības attīstību, atrodas sociālā līdzdalība. Tā iekļauj gan saiknes ar ģimenes locekļiem, tuviem draugiem, gan attiecības ar paziņām, kā arī mijiedarbību ar svešiniekiem.²⁵ Līdzdalības kontekstā ir svarīgi apskatīt, kā dažādie attiecību tipi veidojas. Izdala trīs veidu tīklus, kuriem raksturīgs atšķirīgs attiecību tips. Pirmā ir sasaistīšanās (*bonding*), kuras ietvaros tiek uzturētas attiecības ar cilvēkiem, kuri ir līdzīgākie, ‘tādi paši kā mēs’. Tas pārsvarā attiecas uz ģimenes locekļiem, etniskajām grupām. Pārejas attiecības (*bridging*) attiecas uz cilvēkiem, kas ‘nav tādi paši, kā mēs’ un uzskatītas par vājākām. Tie ir cilvēki ar dažādu socioekonomisko stāvokli, no citas paaudzes vai arī atšķirīgu etnisko piederību. Šie divi attiecību veidi ir zināmākie un diskutējami apspriestākie. Vēl runā arī par savienošanos (*linking*) attiecību tipu, kas attiecas uz cilvēkiem, kuru vidū nostājas vara, statuss un resursi. Pārsvarā tas attiecas uz indivīda pieeju līmeni organizācijām un sistēmām. Šādas attiecības ļauj indivīdiem un sabiedrības grupām iegūt resursus, idejas, informāciju no institūcijām ārpus kopienas rādiusa. Komunikācijas jēdziens attiecas kā uz vietā noteiktu kopienu tā uz nenoteiktu (interesu grupas). Ideālā sabiedrībā tiek ievērots līdzsvars starp visiem trīs attiecību veidiem. Izpratne par šīm sociālā kapitāla dimensijām veicina izpratni par sociālajiem tīkliem, to vērtībām, palīdz ieraudzīt aiz savas komforta zonas esošo, kā arī paver jomu to mērījumiem.²⁶ Atkarībā no attiecību tipa sociālais kapitāls ir uz iekšpusi vai uz ārpusi vērsts (*internal, external social capital*), skatot tīkla plašumu un pārstāvju dažādību.²⁷

Vizualizējot sociālā kapitāla avotus, veidojas shēma, kurā indivīds atrodas ietekmju vidū. Indivīda sociālo kapitāla avoti var būt draugi un subkultūras, izglītības iestādes un ārpusskolas aktivitātes, ģimene, darba vieta, kaimiņi, brīvprātīgo organizācijas, valdības veidoti politiskie apstākļi.²⁸ Taču jāņem vērā, ka sociālā kapitāla avoti un sociālais kapitāls

²⁴ Baird, M., Candace (ed.). *Social Indicators: Statistics, Trends and Policy Development*. New York: Nova Science Publishers, 2011. Pieejams: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail?sid=46b80612-2dab-47f4-b84d-8621531b11ce%40sessionmgr4001&vid=1&hid=4107&bdata=JnNpdGU9ZW9vc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=e000xww&AN=384348> [skatīts 2013, 13. oktobris].

²⁵ Black, Alan, Philip Hughes. *The identification and analysis of indicators of community strength and outcomes*. Edith Cowan University, A report to the Department of Family and Community Services, 2001. Pieejams: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1729048 [skatīts 2013, 27. decembris].

²⁶ *Social Capital and Social Wellbeing*, discussion paper produced by the Australian Bureau of Statistics, 2002. Pieejams: <http://www.oecd.org/innovation/research/2380806.pdf> [skatīts 27. decembris, 2013].

²⁷ Kim, Yangmin, Albert A. Chanella, jr. Toward a Social Capital Theory of Director Selection. *Corporate Governance: An International Review*, Vol. 16, Issue 4, 2008. pp. 282-293 Pieejams: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1276703## [skatīts 2013, 15. februāris].

²⁸ *Social Capital: Critical Perspective*. Edited by Stephan Baron, John Field, Tom Schuller, Oxford: Oxford University Press, 2000.

nav viens un tas pats. Sociālais kapitāls līdzinās citu formu kapitāliem, jo arī sociālā kapitāla ietvaros tiek gaidīta atgriezeniska reakcija, bet bez finansiālajiem apstākļiem kā noteicošajiem. Sociālais kapitāls atšķiras, jo paredz sociālu saikņu, attiecību uzturēšanu, uzsvāru liekot uz grupu nevis indivīdu, taču līdztekus saglabājot, neizslēdzot individuālo dimensiju.²⁹

Sociālo kapitālu veidojoši elementi, likumsakarīgi ir saistīti ar iepriekšminētajiem avotiem kā izejas punktiem. Shematisku skaidrību sociālā kapitāla uzbūve sniedz Dīpa Narajana un Mičels Kesidijs (*Deepa Narayan* un *Michael Cassidy*). Secīgi pievēršoties katram no elementiem un skaidrojošiem aprakstiem, pirmā ir grupa un apstākļi, kādos tā darbojas – locekļu skaits un to dažādība, naudas ieguldījums un avoti, satikšanās biežums, līdzdalība lēmumu pieņemšanā. Otrais sociālā kapitālu veidojošs elements ir vispārējas normas, ko raksturo cilvēku izpalīdzīgums un taisnīgums. Tad seko kopība, arīdzan spēja bez tās iztikt, un ikdienas sabiedriskums. Piektkārt, kaimiņattiecības un paļaušanās uz tām palīdzības nepieciešamības gadījumā. Sestkārt, brīvprātīgums kā sociālā kapitāla veidojošs elements – pieredze, ieguldījums kādam palīdzot un, septītkārt, uzticēšanās, kas vērsta pret ģimeni, kaimiņiem, vietējo valdību un tās pārstāvjiem, uzņēmumu īpašniekiem, kopumā pret plašāku tīklu pārstāvjiem.³⁰ (shematisku attainojumu skatīt pielikumā nr. 1)

Būtisks posms sociālā kapitāla veidošanā un līdzdalības realizācijā ir atvērta organizācija. Caur organizāciju cilvēki tiek saistīti pienākumu sadalei mērķu realizēšanā. Iesaistīšanās organizācijā mudina kopīgas darbības rezultātā sasniedzamais, kas ir sarežģīts vai neiespējams darboties vienatnē.³¹ Organizācija var tikt definēta kā grupa ar kopīgu piederību, kas, ieguldot kolektīvos spēkus, darbojas ar mērķi sasniegt kopīgu rezultātu. Organizācijas var būt formālas un neformālas.³²

Līdzdalība ir identitātes mērrīks. Ir organizācijas, kurās indivīdi iesaistās, bet tās nav aktīvas, un ir organizācijas, kurās noris liels skaits aktivitāšu, tikšanos, komunikācija klātienē. Noslogotība darbā, bet vēlme būt iesaistītam un labuma iegūšana var būt viens no iemesliem teorētiskai iesaistītībai. Sociālais kapitāls paredz pieeju resursiem, labumiem un tas atkarīgs

²⁹ Claridge, Tristan. *Designing Social Capital Sensitive Participation Methodologies*. 2004. Pieejams: <http://www.socialcapitalresearch.com/wp-content/uploads/2013/01/Social-Capital-and-Participation-Theories.pdf> [skatīts 2014, 15. februāris].

³⁰ Narayan, Deepa, Michael F. Cassidy. A dimensional Approach to Measuring Social Capital: Development and Validation of a Social Capital Inventory. *Current Sociology*, Vol. 49, no. 2, 2001, pp.59–102. Pieejams: http://commdev.org/files/652_file_a020037.pdf [skatīts 2014, 17.februāris].

³¹ Hachen, S., David, jr. *Sociology In Action: Cases for Critical and Sociological Thinking*. California, Thousand Oaks: Pine Forge Press, 2001.

³² Appellaum, P., Richard, Chambliss, J., William. *Sociology*. Second Edition, New York: Longman, 1997.

gan no vēlmēm, gan iespējām.³³ Atbildot uz jautājumu, kāds ir tīklu darbības rezultāts, pirmkārt, ideju un ietekmes izplatīšana. Otrkārt, apmaiņa, jo neviens nav pilnībā neatkarīgs no otra un esība tīkla ietvaros ir arī stratēģisks lēmums. Treškārt, sociālais atbalsts, kas noder, piemēram, meklējot darbu. Ceturkārt, aizsardzība no izslēgšanas, norobežošanas, kas ir apstākļu spiesta, nevis paša izvēlēta, taču ir arī varbūtība, ka indivīds pats izvēlas norobežoties.³⁴

Ieskatoties kapitālu daudzveidībā, Alans Bleks un Filips Hjūdžs (*Alan Black, Philip Hughes*) piedāvā definīcijas četrus veidus kapitāliem. Dabiskais kapitāls (*natural*) ietver sevī dabas resursus jeb materiālus enerģijas iegūšanai, ekosistēmu pakalpojumus kā, piemēram, oglekļa pārveidošanās skābeklī un dabas estetizāciju jeb rekreācijas pasākumus. Saražotais ekonomiskais kapitāls (*produced economic capital*) ietver visus tos produktus, kas tiek iegūti, saražoti, izveidoti – tajā skaitā apbūvēta vide, finanšu resursi arī kultūras un intelektuālais kapitāls. Trešais veids ir cilvēkkapitāls (*human capital*), ar to saprotot zināšanas, prasmes, fizisko un psihisko veselību, kapacitāti lēmumu pieņemšanā, sociālajā interakcijā, pielāgošanos spēju. Sociālais un institucionālais kapitāls (*social and institutional capital*) ir ceturta daļa. Sociālais kapitāls attiecas uz attiecību modeļiem un to kvalitāti kopienā. No kooperatīviem, sadarboties spējīgiem un atbalstošiem modeļiem, kuros ir uzticēšanās un altruisma īpašības, pastāvot kopīgām vajadzībām un saistībām, tiek veidota spēcīga, stipra sabiedrība (*strenght community*). Attiecības, mijiedarbība lielākoties notiek uz organizatorisko struktūru fona. Organizāciju funkcionēšanas veidi un ekspertu sistēmas, tajā skaitā sabiedrība un valsts organizācijas, kas minēts kā institucionālais (iestāžu) kapitāls, un interakcijas veidi vienai ar otru, ar indivīdiem un grupām sabiedrībā cieši attiecas uz sociālo kapitālu.³⁵

Minētie kapitāla veidi ir definēti attiecība pret dzīves vidi un procesiem kopumā, savukārt kapitāla formas personalizējot, tuvinot personīgiem apstākļiem, tiek uzskatīts, ka ģimene kontrolē trīs kapitāla formas, atkarībā no vecāku izglītības un nodarbošanās. Tās ir: kultūras kapitāls, kas sastāv no zināšanām, informācijas, prasmēm, iespējām, motivācijas un ir līdzīgs, bet plašāks nekā cilvēkkapitāls; finanšu kapitāls kā sastāvošs no patstāvīgajiem ienākumiem un īpašuma; sociālais kapitāls, ko veido ekspektācijas jeb gaidas, starppersonu

³³ *Social Capital and Social Citizenship*. Edited by Sophie Body-Gendrot, Marilyn Gitell, Lanham: Lexington Books, 2003.

³⁴ Hachen, S., David, jr. *Sociology In Action: Cases for Critical and Sociological Thinking*. California, Thousand Oaks: Pine Forge Press, 2001.

³⁵ Black, Alan, Philip Hughes. *The identification and analysis of indicators of community strength and outcomes*. Edith Cowan University, A report to the Department of Family and Community Services, 2001. Pieejams: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1729048 [skatīts 2013, 27.decembris].

attiecībās attīstījušies pienākumi, ietekme, palīdzība un uzticība. Ģimenes kā piemēra nozīmē parādās, piemēram, jaunieša izglītības ieguves motivācijā un vidē mājas apstākļos. Tā kā iegūta izglītība ir nezūdošs ieguvums un tas liekams kultūras kapitāla ietvaros, arīdzan kultūras kapitāls tiek vērtēts kā patstāvīgāks, kamēr sociālais kapitāls ir plūstošs, situatīvi skatāms.³⁶

Ekonomiskās Sadarbības un Attīstības organizācija 2001. gada ziņojumā identificēja svarīgākās īpašības, kas sociālo kapitālu atšķir no pārējiem. Pirmkārt, sociālais kapitāls nav identificējams kā mantiski piederošs. Sociālais kapitāls tiek ražots ar cilvēku ieguldījumu laikā un pūlēs un pastarpināti caur kādu citu darbību, ko nesauks tieši par nodarbošanos ar sociālā kapitāla vairošanu. Sociālais kapitāls ir rezultāts vēsturiskiem un kultūras faktiem, kas radījušas normas, vērtības, sociālās attiecības, kas apvieno cilvēkus kopienas tīklā, kolektīvā rīcībā. Sociālais kapitāls atšķiras arī ar to, ka to (normas, izpratni) nelietojot, tas sāk samazināties. Tā veidošana var būt laikietilpīgāka nekā tā dilšana.³⁷ Salīdzinot sociālo kapitālu ar izglītību kultūras kapitāla ietvaros, iegūtās zināšanas to neizmantošanas gadījumā var dilt tāpat kā sociālais kapitāls, bet paliek formāls izglītības iegūšanas akcepts, kamēr starppersonu attiecībām, līdzdalībai tīkla uzturēšanā, ja vien tā nav dalība organizācijā, nav šāda pamata.

Sociālā kapitāla mērījumi var sniegt ieskatu sociālajā darbībā, tīklu un saišu izmantošanā, lai vecinātu pozitīvu rezultātu attiecībā uz indivīdu, grupu un līdzīgajiem. Mērījumi palielina mūsu izpratni par indivīdu sabiedrībā un sadarbību, lai sasniegtu kopīgus mērķus un tiktu galā ar grūtībām, kā arī nodrošina un papildina skaidrojošus sociālā kapitāla rādītājus.³⁸ Pēc A. Bleka un F. Hjūdža, lai pārbaudītu sociālā un institucionālā kapitāla izmēramību, rādītāji jeb indikatori jākatēgorizē kā procesu modeļi, procesu īpašības un struktūras, kas uzlabo vai reglamentē procesus.³⁹ Mērīt sociālo kapitālu nozīmē mērīt tādas indikatorus kā sociālā uzticēšanās, institucionālā uzticēšanās, sociālie tīkli un normas.⁴⁰ Organizācijas ir tās, no kurām var iegūt informāciju par līdzdalības rādītājiem. Problemātika

³⁶ *The Blackwell companion to sociology*. Edited by Judith R. Blau. Oxford, Blackwell Publishing, 2004.

³⁷ *Social Capital and Social Wellbeing*, discussion paper produced by the Australian Bureau of Statistics, 2002. Pieejams: <http://www.oecd.org/innovation/research/2380806.pdf> [skatīts 2013, 27.decembris]. (Turpmāk: Social Capital and Social Wellbeing, discussion paper)

³⁸ *Social Capital and Social Wellbeing*, discussion paper.

³⁹ Black, Alan, Philip Hughes. *The identification and analysis of indicators of community strength and outcomes*. Edith Cowan University, A report to the Department of Family and Community Services, 2001. Pieejams: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1729048 [skatīts 2013, 27.decembris].

⁴⁰ Baird, M., Candace (ed.). *Social Indicators: Statistics, Trends and Policy Development*. New York: Nova Science Publishers, 2011. Pieejams: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail?sid=46b80612-2dab-47f4-b84d-8621531b11ce%40sessionmgr4001&vid=1&hid=4107&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtG12ZQ%3d%3d#db=e000xww&AN=384348> [skatīts 2013, 13. oktobris].

saglabājas apstākļi, ka daļa sociālās un pilsoniskās līdzdalības paliek neizmērama, jo pastāv neformāla darbošanās, tajā skaitā arī brīvprātīgais darbs.⁴¹ Sociālā kapitāla empīriski mērījumi ir sarežģīti, jo tā ir abstrakta īpašuma novērtēšana un arīdzan jēdziena skaidrojumos manāms multidimensionālisms.⁴²

Kopumā sociālais kapitāls var veicināt virkni izdevīgu sociālo un ekonomisko darījumu. Jāatzīmē fakts, ka pieaugot valsts ekonomiskajai labklājībai, ne vienmēr pieaug iedzīvotāju sociālā labklājība, jo labklājības garants nav tikai ienākumi (ekonomiskais, materiālais). Sociālais kapitāls atstāj pozitīvu ietekmi, veicinot augstāku labklājības līmeni, iekšzemes kopprodukta pieaugumu, efektīvāk funkcionējošu darba tirgu, augstāku izglītības un zemāku nozieguma līmeni, ietekmē sabiedrības veselību kopumā un atgriezeniski arī valsts varas institūciju darbību. Tie ir argumenti, kas valsts iestādes, valdību mudina iejaukties un veicināt sociālā kapitāla uzkrāšanos.⁴³

Atskatoties uz apakšnodaļā minēto, svarīgi atzīmēt, ka sociālā kapitāla avoti un sociālais kapitāls ietur distanci to nozīmes vienādošanā. Par avotu nosaucot kaimiņus, sociālā kapitāla komponents, elements būt to attiecības. Šāda sakarība ir arī līdzdalības ietvaros. Līdzdalība nav avots vai izejas punkts, bet šī punkta realizācija. Līdzdalība ir sociālo tīklu, tas nozīmē, ka arī sociālā kapitāla veidošanas un uzturēšanas pamats.

Kā redzams, sociālā kapitāla jēdziens ir sarežģīti konstruēts, tomēr notiek tā izpēte, tiek noteikti indikatori tā izmērāmībai un ir redzamas tendences autoru darbos, atsaucoties uz pamatelementiem sociālā kapitāla ietvaros. Mērot sociālo kapitālu, ir grūti noteikt apmaiņas vai uzticamības kvalitāti un nozīmi, tādēļ notiek to sadalīšana kā uzticamība kaimiņam vai uzticamība valdības pārstāvjiem. Pastāv vairākas kapitāla formas, tajā skaitā sociālais kapitāls, kas arīdzan ir sadalīts – kognitīvais un strukturētais sociālais kapitāls un sociālais kapitāls pēc realizēto attiecību tipa. Sociālā kapitāla jēdziens parādās kā ģimenes tā arī politikas jomās.

Kopskatot sociālā kapitāla veidojošos komponentus un papildinot ievadnodaļas rezumējumu, līdztekus normām, uzticamībai, gaidām, pienākumiem, apmaiņai, pieejamībai, struktūrām, informācijas kanāliem un sociālajam tīklam, jāmin arīdzan jēdzieni kā

⁴¹ Black, Alan, Philip Hughes. *The identification and analysis of indicators of community strength and outcomes*. Edith Cowan University, A report to the Department of Family and Community Services, 2001. Pieejams: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1729048 [skatīts 2013, 27.decembris].

⁴² *Social Capital: Critical Perspective*. Edited by Stephan Baron, John Field, Tom Schuller Oxford: Oxford University Press, 2000

⁴³ *Social Capital*. Special Eurobarometer report, 2005.

Pieejams: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_223_en.pdf [skatīts 2013, 28. decembris].

brīvprātīgums, vērtības, kopība, kaimiņattiecības, komplicētāk ikdienas sabiedriskums un grupas apstākļi.

1.2. Pilsētvide un lauku teritorija sociālā kapitāla ietvaros

Vienlīdzīgums un tā kopskats uz pilsētvidi un lauku teritoriju ir izejas pozīcija stipras sabiedrības veidošanās iespējām. Šīs apakšnodaļas mērķis ir atspoguļot nozīmīgākās atšķirības sociālā kapitāla ietvaros starp lauku un pilsētas vidi, kā arī darīt skaidrus teritoriāli nozīmīgus jēdzienus un sociālās atstumtības riskus. (pievēršanās bakalaura darbam nozīmīgajai lauku teritorijai plašāk tiek realizēta trešajā nodaļā)

Straujas urbanizācijas un tās ietekmju izplatības rezultātā tiek runāts par procesu, kurā lauku teritorijas tuvinās pilsētas videi. Pilsēta ietekmē visas sabiedrības institūcijas un diskusijās nonāk jēdziens, kas apzīmē lauku un pilsētvides nepārtrauktību (*rural-urban continuum*) – samazinās to vietu skaits, kas būtu izteiktas lauku teritorijas, un trūkst arī dzan konkrētas iezīmes, atšķirības, kas ļautu nodalīt urbānu un lauku vidi. Tas gan nenozīmē, ka lauku kopiena ir pagātne.⁴⁴ Diskusijas par lauku un pilsētas vides izlīdzināšanos likumsakarīgi virza domāt, ka arī sociālā kapitāla ietvaros atšķirības sarūk.

Vietā balstītā teorija (*central-place theory*) pievēršas lokācijas, pilsētas un lauku teritorijai, atkarībā no dažādiem aspektiem – patērētājs, populācija, organizācijas, novecošanās, sociālā izslēgtība, ērtības, labklājība, tajā skaitā arī sociālā līdzdalība. Ar uzsvāru uz ekonomiskiem faktoriem un aprēķiniem, vietā balstītā teorija nonāk līdz sociālam kapitālam nozīmīgiem secinājumiem. Teorijas ietvaros pievēršoties modeļiem, kuros patērētājs pakļauts produktu un pakalpojumu nepieejamībai, kā svarīgs nosacījums tiek minēta transporta sistēma un reģionālā transporta nodrošinājums, pārklājums viscaur teritorijām. Ņemot vērā teorijas pievēršanos ilgtspējīgai pilsētu un lauku izaugsmei, tiek piedāvāti risinājumi pakalpojumu bāžu novietnei attālos reģionos, kas atsauksies uz ekonomiskiem labklājības faktoriem, sabalansētu infrastruktūru. Skatoties uz sociālā kapitāla un sociālās līdzdalības jautājumiem, darbības iespējas jāpaver jomās, kas attiecas uz darba iespēju nodrošināšanu tiem pensionētajiem iedzīvotājiem, kuri to vēlas, augsta akadēmiskā stāvokļa veicināšanu skolās, koledžās, augstskolās, labi aprīkotām slimnīcām, kultūras un izklaides pasākumu nodrošināšanu. Kā risinājums vienmērīgai attīstībai, kas nav pakļauta sociālajai izslēgšanai, tiek piedāvāts kopienas līmeņa vietā balstītas sistēmas modelis

⁴⁴ Kornblum, William, Carolyn D. Smith. *Sociology in a changing world*. Holt, Rinehart and Winston, 1994.

(*community-level central-place system*) – tajā kā vienots nosacījums viscaur dominē transporta tīkls, pamatvajadzību pakalpojumu nodrošinājums un pieeja konkrētās teritorijas priekšrocībām, labumiem. Bez iepriekš minētajiem nosacījumiem dzīves labklājības veicināšanai, populācija un vietējā saimnieciskā darbība nevar tikt saglabāta.⁴⁵

Pievēršoties cilvēka pamatvajadzībām, lai saprastu iztikas minimuma un pakalpojuma groza saturu, kā cilvēka pamatvajadzības tiek nosauktas vajadzības pēc mājām, izglītības, veselības aprūpes, sociālās labklājības, kā arī transporta, elektrības, ūdens sanitāru apstākļu uzturēšanas pieejamība.⁴⁶ Atskatoties uz pakalpojuma groza saturu Latvijas piemērā, minimālajam pakalpojuma standartam bija paredzēts sastāvēt no trīs komponentēm – mājoklis, aprūpe un sociālā rehabilitācija, ar kuru, skatot arīdzan sociālā kapitāla kontekstu, tiek saprasta telpu nodrošināšana sadzīves, pašaprūpes, saskarsmes iemaņu attīstīšanai, transporta, kultūras, sporta pasākumu apmeklēšanas iespēju nodrošināšana.⁴⁷ Jāpiemin gan, ka Latvijā pagaidām valda neskaidrības ar minimālā groza satura noteikšanu un aprēķināšanu.⁴⁸

Turpmāk, īsumā atsevišķi iepazīstinot ar pilsētas un lauku vides apstākļiem un dominējošiem jēdzieniem, vispirms seko pilsētas apskats.

Pilsēta ir liela, blīvi apdzīvota cilvēku teritorija, ar nosacītu vadības autonomiju, efektīvu tirdzniecības, transporta, aizsardzības sistēmu, centriem ražošanai un kultūras attīstīšanai. Pilsētas jēdziens kontrastē ar priekšpilsētas jēdzienu.⁴⁹ Pilsētu raksturo tās plašais iespējamo aktivitāšu skaits, kuru dēļ tā pārņem varu attiecībā pret priekšpilsētām un mazākām vienībām. Urbanizācijas jēdziens attiecas uz procesu, kas apzīmē pilsētas aktīvu pastāvēšanu, arīdzan izplešanos, savukārt urbānisms attiecas uz dzīves stilu, kas raksturo modernās pilsētas, tās iezīmju izteiktu parādīšanos.⁵⁰

⁴⁵ Nakamura, Daisuke. Social participation and social capital with equity and efficiency: An approach from central-place theory. *Applied Geography*. Vol. 49, 2014. pp. 54-57. Pieejams: <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.ltu.lv/science/article/pii/S0143622813002130> [skatīts 2014, 24. februāris].

⁴⁶ Community Organisers Toolbox, Basic Services, Pieejams: <http://www.etu.org.za/toolbox/docs/government/basic.html> [skatīts 2014, 25. februāris].

⁴⁷ Latvijas Republikas Labklājības Ministrija, *Priekšlikumi valsts un pašvaldību finansēto sociālo pakalpojumu un groza izstrādei*, 2005. Pieejams: <http://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCgQFjAA&url=http%3A%2F%2Fpetijumi.mk.gov.lv%2Fui%2FDocumentContent.aspx%3FID%3D2354&ei=IQ0PU6qoKsa7ygOI84GIBQ&usg=AFQjCNHtKuNQJSCWIVq5IYqVxTHRbBCew&bvm=bv.61965928.d.bGQ> [skatīts 2014, 25. februāris].

⁴⁸ Latvijas Centrālās statistikas pārvalde, *Iztikas minimuma patēriņa preču un pakalpojumu grozs*. Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/metodologija/iztikas-minimuma-paterina-precu-un-pakalpojumu-grozs-36835.html> [skatīts 2014, 25. februāris].

⁴⁹ Miles, Malcolm. *Cities and Cultures: Critical Introduction to Urbanism and the City*. New York: Routledge, 2007.

⁵⁰ Giddens, Anthony, Philip W. Sutton. *Sociology*. Seventh edition, Polity Press, 2013.

Aug un attīstās arī lauku teritorijas. Pētījumu vidū parādās termins lauku paradokss (*rural paradox*) un laucinieckums jeb rurālisms (*ruralism*), nozīmes ziņā veidojot sakritības ar urbanizācijas jēgas skaidrojumu. Rurālisms ir process, kas vēsta par pieaugošo lauku attīstīšanos, cilvēku ieplūšanu laukos.⁵¹ Ar ruralitāti, savukārt, saprot lauku vērtības un dzīves veidu.⁵² Lauku teritorijas nav viendabīgas, pastāv dažāds to telpisks iedalījums pēc ekonomiskās aktivitātes un sociālo saikņu noturības. Tradicionāli lauku teritorijas raksturo sezonāls darba ritms, lauksaimniecība kā nozīmīgs peļņas avots, neliels iedzīvotāju skaits, ciešas ģimeniskās saiknes, salīdzinoši vājāk attīstīta sabiedriskā transporta plūsma.⁵³

Vēl jāņem vērā, ka pilsētas statuss vien nenozīmē vienlaidus augstu attīstību visā pilsētas teritorijā. Daudzviet sastopami bagāto un nabago rajoni, nolaidība pret uzraudzību.⁵⁴ Tātad izteiktākā atšķirība starp lauku teritoriju un mazattīstītu rajonu pilsētā vērojama distancē līdz pakalpojumiem, kas pilsētas gadījumā ir nelielāka. Uzstādījums, ka pilsēta ir vairāk attīstīta, nav viennozīmīgs.

Sociālā kapitāla mērījumi un salīdzinājumi lauku vai pilsētas vidē atrodami pārsvarā pētījumu un to atskaišu formātā. Šī iemesla dēļ salīdzinājuma daļā autore atsaucas galvenokārt uz pētījumiem un to ziņojumiem.

Kā norādīts vairākos materiālos, pētījumi apstiprina, ka lauku iedzīvotāji ir vairāk atsaucīgi, sniedzot palīdzību gan praktiskos mājsaimniecības jautājumos, gan emocionālos gadījumos. Viens no skaidrojumiem ir, ka cilvēki, auguši mazās pilsētās, iemācās veidot kaimiņattiecības, vairāk uzticas un ir altruistiskāki. Turpretī pilsētvide rada apstākļus, kuros neuzticēšanās ir nozīmīga, lai saglabātu personīgo drošību. To skatot, viens no skaidrojumiem ir, ka cilvēki urbānā vidē ir pakļauti lielākai stimulu ietekmei un radot apstākļus, kur šādu pārlietu stimulu nav, indivīdi ir vairāk atvērti komunikācijai.⁵⁵

Salīdzinot ar urbānu vidi, tiek izdalītas sekojošas būtiskākās atšķirības sociālā kapitāla ietvaros. Lauku iedzīvotāji izrāda lielāku interesi sev tuvākā, ģimenes tīkla uzturēšanā, labprātāk sniedzot finansiālu atbalstu ģimenei un gūstot lielāku uzticību kopienas locekļu vidū. Lauku teritoriju iedzīvotājus raksturo augstāks altruisma, filantropijas līmenis un

⁵¹ Franklin, Adrian. *Nature and Social Theory*. London: Sage Publications, 2002.

⁵² *Latvijas pilsētu un lauku teritoriju mijiedarbības izvērtējums*. Valsts reģionālas attīstības aģentūra, pētījuma gala ziņojums, 2009.

Pieejams: http://www.vraa.gov.lv/uploads/petnieciba/petijumi/Pilsetu_lauku_mijiedarbiba_GALA_Zinojums.pdf [skatīts 16. aprīlis].

⁵³ Cloke, Paul, Terry Marsden, Patrick H. Mooney. *Handbook of Rural Studies*. London: Sage Publications, 2006.

⁵⁴ Giddens, Anthony, Philip W. Sutton. *Sociology*. Seventh edition, Polity Press, 2013.

⁵⁵ Aronson, Elliot, Timothy D. Wilson, Robin M. Akert. *Social Psychology: the Heart and the Mind*. New York: Harper Collins College Publishers, 1994.

brīvprātīgums, arī abpusēja uzticība un pakalpojumu sniegšana sabiedrībai. Sociālās iesaistītības paušana ir izteiktāka kā pilsētās dzīvojošajiem.⁵⁶

Autori, kas savos teorētiskajos darbos pamato minētās idejas ir Garijs Lī (*Gary Lee*), Reimonds Hovards (*Raymond T. Coward*) un Eloīza Ratbouna-Makkoena (*Eloise Rathboun-McCuan*). Lauku teritoriju iedzīvotājiem ir jāsaskaras ar specifisku izolāciju, kas veidojas publiskā transporta trūkuma un sezonālisma ietekmes dēļ, kā arī mazāka publisko pakalpojumu skaita dēļ. Šie apstākļi veido nepieciešamību pēc spēcīgas ģimenes sadarbības un apmaiņas. Apmaiņu ietekmē tādi apstākļi kā ģimenes, dzimtas kopība, ģeogrāfiskā mobilitāte, ekonomiskie nosacījumi. Šie faktori arī turpmāk tiek apskatīti.⁵⁷

Turpinot ar minēto transporta pārklājumu, tas ļoti cieši saistās ar sociālā kapitāla ietvaros svarīgo mobilitātes jēdzienu. Ar telpisko jeb ģeogrāfisko mobilitāti tiek izprasta attāluma veikšana līdz pakalpojumam, precēm, konkrētas rīcības veikšanai. Ir vairāki mobilitātes aspekti un komponenti: mobilitātes līdzekļi, mobilitātes zonas (pilsētas, lauki) un mobilitātes funkcijas, kurās ietilpst sociālo kontaktu un ģimenes saikņu uzturēšana, sadzīves un mājāsaimniecības pienākumu īstenošana, kā arī pieeja atpūtai un izklaidei.⁵⁸ Mobilitātes ietvaros runā arī par likumsakarību, ka cilvēkiem, kuri dzīvo vietās, kur uzauga, ir noturīgākas saiknes un sociālais kapitāls. Jo vairāk notiek pārvietošanās, jo vājākas šīs saites ir – pāriet individuāls laika posms, veidojot sociālo kapitālu atkārtoti.⁵⁹

Atšķirības sociālā kapitāla ietvaros lielā mērā atspoguļo konkrētās vides ģimenes locekļu tuvums. Lauku teritorijās bērnu skaits, paziņu loks tradicionāli ir lielāks. Attiecībā pret radnieku skaitu, tam esot lielākam, paplašinās potenciālais apmaiņas loks. Ja dzimtas pārstāvji ir pieejamāki, to resursi ir nozīmīgāki, sniedzot palīdzību un saņemot atbildi uz pašu vajadzībām. Tas pamatoti norāda, ka lauku teritorijās sociālais kapitāls daudz vairāk

⁵⁶ *Social Capital as Possible Explanation to the Rural Paradox*. Research note by Tse-Chuan Yung, Population Research Institute, 2011. Pieejams: <http://www.pop.psu.edu/news/pri-news-enevletter/Social-Capital-PSU-PRI-News-Fall2011.pdf> [skatīts 2014, 18. februāris].

⁵⁷ Hofferth, L. Sandra, John Iceland. *Social Capital in Rural and Urban Communities*. Research report. Population Studies Center, University of Michigan, 1997. Pieejams: <http://www.psc.isr.umich.edu/pubs/abs/1150> [skatīts 2014, 21. februāris].

⁵⁸ Šūmane, Sandra. Ikdienas pārvietošanās un dzīves kvalitāte. Grām: *Socioloģija Latvijā*. [Rīga]: LU Akadēmiskais apgāds, 2010. 330. -345. lpp.

⁵⁹ Hagan, John, Ross McMillan, Blair Wheaton. New Kid in Town: Social Capital and the Life Course Effects of Family Migration on Children. *American Sociological Review*, Vol. 61, no. 3, 1996. pp. 368-385. Pieejams: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/2096354?uid=3738496&uid=2129&uid=2134&uid=2480382053&uid=2&uid=70&uid=3&uid=2480382043&uid=60&purchase-type=both&accessType=none&sid=21103818636583&showMyJstorPss=false&seq=1&showAccess=false> [skatīts 2014, 21. februāris].

koncentrējas ģimenē balstītā apmaiņas lokā, kamēr draugos balstītas attiecības raksturīgākas urbānai videi.⁶⁰

Ekonomiskie nosacījumi variē pār lauku un pilsētas teritorijām. Vietējie ekonomiskie apstākļi var ietekmēt sociālā atbalsta sistēmu un pieprasījumu pēc tās. Cilvēki, kas dzīvo vietās ar augstu nabadzības līmeni un saskaras ar problēmām darba tirgū, vairāk teicas pēc sociālā atbalsta. Tajā pašā laikā cilvēki, kas dzīvo vietās ar zemām ikdienas dzīves uzturēšanas izmaksām un tāpat saskaras ar problēmām darba tirgū, sociālo atbalstu pieprasa mazāk.⁶¹ Tātad, būtisks apstāklis līdzās ienākumiem ir izmaksas. Ja atsaucas uz vispārēju lauku reģionu raksturojumu, kur lauksaimniecība ir lauku teritorijas galvenais iztikas avots, iespējams, ka laukos pieprasījums pēc sociāla atbalsta ir nelielāks, ņemot vērā iespēju nodrošināt iztiku ar lauksaimniecības darbā iegūtiem produktiem.

Aktīvs pilsonis, sociālās vides pārstāvis nereti var tikt skatīts no demokrātiskuma pozīcijām. Šajā brīdī tiek apelēts pie pilsoņa un politiskās līdzdalības, kā arī sociālo izmaiņu iespēju nozīmīguma. Būtisks ir arī dzīves labklājības faktors, kā ietekmējošs radot iespējas. Ja indivīdam tiek dodas iespējas piedalīties vietēja, lokāla mēroga lēmumu pieņemšanā balsojot, tas ir veids, kā indivīds apgūst demokrātiskuma principus. Tiek mazinātas nevienlīdzības plaisas. Šādā veidā sociālais kapitāls, veidots atdzimstot demokrātijai vietējā pārvaldē, rada samiernieciskus apstākļus starp sociālu un politisku pilsoni.⁶²

Sociālā izslēgšana jeb atstumtība (*social exclusion*) tiek attiecināta uz jaunu resursu pieejamības nevienlīdzīgumu, indivīdiem esot atdalītiem, izslēgtiem no iespējām iesaistīties plašākā sabiedrībā. Lai gan izteikti saistīts ar plašāku cilvēku loku, sociālā atstumtība paredz arī individuālas atbildības klātesamību, tādā veidā saglabājot gan indivīda, gan sabiedrības nozīmīgumu.⁶³ Šajā gadījumā rodama arī atsaucē uz sociālā kapitāla jēdzienu, kura realizēšanas gadījumā vērojami uzsvāri gan uz individuālo kapacitāti, gan tīklu veidošanu plašā kopienā.

Precizējot sociālās atstumtības veidus, Deivids Gordons (*David Gordon*) pētījumā par nabadzību un sociālo atstumtību definē un apraksta četrus virzienus, uz kuriem atsaucas arī citi teorētiķi – atstumtība ienākumu dēļ jeb nabadzība, atstumtība no darba tirgus, pakalpojumu pieejamības un sociālajām attiecībām. Darba attiecības ir nozīmīgas sociālo

⁶⁰ Hofferth, L., Sandra., John Iceland. *Social Capital in Rural and Urban Communities*, research report. Population Studies Center, University of Michigan, 1997. Pieejams: <http://www.psc.isr.umich.edu/pubs/abs/1150> [skatīts 2014, 21. februāris]. (turpmāk: *Social Capital in Rural and Urban Communities*, research report)

⁶¹ *Social Capital in Rural and Urban Communities*, research report.

⁶² *Social Capital and Social Citizenship*. Edited by Sophie Body-Gendrot, Marilyn Gitell, Lexington Books, 2003.

⁶³ Giddens, Anthony. *Sociology*. 5th edition, Cambridge, 2006.

kontakta uzturēšanai, interakcijai. Darba attiecību kontekstā svarīga apmaksāta darba iespēja, jo šis faktors, savukārt, samazinās nabadzības riska iespējamību. Viens no sociālās atstumtības aspektiem ir nepietiekama piekļuve pamatpakalpojumiem gan mājās (elektrības piegāde), gan ārpus tām (transporta un iepirkšanās iespējamības). Šajā gadījumā jārunā gan par individuālo, gan kolektīvo atstumtību, piemēram, indivīda vēlme dzīvot mājās bez elektrības piegādes vai elektrības piegādes nepieejamība kalnu reģionu ciemata iedzīvotājiem. Savukārt atstumtība no sociālajām attiecībām realizējas dažādos veidos: kā līdzdalība jeb, precīzāk, tās neesamība, kā izolēšanās, kā atbalsta trūkums, neiesaistīšanās un ierobežojumi.⁶⁴

Konkretizējot, atstumtība no sociālajām attiecībām izpaužas kā indivīda nespēja līdzdarboties aktivitātēs kā draugu un ģimenes apmeklēšana, svētku svinēšana, laika atvēlēšana interesēm, hobijiem. Indivīds ir izstumts no sociālajām attiecībām, ja viņš ir izolēts no draugiem un ģimenes - kontaktu neuzturēšana. Arīdzan trūkums praktiska un emocionāla atbalsta sniegšanā to nelabvēlīgi ietekmē. Pilsoniskās aktivitātes un tiesības kā balsošana vēlēšanās vai vēstules nosūtīšana laikrakstam attieksies uz pilsoniskās līdzdalības un iesaistīšanās aspektiem. Visbeidzot sociālās attiecības ietekmē drošības jautājumi kā drošība uz ielas.⁶⁵ Tiklīdz parādās šķēršļi sociālo attiecību veidošanai un draudi sociālajai izslēgšanai, sociālā kapitāla uzturēšanai jāpārvar kompleksi sarežģījumi, piemēram, individuāli jaunrades meklējumi internetvidē, saglabājot žestikulācijas ētiku komunikācijā.

Sabiedrības daļai, kas cieš no sociālās izslēgšanas rases, dzimuma, etniskās piederības dēļ vai resursu trūkuma dēļ, ir sarežģījumi saglabāt savu, paškontrolētu vietēju organizāciju. Atkarība no ārējiem spēkiem var ietekmēt organizāciju iespējas uzkrāt un lietot sociālo kapitālu. Kopš vietā noteiktas kopienas organizācijas ir primārais avots sociāla kapitāla veidošanā un tās piegādā resursus no ārpuses, organizācijās nostiprinās vērtību spēks, ko tās piedāvā, kā arī tiek radīta aģentu loma. Organizāciju pastāvēšanas iespējas ir vitāli svarīgas demokrātiskuma apstākļos. Lai veidotos cilvēkus grupas ar noteiktu mērķi, nodomu, jābūt iespējamam iekšējam demokrātiskumam, līderu maiņai, pārstāvniecības un reprezentēšanas iespējām.⁶⁶

Jēdziens, ko vēl jāpiemin saistībā ar atstumtību, ir apkārtējās vides rasisms (*environmental-inviromental racism*), kas apzīmē sociālā mantojuma atšķirības attiecībā pret tīšu, institucionālu vides izpostīšanu. Piemēram, atkritumu poligonu izveide nelielā attālumā

⁶⁴ Gordon, David, Ruth Levitas, Christina Pantazis etc. *Poverty and Social exclusion in Britain*. Joseph Rowntree Foundation, 2000. Pieejams: <http://eprints.whiterose.ac.uk/73358/1/Document.pdf> [skatīts 2014, 25. februāris].

⁶⁵ Giddens, Anthony. *Sociology*. 5th edition, Cambridge, 2006.

⁶⁶ *Social Capital and Social Citizenship*. Edited by Sophie Body-Gendrot, Marilyn Gitell. Lanham: Lexington Books, 2003.

no vietas, kur ir izteikta minoritāšu koncentrēšanās.⁶⁷ Tas ir jautājums par vides taisnīgumu, par iespēju dzīvot vidē, kas saglabā savu telpu līdzšinējā kārtībā.

Rezumējot apakšnodaļā minēto, lauku un pilsētu teritorijas ir pakļautas mainīgumam. To robežas un iezīmes variē, vienlaikus saglabājot tradicionālu skatījumu - pilsēta kā attīstītāka, varu koncentrējošāka, iedzīvotājiem bagātāka un tajā pat laikā atklājot, ka pilsētā valda nevienlīdzība un arīdzan lauku teritorijas var dalīt pēc to attīstības līmeņa.

Sociālā kapitāla ietvaros lauku teritorija tiek uzskatīta par labvēlīgāku vidi sociālo saišu noturīgumam un altruistiskumam. Nosacījumi, kas kā primārie var tikt ņemti vērā attiecībā pret sociālā kapitāla uzturēšanu pilsēta vai lauku teritorijās, ir ekonomiskie apstākļi, ģimenes, dzimtas kopība un transporta tīkla nodrošinājums jeb ģeogrāfiskā mobilitāte.

Individuālā un kolektīvā atstumtība var realizēties divos virzienus – indivīda labprātīga neiesaistīšanās vai apzināta tā izstumšana; kolektīva labprātīga nodalīšanās un kolektīva izslēgšana kā kādas grupas nodalīšana, piemēram, elektrības piegādes nepieejamība kalnu reģionu iedzīvotājiem vai nevērība pret to vides saglabāšanu.

Atskatoties uz nodaļā rakstīto, jāteic, ka rodas jautājumi par to, vai neapmaksāts darbs, kas rada sociālās izstumtības risku, nenonāk pretrunā ar brīvprātīgā darba veikšanas ieguvumiem. Kā arī, vai brīvprātīgā darba veicējiem lauku teritorijās ir vērts būt, ja sociālās saiknes tiek veiksmīgi uzturētas arī bez tā. Šādi un citi brīvprātīgā darba jautājumi tiks apskatīti turpmākajā nodaļā.

⁶⁷ Mayerfeld-Bell, Michael. *An Invitation to Environmental Sociology*. 2nd edition. Thousand Oaks, California: Pine Forge Press, 2004.

2. BRĪVPRĀTĪGA DARBA ATTĪSTĪBA UN LĪDZDALĪBAS KONTEKSTS

Arvien biežāk dzirdams par brīvprātīgā darba iespējām, aicinājumiem un ieguvumiem. Šis temats tiek skatīts vispasaules līmenī, un ne velti 2011. gads bija Eiropas brīvprātīgais gads, aktualizējot tā attīstības nozīmīgumu. Arī Latvijas informācijas telpā ir dzirdams brīvprātīgā jēdziens, taču saprotams, ka citu (vēstures, kultūras) notikumu iespaidā, vērojamas atšķirības starp brīvprātīgā darba principiem un vēsturi pasaulē un pie mums.

Jau sākotnēji svarīgi noskaidrot, ko sevī iekļauj brīvprātīgā darba jēdziens. Tā apskatā autore pievēršas galvenokārt Latvijas piemēram, atskatoties arī uz ārvalstu pieredzi. Latvijā pagaidām nav pieejams pilnībā likumā balstīts formulējums, jo šobrīd norit darbs pie brīvprātīgā darba tiesiskā regulējuma definēšanas. Ir izstrādāts likumprojekts par brīvprātīgā darba veikšanu, bet vēl notiek tā izvērtēšana Labklājības, Finanšu, Kultūras un Izglītības ministrijās.⁶⁸

Iezīmējot būtiskākos brīvprātīgā darba principus, ir pieejams šāds skaidrojums - „Brīvprātīgais darbs ir sociālās līdzdalības forma, ko veic fiziskā persona no brīvas gribas, nestājoties darba tiesiskajās attiecībās un nesāņemot par to atalgojumu. Brīvprātīgais darbs ir vērsts uz sabiedriskā labuma darbību un veicina zināšanu, prasmju un iemaņu attīstību, kā arī brīvā laika lietderīgu izmantošanu.”⁶⁹

Paralēli jaunā likumprojekta izstrādes noslēgumam, brīvprātīgā darbs joprojām tiek fragmentāri regulēts divos likumos: „Jaunatnes likums” 9. un 10. pantā,⁷⁰ kā arī „Biedrību un nodibinājumu likums” 8. panta ietvaros.⁷¹ Salīdzinot vērojamas atšķirības - lai gan abos gadījumos ir viennozīmīgi skaidrs, ka šis ir bez atalgojuma darbs, pirmajā uzsvars likts uz sabiedrisko labumu un personīgās kompetences iegūšanu, kamēr otrajā – uz konkrētu biedrību vai nodibinājumu mērķu sasniegšanu. Atšķirības skaidrojamas balstoties uz konkrētā likuma specifiku, taču tā kā auditorija (brīvprātīgais) ir vienāda, šādām nesakritībām būtu meklējams vienots tekstuālais noformējums un būtība.

⁶⁸ Saeimas Sociālo un darba lietu komisijas darba grupa ir noslēgusi darbu pie Brīvprātīgā darba likumprojekta. Publicēts 2014. gada 30. janvārī.

Pieejams: http://www.brivpratigais.lv/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=17&Itemid=127 [skatīts: 2014, 4. marts].

⁶⁹ Jaunatnes politikas vārdnīca. Pieejams: <http://www.jaunatneslietas.lv/jaunatnes-politika/jaunatnes-politikas-vardnica> [skatīts 2012, 14. decembris].

⁷⁰ LR (Latvijas Republikas) *Jaunatnes likums*. Spēkā no 2009. gada 1. janvāra. 9. un 10. pants. <http://likumi.lv/doc.php?id=175920> [skatīts 2014, 4. marts].

⁷¹ LR (Latvijas Republikas) *Biedrību un nodibinājumu likums*. Spēkā no 2004. gada 1. aprīļa. 8 pants. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=81050> [skatīts 2014, 4. marts].

Skatoties Eiropas Savienības dalībvalstu ietvaros, atsevišķs likums, kas regulē brīvprātīgo darbu, ir Slovēnijā, Austrijā, Portugālē, Itālijā, Ungārijā, Beļģijā, turpretim tādiem aktīviem brīvprātīgā darba veicējiem kā Nīderlandē vai Beļģijā šāda likuma nav. Tas norāda, ka atsevišķa likuma neesamība nenozīmē brīvprātīgā darba neatzīšanu un neattīstību, taču Eiropas Savienības valstu piemēri rāda, ka var aktualizēties konkrētas problēmas: grūtības nošķirt pilsonisko iesaistīšanos no profesionālajām aktivitātēm, neskaidrības sabiedriskā labuma statusa piešķiršanai organizācijām, nav brīvprātīgo organizāciju reģistrācijas un uzskaites, kā arī attīstību kavē brīvprātīgo apdrošināšanas jautājumi.⁷²

„Latvijas Vēstnesis” skaidrots, ka Latvijā brīvprātīgā darba tiesiskais regulējams nav pietiekams: nav noteikti skaidri principi līgumu slēgšanā, abu pušu tiesībās un pienākumos. Jaunieši vecumā no 13 – 25 gadiem var būt brīvprātīgie gan biedrībās un nodibinājumos, gan valsts iestādēs, pašvaldībās, politiskajās partijās un reliģiskajās organizācijās, bet pieaugušie biedrībās un nodibinājumos. Saistībā ar nesakārtotu tiesisko bāzi, radušās arī neskaidrības terminu lietojumā. "Korekti ir lietot terminu "brīvprātīgā darbs", nevis "brīvprātīgais darbs", jo piespiedu darbs mūsu valstī ir aizliegts"⁷³, šādā veidā liekot uzsvāru uz darba veicēju nevis darba veidu. Bakalaura darba ietvaros tiks lietots termins „brīvprātīgais darbs”, ņemot vērā jaunā likumprojekta ietvaros saglabāto locījuma formu.

Latvijā nav ziņu par kopēju brīvprātīgo skaitu un to procentuālu sadalījumu pa vecuma grupām, taču skaidrojums meklējams faktā, ka formāla kustības un informācijas izplatība par brīvprātīgo darbu aizsākumi Latvijā meklējami tikai atjaunotās brīvvalsts laikā, kamēr ASV un atsevišķās Eiropas valstīs jau 19. gadsimtā.⁷⁴ Balstoties uz brīvprātīgā darba izpēti kursa darba ietvaros, autore norāda, ka atsauces par ne organizāciju vadītiem brīvprātīgajiem rodas arī attiecībā uz 18. gadsimtu. Problēmas risināšanai likumprojekta sākotnējā versijā, kas tika noraidīta,⁷⁵ tika piedāvāti risinājumi situācijas labošanai Latvijā – brīvprātīgā darba veicēju reģistrācija Valsts ieņēmumu dienestā un brīvprātīgā darba veicēju apliecību

⁷² Mickeviča, Nataļja. *Brīvprātīgā darba tiesiskais regulējums*, ziņojums, 2013.

Pieejams: http://www.lbas.lv/upload/stuff/201302/brivpratiga.darba.tiesiskais.regulejums_n.mickevica_31.01.2013.pdf [skatīts 2014, 4. marts].

⁷³ Algots darbs, prakse un brīvprātīgā darbs: līdzības un atšķirības, Lolita Lūse. *Latvijas Vēstnesis*, 11. marts, 2011. Pieejams: <http://www.lv.lv/?menu=doc&id=227017> [skatīts 2012, 14. decembris].

⁷⁴ Brīvprātīgā darba oficiālā mājas lapa Latvijā Brivpratigais.lv

Pieejams: http://www.brivpratigais.lv/index.php?option=com_content&view=article [skatīts 2012. 14. decembris].

⁷⁵ Pie brīvprātīgā darba tiesiskā regulējuma strādās darba grupa. Publicēts 2013. gada 19. februārī.

Pieejams: <http://www.saeima.lv/lv/aktualitates/saeimas-zinas/20642-pie-brivpratiga-darba-tiesiska-regulejuma-stradas-darba-grupa> [skatīts 2014, 4. marts].

izsniegšana pēc pieprasījuma.⁷⁶ Uzskaites problēmas risinājumi vēl gaidāmi patlaban saskaņošanas procesā esošajā likumprojektā, kas vieš cerības, ka arī Latvijas ietvaros varēs tikt veikti samērā precīzi salīdzinājumi iepretim citām valstīm.

Eiropas Savienības dalībvalstu, brīvprātīgā darba aktualitātes un veicināšanas salīdzinošā materiālā, norādīts, ka Latvijā ir viens no zemākajiem brīvprātīgā darba līmeņiem un ieteikumi tā uzlabošanai minēti sekojošie: jāizstrādā kārtība par brīvprātīgo iesaisti un pārvaldību organizācijās, institūcijās Latvijā (vienota brīvprātīgā darba modelis, vadlīnijas); nevalstisko organizāciju brīvprātīgo koordinātoru apmācības valsts un pašvaldības iestādēs; jāattīsta vienota brīvprātīgā darba uzskaites sistēma (jāapmāca tā veikšanā organizācijas); jāattīsta brīvprātīgā darba ekonomiskā ieguldījuma novērtējuma sistēma; jāievieš regulārs finansējuma nevalstiskajām organizācijām darbā ar brīvprātīgajiem, kā arī jārada brīvprātīgo pulcēšanās vietas pašvaldībās.⁷⁷ Tādā veidā tiktu nodrošināta efektīva informācijas pieejamība, aktivizēts apstiprinājumu gaidošais likumprojekta mērķis par līdzdalības veicināšanu un statistikas rādītāji būtu Latvijai labvēlīgāki.

Neatkarīgi no šiem problēmjasautājumiem likumdošanā un atšķirīgo vēsturisko situāciju, Latvijā brīvprātīgā darba pamatprincipi noteikti atbilstoši ārvalstīs pieņemtajiem. Mājas lapā brivpratigais.lv, atsaucoties uz Eiropas brīvprātīgo centra (CEV) publicēto materiālu „Manifesto of Volunteering in Europe”, publicēti šādi brīvprātīgā darba principi: brīvprātīgais darbs sniedz labumu gan sabiedrībai, gan brīvprātīgajam; brīvprātīgais darbs nav apmaksāts; brīvprātīgais darbs vienmēr ir brīvas izvēles jautājums; brīvprātīgais darbs ir likumīgs ceļš kā pilsoņi var piedalīties un ietekmēt sabiedriskās norises; brīvprātīgais darbs ir līdzeklis kā indivīds var risināt cilvēciskās, vides un sociālās vajadzības; brīvprātīgais darbs tiek īstenots tikai bezpeļņas sektorā; brīvprātīgais darbs neaizvieto algotu darbaspēku, ne arī rada draudus apmaksāta darbaspēka drošībai; brīvprātīgais darbs atzīst cita tiesības, cieņu un kultūru; brīvprātīgais darbs veicina cilvēktiesības un vienlīdzību.⁷⁸ Tādi paši principi definēti arī Austrālijas brīvprātīgā darba ietvaros, nelielas izmaiņas ieviešot tikai secībā. Par šiem

⁷⁶ Likumprojekts, *Brīvprātīgā darba veikšanas likums*, iesniegts 2012. gada 12. decembrī Latvijas Republikas Saeimas Prezidijam.

Pieejams: http://www.brivpratigais.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=357:brvprtgdarba-veikanas-likums&catid=17:jaunumi&Itemid=127 [skatīts 2014. 4. marts].

⁷⁷ *Volunteering Infrastructure in Europe*. Ziņo Dace Mauliņa, Ilze Grīntāle. European Volunteer Centre, 2012.

Pieejams: <http://www.cev.be/uploads/2012/09/Volunteering-in-Europe.pdf> [skatīts 2014. 4. marts].

⁷⁸ Brīvprātīgā darba oficiālā mājas lapa Latvijā [Brivpratigais.lv](http://brivpratigais.lv)

Pieejams: http://www.brivpratigais.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=59&Itemid=110 [skatīts 2014. 4. marts].

principiem vienošanās notikusi 1996. gadā starptautiskā apspriedē.⁷⁹ Secināms, ka vienotība brīvprātīgā darba izpratnē vērojama arī ārpus Eiropas, bez tam, tie saglabā savu aktualitāti arī mūsdienās.

Kā redzams, Latvijā, iepretim citām pasaules valstīm, brīvprātīgo darba organizēšanas pieredze ir neliela, un tajā valda neziņa par kopējo brīvprātīgo aktivitāti, taču pašlaik noris darbs pie tiesisko aspektu formulēšanas un brīvprātīgo apzināšanas arī attālākos Latvijas reģionos. Pateicoties vienotiem brīvprātīgo darba principiem, Latvijas brīvprātīgajiem paveras lielākas iespējas iekļauties kopējā sadarbības sistēmā un veiksmīgi pārņemt ārvalstu pieredzi.

2.1. Brīvprātīgā darba veicināšanas aktualitāte

Brīvprātīgā darba veicināšanas aktualitāte balstās gan reģionālā, gan individuālā nepieciešamībā. Ieguvumi no sadarbības, starp brīvprātīgā darba veicēju un tā nodrošinātāju, paredz abpusēju labumu, kā būtisku faktoru atzīmējot nemateriālo sfēru (gandarījums) un saliedētas sabiedrības veicināšanu.

Sākumā pievērsoties sabiedriskajai sfērai, brīvprātīgā darba veicināšanas aktualitāte atspoguļojas labklājības kontekstā. Materiālā nodrošinātība, veselība, produktivitāte un personīgie sasniegumi, drošība, vieta sabiedrībā, emocionālās kvalitātes, intimitāte un ciešas attiecības ir dzīves kvalitātes mērīrīki. Tēmas ietvaros svarīga ir pieminētā vietas nodrošināšana sabiedrībā jeb līdzdalība aktivitātēs to cilvēku vidū, kas atrodas ārpus ģimenē sasniedzamo loka. Tās izpausmes nav viendabīgas, - veicinot sociālo un pilsonisko līdzdalību, nozīmīga var būt kaimiņattiecību uzturēšana, draudzīgums, arī brīvprātīgā darba veikšana.⁸⁰ Līdzās pilsoņu aktivitātei balsojot, atvēlētajam laikam ģimenei, draugiem, kaimiņiem un sabiedriskajām organizācijām, brīvprātīgā darba veicēju skaits kalpo kā noturīga sociālā kapitāla indikators un rezultējas spēcīgas sabiedrības attīstībā.⁸¹ Tādējādi labklājības un spēcīgas sabiedrības ietvaros nonāk jautājums par brīvprātīgā darba veicināšanas nozīmīgumu

⁷⁹ *The principles of volunteering: why have them?* Volunteering Australia, 2006.

Pieejams: <http://www.volunteeringaustralia.org/files/EOEZLOS05/The Intent of the Principles of Volunteering.pdf> [skatīts: 2012.g. 14. decembris].

⁸⁰ Black, Alan, Philip Hughes. *The identification and analysis of indicators of community strength and outcomes*. Edith Cowan University, A report to the Department of Family and Community Services, 2001.

Pieejams: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1729048 [skatīts 2013, 27. decembris].

⁸¹ *Social Capital and Our Community*. A Publication of The University of Minnesota Extension Center for Community Vitality, 2009. Pieejams: <http://www.extension.umn.edu/community/civic-engagement/docs/social-capital-community.pdf> [skatīts 2014, 3. marts].

un brīvprātīgā saikne uz to ir līdzdalība, caur kuru brīvprātīgais spēj sniegt labumu sabiedrībai.

Brīvprātīgā darba veikšana ir būtiska sociālā kapitāla veidojoša sastāvdaļa. No ieguvumu puses vērtējot, brīvprātīgā darba nozīmīgums vērojams tā procesā, veikšanā. Analizējot Dž. Oniksu un R. Leonardas (*Janny Onyx, Rosemary Leonard*) veidotu modeli (skatīt pielikumu nr. 2), virzībā no brīvprātīgā darba uz sociālo kapitālu, jāsaskaras ar neformālo brīvprātīgo darbu, ko attiecina uz formālu organizāciju klātesamības neiesaistīšanu, palīdzēšanu draudzīgu attiecību uzturēšanai. Neformālais brīvprātīgais darbs lielā mērā saistāms ar pilsoniskiem pienākumiem. Tie atšķiras savā ietilpībā, no kuriem pilsoniskā līdzdalība ir aptverošākā. Gan formālais, gan neformālais brīvprātīgais darbs, gan pilsoņu līdzdalība ietilpst sociālajā kapitālā. Sociālā kapitāla attīstība pieprasa aktīvu pilsonisko iesaistītību, strādājot kopā, līdzdarbojoties. Līdzīgi brīvprātīgais darbs balstās idejā par neapmaksātu, labprātīgu iesaistīšanos. Vēl viena kopēja iezīme – abus ietekmē uzticēšanās. Svarīgi pieminēt, ka brīvprātīgais darbs veicina sociālo kapitālu, taču sociālais kapitāls nebalstās tikai uz brīvprātīgo darbu.⁸² Tas redzams ir arī minētajā D. Narajanas un M. Kesidija radītajā, shematiskajā sociālā kapitāla skaidrojumā (skatīt pielikumu nr. 1).

Brīvprātīgā darbība demonstrē līdzsvaru starp indivīda un sabiedrības interesēm. Ieinteresētās personas sadarbībai ar brīvprātīgo pārsvarā atrodamas sporta, atpūtas, izglītības, aprūpes jomās (atsaucoties uz autores kursa darbos veikto informācijas resursu apskatu, jau vēsturiski tās ir brīvprātīgo pārstāvētas nozares). Bez spēcīga brīvprātīgo tīkla jāšaubās, vai pakalpojumu klāsts organizācijās būtu pastāvīgs, tāpēc gan no sabiedrības, gan organizāciju skatupunkta ir svarīga saikne starp brīvprātīgo un sociālo kapitālu.⁸³ Šādi tiek acīmredzami parādīts, ka sociālais kapitāls brīvprātīgā darba ietvaros ir būtisks resursu kopums brīvprātīgo vēlmei darboties.

Brīvprātīgais darbs pārstāv organizācijas, un investēšana formālajos tīklos liek cerēt, ka tas nesīs pozitīvu ietekmi un izplatību plašākā sabiedrībā. Atbalstot brīvprātīgo organizācijas, tiek atbalstītas nelabvēlīgos apstākļos nokļuvušie. Mazāk redzams, bet arī svarīgs aspekts ir

⁸² Onyx, Jenny, Rosemary Leonard. *The relationship between formal and informal volunteering: A social capital framework*. International Society for Third-Sector Research (ISTR) Fifth International Conference: Full Paper, 2002. Pieejams: http://c.ymcdn.com/sites/www.istr.org/resource/resmgr/working_papers_cape_town/onyx.pdf [skatīts 2014, 7. marts].

⁸³ *Social Capital and Social Wellbeing*. Discussion paper produced by the Australian Bureau of Statistics, 2002. Pieejams: <http://www.oecd.org/innovation/research/2380806.pdf> [skatīts 2013, 27.decembris].

tas, ka šādi tiek veicināta vietējā kopienas tīkla attīstība un uzturēšana (neformālie sociālie tīkli tiek attiecināti uz ģimeni, draugiem,⁸⁴ tāpat arī neformālais brīvprātīgais darbs).

Turpinot par nelabvēlīgu apstākļu skartajiem, brīvprātīgais darbs tiek skatīts kā sociālās iekļaušanas līdzeklis. Būt nodarbinātam algotā darbā, brīvprātīgā darbā vai savā ģimenē nozīmē tādu apstākļu radīšanu, kur katrs sabiedrības indivīds jūtas novērtēts un kur katram ir līdzdalības iespējas.⁸⁵ Skatot attiecības starp bezdarbnieku un brīvprātīgo, brīvprātīgais darbs negarantē atalgota darba atrašanu, taču palīdz uzturēt darba tirgū nepieciešamās īpašības un ir veiksmīga alternatīva tiem, kuri nevar atrast darbu. Atsevišķos pētījumu pamatos teorētiku spriedumos gan lasāmi secinājumi, ka brīvprātīgā darba veicēji ātrāk iesaistās algotā darba tirgū.⁸⁶ Bez tā kā minimums brīvprātīgā darba virzībai uz algotu darbu vērojama vajadzīgās kompetences, zināšanu un attieksmes, saglabāšana.

Brīvprātīgā darba koncepcija sevī ietver mūžizglītības idejas. To ierobežo vienīgi topošā brīvprātīgā vecums, kas lielā mērā atkarīgs no katrā valstī pieņemtajiem lēmumiem un arī no brīvprātīgo organizācijas mērķgrupas un uzdevumiem, bet, kā vērojams literatūras apskatos, pārsvarā sākams no trīspadsmit līdz piecpadsmit gadu vecuma. Brīvprātīgo organizācijas rada alternatīvu vidi neformālās izglītības pilnveidei un ir atbalsts tiem izglītības vides pilnveides nosacījumiem, kas paredz neformālās izglītības pieejamību.⁸⁷ No šāda skatu punkta brīvprātīgais darbs skar vidi telpiskā konceptā un arīdzan apstiprina savu aktualitāti.

Brīvprātīgā darba aktualitāti nemazina vecums. Lai gan, atsaucoties uz masu medijos biežāk dzirdēto, var šķist, ka brīvprātīgais vairāk attiecas uz jaunieci, pasaules prakse šai tendencei cenšas nepakļauties. Amerikas Savienoto Valstu statistika vecuma robežas paplašina, norādot, ka 2008. gadā kā brīvprātīgie vecumā no 55 – 64 gadiem strādājuši 28,3% personu no šajā vecuma grupā esošu cilvēku skaita, savukārt vecumā no 65 gadiem tie esot

⁸⁴ *Social Capital and Quality of Life in Rural Areas*. Led by Brook Lyndhurst, report, Department for Environment, Food and Rural Affairs, 2010.

Pieejams: http://www.brooklyndhurst.co.uk/download/111/1176feaf/REO233_Social_Capital_and_Quality_of_Life_Final_Report.pdf [skatīts 2014, 6. marts].

⁸⁵ Fridrihsone, Evita, Ilze Grīntāle, Aija Jansone u.c. *Brīvprātīgā darba organizēšana pašvaldībā, rokasgrāmata pašvaldību darbiniekiem*. Rīgas Domes Izglītības, kultūras un sporta departaments, 2011.

Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/jaunatne/Brivpratiga-darba-organizesana-pasvaldiba.pdf [skatīts 2014, 6. marts].

⁸⁶ Kamerāde, Daiga. *Volunteering during unemployment: more skills but where is the job?* The Volunteering Research conference, Final paper submission, 2013. Pieejams: http://blogs.ncvo.org.uk/wp-content/uploads/guest/volunteering_during_unemployment_kamerade.pdf [skatīts 2014, 6. marts].

⁸⁷ Stofberg, Anja, Steven Howle, Silvia Cannonieri etc. *Invest in Your Volunteers*. Project report, 2013. Pieejams: <http://www.brivpratigais.lv/attachments/article/390/INVEST%20in%20your%20Volunteers.pdf> [skatīts 2014, 6. marts].

23,9% cilvēku no attiecīgās vecuma grupas.⁸⁸ Arī Anglijas dati norāda uz augstu brīvprātīgā darba popularitāti pieaugušo (no 25 gadiem) vidū - Anglijā 48% pieaugušo katru nedēļu brīvprātīgajā darbā pavada aptuveni četras stundas.⁸⁹ Iesaistoties brīvprātīgajā darbā, patstāvīgas darba gaitas pārtraukušie tādā veidā turpina uzturēt sabiedrisko dzīvi.

Cilvēku iesaistītību brīvprātīgajā darbā veicina dažādi faktori. Tas sniedz iespēju būt sabiedriski aktīvam, līdzdarboties dažādos projektos un iegūt jaunu, sociālu un profesionālu pieredzi un zināšanas, ko veidos jauni sociālie kontakti un vide. Darbošanās paredz jau esošo talantu un prasmju parādīšanu, apliecinot sevi kā konkurētspējīgu, kā arī iespēju īstenot savas idejas un iepazīt kādas profesijas, organizācijas specifiku. Ieguvums arī dzīvē ir apziņa, ka ir sniegts atbalsts un paveikts lietderīgs, kādam vajadzīgs darbs, apspēlējot tieši altruisma aspektus brīvprātīgā darba kontekstā. Brīvprātīgais darbs paredz ieguvumus arī dzīvē otrai pusei, kas šādu iespēju nodrošina – tā ir iespēja ievest organizācijā entuziastiskus cilvēkus, kuru motivācija nav peļņa, tātad, naudas līdzekļu ietaupīšana un dinamiskākas darbinieku vides raisīšana; brīvprātīgais ļauj paveikt vairāk darbu un to pārstāvēniecība raisa uzticamību pret vietas devēju; tā ir iespēja nodrošināt ilgtspējīgumu gadījumos, ja patstāvīgs darbinieks uzteic darbu, bet jau iemaņās ievadītais brīvprātīgais tiek pieņemts; sadarbojoties ar brīvprātīgo no tuvākās apkārtnes, tiek raisīta kopienas sajūta, ko veido vietējo brīvprātīgo iespējas risināt apkārtnes problēmas un organizācijai veiksmīgāk tās izprast; kā arī sociālā tīkla veidošana (jauni brīvprātīgie, bijušie brīvprātīgie kā vēlākie sadarbības partneri un brīvprātīgā darba atbalstītāji).⁹⁰

Sadarbībai starp organizāciju un brīvprātīgo, kā arī brīvprātīgā darba vecināšanai nozīmīga ir brīvprātīgā darba atzīšana. Brīvprātīgā darba veicējam tādā veidā tiek norādīts, ka viņa darbs ir nozīmīgs un kādam rūp. Turklāt organizācija iegūst lojālākus brīvprātīgos un kvalitatīvāk paveiktu darbu. Ir dažādi, formāli un neformāli, pateicības izpausmju veidi. Organizācija brīvprātīgajam var piedāvāt veikt sarežģītākus uzdevumus, ļaut tam darboties patstāvīgāk vai arī izteikt atzinību dāvājot biļetes uz kādu pasākumu. Svarīga ir brīvprātīgā

⁸⁸ United State Department of Labor, *Volunteering in the United States 2009*, 2010. Pieejams: <http://www.bls.gov/news.release/volun.nr0.htm> [skatīts 2012, 14. decembris].

⁸⁹ *Volunteers and the historical environment*, a report by Heritage Link, decembris 2003. Pieejams: www.heritagelink.org.uk [skatīts 2012, 14. decembris].

⁹⁰ Fridrihsone, Evita, Ilze Grīntāle, Aija Jansone u.c. *Brīvprātīgā darba organizēšana pašvaldībā, rokasgrāmata pašvaldību darbiniekiem*. Rīgas Domes Izglītības, kultūras un sporta departaments, 2011. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/jaunatne/Brivpratiga-darba-organizesana-pasvaldiba.pdf [skatīts 2014, 6. marts].

motivācija turpināt strādāt kā brīvprātīgajam.⁹¹ Turklāt bez šīm divām pusēm – brīvprātīgā un organizācijas, to redz un novērtē potenciālie brīvprātīgie.

Brīvprātīgais darbs attīstās un ne tikai palīdz mazināt sociālās atstumtības riskus, bet arī tā ietvaros tiek strādāts pie cilvēku iespējām iesaistīties brīvprātīgajā darbā to dažādojot nevis pēc iesaistīšanās kādā konkrētā jomā, bet pēc formas – pilna laika brīvprātīgais darbs, nepilna laika brīvprātīgais darbs (tradicionālākā un pārstāvētākā forma), e-brīvprātīgais darbs. Tā dažādība un pieejamība ir būtisks aspekts tā veicināšanas aktualitātei, jo sniedz iespēju cilvēkiem neatkarīgi no daudzkārt problemātiskā ģeogrāfiskā novietojuma vai kustību traucējumiem līdzdarboties.

Pilna laika brīvprātīgais darbs nozīmē, ka tā veikšanā brīvprātīgais iesaistās pastāvīgi, vairākas stundas dienā. Šāda brīvprātīgo darba forma veidojusies vēsturiski vēlāk kā mums pieņemtā un gūst arvien lielāku atbalstu. Pilna laika brīvprātīgā darba būtiska iezīme ir iespēja strādāt citās valstīs, turp dodoties un patstāvīgi dzīvot. Priekšnoteikums tā attīstībai ir starpvalstiska sadarbība. Šajā gadījumā palīdzība tiek sniegta galvenokārt tikai sociālās un izglītības jomā. Pilna laika brīvprātīgie nav raksturīgi kultūras vai sporta un atpūtas nozarēm. Tā kā šāds darbs aizņem lielāko daļu dienas, pārsvarā strādājošie ir jaunieši no 18 līdz 24 gadu vecumam, kam nav jāuzņemas rūpes pašam par savu ģimeni.⁹²

Attīstoties informācijas tehnoloģijām, attīstās e-brīvprātīgais darbs jeb brīvprātīgais darbs ar interneta starpniecību. Šāda brīvprātīgā darba raksturīpašība ir papildus iesaistīšanās iespēja ne kā konkrētai personai, jo piedāvāt palīdzību var arī organizācija kā kopums. Virtuālā brīvprātīgā darba vide paredz iespēju sadarboties gan uz neilgu laika posmu, gan ilgstoši. Specifikas dēļ nav iespējams darboties izplatītajā sociālās palīdzības jomā ar cilvēkiem, kuriem nepieciešams fizisks atbalsts, taču savu aktualitāti saglabā gan izglītības, gan kultūras nozarēs. E-brīvprātīgā darbs sniedz iespēju tiem, kam ir kustību traucējumi, pašiem palīdzēt. Tāpat ieguvēji ir tie, kurus saista starpkultūru komunikācija, un kurus brīvprātīgā darba veikšanai atturējis laika trūkums.⁹³

Apkopojot apskatīto ārvalstu brīvprātīgo pieredzi autores veiktā kursa darba ietvaros, visvairāk pārstāvētākajās brīvprātīgo grupās (relīģija un sociālā palīdzība, kultūra un māksla, sports un atpūta) kā patstāvīgs šķērslis brīvprātīgā darba veikšanai tika minēts laika trūkums,

⁹¹Stofberg, Anja, Steven Howle, Silvia Cannonieri etc. *Invest in Your Volunteers*. Project report, 2013. Pieejams: <http://www.brivpratiigais.lv/attachments/article/390/INVEST%20in%20your%20Volunteers.pdf> [skatīts 2014, 6. marts].

⁹²*Full-time Volunteering*. A report by Community Service Volunteers, 2005. Pieejams: <http://www.csv.org.uk/csv-reports-full-time-volunteering> [skatīts 2014, 6. marts].

⁹³Ellis, J., Susan, Jayne Cravens. *The Virtual Volunteering Guidebook*, 2000. Pieejams: <https://www.energizeinc.com/download/vvguide.pdf> [skatīts 2014, 6. marts].

izplatīta arī tendence neiesaistīties finansiālu apsvērumu dēļ. Salīdzinot Latvijas pētījumu datus ar ārvalstu datiem, vislielākās atšķirības tika novērotas apstākļi, ka Latvijā, līdzās laika trūkumam, dominēja arī informācijas trūkums, kas bija maz novērojams ārvalstu brīvprātīgajiem.

Brīvprātīgā darba veicināšanas aktualitāte slēpjas arīdzan brīvprātīgā darba spējā sadarboties starptautiski, veidot organizācijas, kuru darbība vērsta konkrētai problēmas risināšanai un sadarboties, lai palīdzētu sabiedrībai kopumā, neatkarīgi no veicamo darbu specifikas. Turpmāk sniegts ieskats dažādās brīvprātīgo apvienībās, parādot to darbības specifiku (dažādību) un apmērus.

Sarkanais Krusts ir starptautiska organizācija, kas darbojas no 1863. gada, bāzējas ap astoņdesmit valstīs, tajā skaitā arī Latvijā. Latvijas Sarkanais Krusts (LSK) ir biedru un brīvprātīgo organizācija, kuras darbība aptver visu Latvijas teritoriju, katrā reģionā esot komitejai ar nodaļām pilsētās, pagastos, organizācijās. Tās pamatvirzība ir humanitārā palīdzība tiem, kurus apdraud konflikti vai bruņota vardarbība. Latvijas Sarkanā Krusta pārstāv 1363 brīvprātīgie un nepilni vienpadsmit tūkstoši biedru, veidojot 19 LSK jaunatnes nodaļas, pārdesmit komitejas un nedaudz vairāk kā trīs simti nodaļu. Latvijas Sarkanā Krusta brīvprātīgie tiek iesaistīti labdarības projektu organizēšanā, donoru dienu popularizēšanā, darbā humānās palīdzības savākšanas un izsniegšanas punktos, lekciju lasīšanā skolās (aktīvi jauniešu vidū), pirmās palīdzības mācībās sniegšanā un konsultēšanā.⁹⁴

Biedrība „Baltā māja” ir 1996. gadā Līvānos dibināta brīvprātīga, patstāvīga, nepolitiska un nevalstiska organizācija. Tās mērķauditorija ir Līvānu novada un apkārtējo pagastu iedzīvotāji, neatkarīgi no dzimuma, tautības, politiskās, reliģiskās piederības. Biedrības mērķi nav specifiski kādā darbības jomā – mērķi iekļauj sabiedrības aktivizēšanu, ar to saprotot pieaugušo un bērnu izglītošanu, brīvā laika organizēšanu un iedzīvotāju kultūras attīstību, savstarpējās palīdzības, līdzdalības veicināšanu sociālo problēmu risināšanā un brīvprātīgā darba popularizēšanu, ko Baltā māja sauc par vienu no organizācijas filozofijām. Baltā māja apvieno 60 brīvprātīgos, no kuriem 35 strādā regulāri un 25 iesaistās organizējot atsevišķas aktivitātes, veicot tādas pienākumus kā: klubu un interešu grupu vadīšana, izglītības, kultūras, sporta un sociālās palīdzības pasākumu organizēšana, ir uzticības telefona konsultanti, apkopo un izplata informāciju, piedalās akcijās, palīdz saimniecisku darbu izpildē.⁹⁵

⁹⁴ Latvijas Sarkanais krusts, mājas lapas informācija – Par mums.

Pieejams: <http://www.redcross.lv/start.php?lang=lv&id=157> [skatīts 2014, 10. marts].

⁹⁵ Baltā māja, mājas lapas informācija – Brīvprātīgais darbs. Pieejams:

<http://www1.baltamaja.lv/index.php/lv/br-vpr-t-gais-darbs> [skatīts 2014, 10. marts].

Savukārt Centrs „Dardedze” ir vērsts tiešu uz bērnu drošību, sekojot līdzī drošībai ģimenē, skolā un ārpuskolas aktivitātēs, aprūpes institūcijās, internetā un sabiedrībā. Izveidots 2001. gadā, centrs Dardedze, sniedz konsultācijas bērniem un viņu ģimenēm, kuri cietuši no vardarbības vai saskārušies ar grūtībām audzināšanā, realizē bērnu interaktīvas drošības programmas centrā Dardedze un skolās, veido atbalsta grupas.⁹⁶ Centrā Dardedze ir patstāvīgi nodarbināti, apmaksāti profesionāļi un patstāvīgi, kā arī īslaicīgi brīvprātīgā darba veicēji. Brīvprātīgo programmā iesaistītie veic pienākumus kā: bērnu pieskatīšana vecāku atbalsta grupu laikā, publikāciju, videosižetu veidošana, informācijas kārtošana un apkopošana, palīdzēšana konferenču laikā un arī saimniecisko darbos.⁹⁷

Apkopojot apakšnodaļā skatīto, brīvprātīgais darbs tā izpausmēs ir sastopams kā e-brīvprātīgais darbs, pilna un nepilna laika brīvprātīgais darbs. Jāņem vērā, ka visbiežāk netiek lietots pilns salikums „nepilna laika brīvprātīgais darbs”, bet gan vienkārša forma „brīvprātīgais darbs”, atsaucoties uz tā brīvprātīgo skaita ziņā lielāko pārstāvniecību.

Kā tika skaidrots, brīvprātīgais darbs ir spēcīgs instruments sociālās iekļaušanas procesu veicināšanai. Tas ir attiecināms uz darba pieredzei nepieciešamo iemaņu saglabāšanu, brīvprātīgo iesaistītību dažādās nozarēs (sociālā palīdzība, izglītība, kultūra u.c.), uz vieglu pieejamību (brīvprātīgajā darbā balstītas organizācijas), arīdzan skatot neformālas mūžizglītības jautājumus. Brīvprātīgais darbs ietilpst spēcīgas sabiedrības, labklājības veicināšanas nosacījumos un brīvprātīgais darbs sniedz devumu visām iespējamajām pusēm – brīvprātīgā darba veicējam, brīvprātīgā darba nodrošinātajam, sabiedrības daļai, pret kuru tas tieši vērsts, un sabiedrība daļai, pret kuru tas vērsts netieši (kuriem nesniedz tiešu palīdzību), veicinot kopēju pozitīvu sabiedrības noskaņu.

Brīvprātīgais darbs pēc to formas tiek dalīts formālajā un neformālajā. Neformālais brīvprātīgais darbs bieži tiek attiecināts un pilsonisko pienākumu veikšanu, izpalīdzēšanu, tāpēc formālais brīvprātīgais darbs jeb vienkārši brīvprātīgais darbs, tiek apzināts sekmīgāk, un biežāk. Tomēr pētot brīvprātīgo darbu kā sociālā kapitāla formu, tiek ņemti vērā aspekti kā neformālais brīvprātīgais darbs un pilsoniskā līdzdalība, lai veidotu izpratni par brīvprātīgā darba būtību.

⁹⁶ Centrs Dardedze, mājas lapas informācija – Par mums. Pieejams:<http://www.centrsdardedze.lv/lv/par-mums/par-mums-1>[skatīts 2014, 10. marts].

⁹⁷ Centrs Dardedze, mājas lapas informācija – Atbalstītāji, Brīvprātīgo darbs Dardedzē. Pieejams: <http://www.centrsdardedze.lv/lv/atbalstitaji-1/brivpratigo-darbs-dardedze> [skatīts 2014, 10. marts].

2.2. Pilsētvide un lauku teritorija brīvprātīgā darba ietvaros

Brīvprātīgo apvienības pastāv ikvienā sabiedrībā, kas var būt gan vietējas, reģionālas, valstiskas, gan starptautiskas. Tās darbojas publiskā bezpeļņas sektorā un visbiežāk minētas attiecībā uz nevalstiskajām organizācijām (NVO).⁹⁸

Daudzie piemēri par lauku un pilsētas vides atšķirībām sociālā kapitāla ietvaros, kur pilsētvidē to uzturēt ir grūtāk, liek svērties par labu apstāklim, ka arī brīvprātīgā darba ietvaros situācija varētu būt līdzīga.

Pētījums par iespējamajām atšķirībām Beļģijā šādu nostāju nepieņem viennozīmīgi, norādot, ka plaisa starp dažādajām vidēm, ņemot vērā iedzīvotāju blīvumu iepretim līdzdalībai, nav visaptverošs raksturlielums. Tātad pilsētvidē brīvprātīgajam darbam nevajadzētu būt apgrūtinotākam, nerealizētākam. Vispirms gan svarīgi minēt, ka pētījuma ietvaros autori atklāj, ka netiek pretendēts uz teorētiski apgalvojumu apgāšanu, ņemot vērā apstākļus, ka Beļģijā iedzīvotāju blīvums lauku vidē ir samērā augsts un indikatori līdzdalībai ir papildināmi. Tēmas izpētei tomēr der skatījums arī no otras puses un šī konkrētā pētījuma ietvaros noskaidrots, ka urbanizācijai nav nozīmīgas ietekmes uz apjomu vai intensitāti līdzdalībai kā brīvprātīgajam, otršķirīgus padarot faktorus kā iedzīvotāju blīvums, vai pilsētas lielums. Taču novērojams, ka pilsētvidei ir negatīva ietekme attiecībā pret jaunienācējiem vai nepilsoņiem, kas vedina pie secinājuma, ka urbanizācija neietekmē līdzdalību kopumā, taču atsevišķi sociālās attīstības apstākļi, kas tiek asociēti ar urbanizāciju, ietekmē. Beļģijas piemērā, vērtējot brīvprātīgo organizāciju spēju veiksmīgi darboties urbānā vidē, negatīva ietekme vērojama līdzās ģimeņu un senioru asociācijām, taču jaunatnes, sievietes, reliģiskajām un citām asociācijām vide ir mazsvarīgāka. Secināts, ka pieņēmums par iedzīvotāju blīvumu (noslogotību) kā sociālo tīklu graužošu neapstiprinājās. Saglabāts paliek pieņēmums, ka urbanizācijai ir ietekme uz specifiskām līdzdalības formām un realizēšanas iespējām kā senioru brīvprātīgais darbs.⁹⁹

Līdzās brīvprātīgo darbam un organizācijām itin bieži nākas saskarties ar birokrātiskās telpas pieminēšanu. Brīvprātīgo grupas, kas ir asociatīvās attiecībās balstītas (kopēji resursi un intereses), atrodas zem birokrātisko prasību sloga, kas pieprasa grupas locekļu statusu un attiecību statusa reģlamentēšanu, resursu sadali atbilstoši kritērijiem. Brīvprātīgie, kuri ziedo

⁹⁸ Heslin, M. James, Dan Glenday, Norene Pupo etc. *Sociology: A Down to Earth Approach*, 5th Canadian edition, Pearson Education Canada, 2010.

⁹⁹ Hooghe, Marc, Sarah Botterman. *Urbanization, Community Size and Population Density: Is There a Rural-Urban Divide in Participation in Voluntary Organizations or Social Network Formation?* Centre for Political Research, 2011. Pieejams: <http://nvs.sagepub.com/content/41/1/120> [skatīts 2014, 5. marts].

laiku un enerģiju kopējiem grupas mērķiem, nereti nedod priekšroku savas līdzdalības dokumentēšanai. Lauku kopienas aptuveni pēdējo piecus desmitgažu laikā ir nonākusi apgrūtināta situācijā, ko raisa strauja tirgus (tajā skaitā pakalpojumu) birokrātiskās normas. Atsaucoties uz Japānas piemēra pētījumu, mazpilsētās, ciematos ar nelielu brīvprātīgo skaitu vērojama izteikta atteikšanās no formalizēšanas procedūrām. Birokrātisko nosacījumu neizturēšana rada atgriezenisku risku - nepieciešamā atbalsta nesāņemšana no nosacījumu pildošajām aģentūrām, organizācijām.¹⁰⁰

Pēc minētā noprotams, ka brīvprātīgo organizāciju darbību ietekmē 3 faktori: birokrātiskās normas, vide (pilsēta, lauki) un brīvprātīgo skaits, kam lauku teritorijās, ja ņem vērā arī lauku teritoriju iedzīvotāju skaitu, būtu jābūt mazākam nekā pilsētā. Tomēr Anglijas piemēra pētījumā par lauku un pilsētas vides atšķirībām noskaidrots, ka ņemot vērā proporcionālo sadalījumu, pilsētās tomēr ir mazāks skaits brīvprātīgo grupu un brīvprātīgo.¹⁰¹ Krasu nostāju rāda Skotijas piemērs – palielinoties lauku teritorijas izteiktībai, palielinās brīvprātīgo skaits, sasniedzot gandrīz 50% robežu brīvprātīgā darba pieredzes guvušo, kamēr urbānā vidē to ir uz pusi mazāk.¹⁰² Palielā atklāts jautājums par vidi un formālajiem aspektiem, vēlmi un iespējām savu līdzdalību padarīt redzamāku. Anglijas pētījuma ietvaros parādās intervējamo viedokļi, ka laukos brīvprātīgo ir nevis mazāk, bet tie ir neredzamāki.¹⁰³

Arīdzan autore veiktā kursa darba ietvaros tika noskaidrots, ka Latvijā brīvprātīgais darbs bieži vien par tādu netiek saukts. Attiecībā uz brīvprātīgo darbu publiskajās bibliotēkās, brīvprātīgajam bieži vien tiek piedēvēts palīga, drauga vai sadarbības partnera vārds. Lielāku interesi par sadarbību izrādīja vietējas nozīmes bibliotēka ar mazāko darbinieku skaitu un lielāko attālumu no pilsētas.

Pievēršoties brīvprātīgajam darbam pilsētā un laukos, svarīga ir formāla un neformāla brīvprātīgā darba analizēšana. Vairākkārt pētījumos atrodami paralēli analīzes līmeņi – lauku

¹⁰⁰ Reimer, Bill, Tara Lyons, Nelson Ferguson etc. Social capital as social relations: the contribution of normative structures. *Sociological Review*. Vol. 56. No. 2, 2008. pp. 256-274.

Pieejams: <http://spectrum.library.concordia.ca/6475/1/ReimerEtalSocialCapitalAsSocialRelationsPublicV01.pdf> [skatīts 2014, 6. marts].

¹⁰¹ *Social Capital and Quality of Life in Rural Areas*. Led by Brook Lyndhurst, report, Department for Environment, Food and Rural Affairs, 2010.

Pieejams: http://www.brooklyndhurst.co.uk/download/111/1176feaf/REO233_Social_Capital_and_Quality_of_Life_Final_Report.pdf [skatīts 2014, 6. marts]. (Turpmāk: Social Capital and Quality of Life in Rural Areas)

¹⁰² *Understanding Volunteering in Scotland: An Analysis of Urban/Rural Differences in Participation*. Led by Alaisdar Rutherford, Helen Harper. Research report presentation, 2013. Pieejams:

http://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDsQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.volunteerscotland.net%2Fmedia%2F262296%2Frutherford.harper_oct13_understandingvolunteering.pptx&ei=DNIwU5mwO6LV4gTan4GOCg&usq=AFQjCNF3HZi5tr7FrT2TKZLIFH64RjDaA&sig2=f_NVTgmoRZsk1dERnSKusA&bvm=bv.63587204,d.bGE&cad=rja [skatīts 2014, 17. marts].

¹⁰³ *Social Capital and Quality of Life in Rural Areas*.

teritoriju formālie un neformālie tīkli un pilsētu teritoriju formālie un neformālie tīkli. Turpmāk, trīs pētījumu ietvaros, notiek pievēršanās tiem.

Kā minēts iepriekš, ar neformālo brīvprātīgo darbu tiek saprastas attiecības, kas nebalstās kādā organizācijā, formālā struktūrā. Bieži vien tās ir attiecības starp ģimeni vai kaimiņiem. Neformālais brīvprātīgais darbs kā rūpes par kaimiņiem (*neighboring*) ir aktīva sabiedriskās dzīves daļa, ko pētījumu dalībnieki visbiežāk uzskata par savu pienākumu, paši to neuztverot kā brīvprātīgā darba formu. Neformālais brīvprātīgais darbs sastopams gan pilsētās, gan laukos.

Austrālijas piemēra pētījumā, fokusgrupu ietvaros gan pilsētu, gan lauku teritoriju pārstāvju atbildes, galvenokārt, norāda uz to, ka rūpēšanās par draugiem vai par vecāka gadā gājuma cilvēkiem kaimiņos netiek uzskatīta par brīvprātīgo darbu, bet gan par ikdienišķu, nepiespiestu pienākumu. Šajā pētījumā neiezīmējas dalībnieku paustas atšķirības starp neformālu un formālu brīvprātīgo darbu atkarībā no vides. Gan lauku, gan pilsētu fokusgrupās parādās viedoklis, ka iesaistīšanās, palīdzēšana notiek tādēļ, lai indivīds pats sevi nepakļautu izolācijai. Atklājot formāla un neformāla brīvprātīgā darba kompleksīvo dabu, izteikti vairāki piemēri. Viens no tiem – pēc formāla brīvprātīgā darba pienākumu veikšanas brīvprātīgais regulāri pilda ar to saistītus pienākumus, jo ieinteresētās personas jautā pēc papildus informācijas, pieredzes un vērtējumiem. Tā ir kā nepredzama neformālā brīvprātīgā darba veikšana pēc formālām gaitām.¹⁰⁴

Pētījuma secinājumu un diskusiju daļā norādīts, ka formālais brīvprātīgais darbs attiecas uz pirmajā nodaļā minētajām pārejas attiecībām (*bridging*) – tās vieno cilvēkus, kas ir atšķirīgi pēc vecuma, socioekonomiskā vai kādiem citiem apstākļiem. Formālā brīvprātīgā darba veicēji ir vairāk aktīvāki iesaistoties neformālā brīvprātīgā darba veikšanā un tāpēc ieņem nozīmīgu vietu arī ciešu saikņu attiecību veidošanā ar sev līdzīgākajiem (*bonding*). Minēto iemeslu dēļ formālas sabiedrības organizācijas ir vērtīgākas, veidojot sociālo kapitālu. Atkāpšanās norit brīdī, kad formālo organizāciju veidošanā jāsaskaras ar birokrātiskiem šķēršļiem, kontrolmehānismiem un tas ir kavēklis formālam brīvprātīgajam darbam lauku teritorijās.¹⁰⁵

Amerikas piemēra pētījumā dziļajās intervijās noskaidrots, ka lauku teritorijai esot norobežākai no pilsētvides, pieaug neformālā brīvprātīgā darba apjoms. Kopumā lauku un

¹⁰⁴ Onyx, Jenny, Rosemary Leonard. *The relationship between formal and informal volunteering: A social capital framework*. International Society for Third-Sector Research (ISTR) Fifth International Conference: Full Paper, 2002. Pieejams:

http://c.ymcdn.com/sites/www.istr.org/resource/resmgr/working_papers_cape_town/onyx.pdf [skatīts 2014, 7. marts]. (Turpmāk: The relationship between formal and informal volunteering: A social capital framework)

¹⁰⁵ *The relationship between formal and informal volunteering: A social capital framework*.

pilsētu teritoriju iedzīvotāji uzrāda formāla un neformāla brīvprātīgā darba sajukumu. Līdzīgi kā Austrālijas piemēra pētījumā, arī šajā parādās brīvprātīgā darba kā jēdziena nepilnīga lietošana.¹⁰⁶

Jautājot par atšķirībām starp lauku un pilsētu teritoriju brīvprātīgo darbu, informanti norāda, ka pilsētu teritorijas ir līdzīgākas - vajadzība pēc brīvprātīgajiem, to rekrutēšanas metodes un saglabāšanas stratēģijas nav tik daudzveidīgas kā lauku teritorijās pielāgojamie apstākļi. To skaidrojot tiek minēts, ka lauku teritorijas var sākties uzreiz aiz pilsētu robežas un turpināties vēl vairāku stundu braucienā, līdz ar to norādot uz to dažādību pēc tuvuma pilsētai, pieejamības pakalpojumiem, transporta noslogojuma un citiem apstākļiem. Pie atšķirībām informanti min, ka pilsētās brīvprātīgais darbs tiek veikts sadarbojoties ar uzņēmējiem, laukos – ar baznīcām. Kopējais bieži izmantotais sadarbības veidotājs ir skola (gan laukos, gan pilsētās). Vērojama arī nozīmīgāko brīvprātīgo servisa pakalpojumu pārklāšanās kā veselības aprūpe, izglītība un jaunatnes lietas. Vēl jāatzīmē, ka būtiska atšķirība, lai iesaistītos brīvprātīgajā darbā, informantuprāt, ir ne tikai esošie šķēršļi, bet iespējas tos risināt, kas lauku teritorijās ir sarežģītāk.¹⁰⁷

Anglijas piemērā pētījumā tiek uzrādītas līdzības neformālo tīklu lietojumā starp pilsētu un lauku vidi. Praktiski ieguvumi tiek gūti neatkarīgi no vides, taču iesaistītie pilsētās vairāk apzinās savus potenciālos guvumus no interakcijas ar otru. Līdzīgi kā iepriekšējos pētījumos, tiek norādīts, ka neformālais brīvprātīgais darbs netiek saukts par tādu, jo ir ikdienas sastāvdaļa, taču arīdžan uz formālo brīvprātīgo darbu tas var attiekties. Tāpat tiek norādīts uz formālu tīklu iespējām veidot plašu pārejas tīklu un attiecības. Par pārsteigumu līdzšinējai informācijai, pētījumā secināts, ka formālo tīklu pārstāvēniecība pilsētvidē var būt zemāka nekā laukos, lai gan formālu organizāciju attīstība līdzšinēji vairāk attiecināta uz pilsētu. Tas skaidrots ar ierobežotu dalību vienlaikus vairākās organizācijās, kas ir normēts pilsētās, bet pielaidīgāk uztverts lauku teritorijās.¹⁰⁸

Turpinot ar Anglijas piemēru un atsaucoties uz sociālo kapitālu, - sociālās normas, vērtības un uzticība kopumā neuzrāda izteiktāku īpatsvaru kādā no teritorijām, tie ir vienlīdzvērtīgi dzīves kvalitātes rādītāji kā laukos tā arī pilsētās. Atklājas interesanta iezīme

¹⁰⁶ *Volunteering in Under-Resourced Rural Communities*. Final report, principal investigators Bandana Shrestha, Points of Lights Foundation and Volunteer Center National Network, 2004. Pieejams: http://policyinstitute.iu.edu/Uploads/PublicationFiles/101_RuralCommunities.pdf [skatīts 2014, 17. marts]. (Turpmāk: *Volunteering in Under-Resourced Rural Communities*)

¹⁰⁷ *Volunteering in Under-Resourced Rural Communities*.

¹⁰⁸ *Social Capital and Quality of Life in Rural Areas*. Led by Brook Lyndhurst, report, Department for Environment, Food and Rural Affairs, 2010. Pieejams: http://www.brooklyndhurst.co.uk/download/111/1176feaf/REO233_Social_Capital_and_Quality_of_Life_Final_Report.pdf [skatīts 2014, 6. marts].

attiecībā pret jauniešiem – pilsētvidē tie jūtas apdraudētāki nekā lauku teritorijās. Lauku reģionos ir svarīga brīvprātīgo darbība, jo tur no brīvprātīgo darba un atbildības ir svarīga publisko iestāžu darbība un iedzīvotāju ērtības, pieejamība tās apmeklējot, savukārt pilsētā šāda publisko iestāžu pašorganizēta kārtības uzturēšana ir mazāk novērojama.¹⁰⁹

Kā redzams, formālais un neformālais brīvprātīgais darbs, tāpat kā formālie un neformālie tīkli, ir aktuāli lauku un pilsētu teritoriju pētniecībā. Starp formālo un neformālo brīvprātīgo darbu redzama problēma attiecībā uz to nošķiršanu, kas kompleksi vēl saistās ar brīvprātīgā darba jēdziena nelietošanu un kaimiņattiecību uzturēšanu. Formālais brīvprātīgais darbs veiksmīgāk saplūst ar sociālā kapitāla būtību – līdzdalību, jo tas veiksmīgāk nodrošina attiecības ar indivīdiem no citas kopienas, vērtību sistēmas, un tad sekojoši ir atsaucīgāks arī neformāla brīvprātīgā darba veikšanā.

Attiecībā pret vidi, pētījumi norāda, ka formālais un neformālais brīvprātīgais darbs ir aktuāls gan lauku teritorijās, gan pilsētās. Nevienā no analizētajiem pētījumiem nav minēta kādas brīvprātīgā darba formas lielāka pārstāvniecība pilsētā, lai gan apstākļi kā birokrātisko normu ievērošana, attālums vai iedzīvotāju skaits kalpo par labu pilsētvidei. Lielāks uzsvars liekams uz brīvprātīgo darbu lauku teritorijās, atsaucoties uz neirobežotu viena indivīda pārstāvniecību vairākās formālās organizācijās un neformālā darba pieaugumu līdz ar lauku teritorijas izteiktību. Atšķirības vērstas uz iesaistīto institūciju dažādību, publisko iestāžu pašorganizētību no brīvprātīgo puses, uzticības noturību jauniešu vidū un spēju pārvarēt šķēršļus.

¹⁰⁹ *Social Capital and Quality of Life in Rural Areas*. Led by Brook Lyndhurst, report, Department for Environment, Food and Rural Affairs, 2010.

Pieejams: http://www.brooklyndhurst.co.uk/download/111/1176feaf/REO233_Social_Capital_and_Quality_of_Life_Final_Report.pdf [skatīts 2014, 6. marts].

3. LAUKU TERITORIJU SOCIĀLĀ KAPITĀLA INSTRUMENTS – JAUNIEŠU BRĪVPRĀTĪGAIS DARBS

Iepriekš tika noskaidrots, ka brīvprātīgais darbs ir uzskatāms par sociālā kapitāla formu. Veids, kā iegūt, uzturēt un attīstīt savu sociālo potenciālu. Jaunietis ir viens no aktīvākajiem brīvprātīgā darba veicējiem, taču jaunietim laukos var būt sarežģīti sasniegt kvalitatīvas līdzdalības, informācijas pieejamības un citus jaunatnes politikas pamatprincipus. Formālais un neformālais brīvprātīgais darbs ir aktuāla līdzdalības izpausme, taču neformālā brīvprātīgā darba pētniecība ir kompleksa, visbiežāk netiek atšķirta no ikdienišķas palīdzības kaimiņam, lai gan lauku teritorijās nozīmīga. Ņemot vērā minēto, autore nenosaka kādu no formām kā vērtīgāku, taču uzsvars likts un formālo brīvprātīgo darbu un jaunietai kā tā veicēju, jo formālais brīvprātīgais darbs (turpmāk, brīvprātīgais darbs) ir kodols sociālajam kapitālam (skatīt pielikumu nr. 2), kā arī formāli apstākļi ir svarīgs aspekts atbalsta instrumentu gūšanai.

Jaunatnes likums Latvijā paredz, ka par jaunietai tiek uzskatītas personas vecumā no 13 - 25 gadiem.¹¹⁰ Kā norādīts pētījumā par jauniešu aktivitāti, līdzdalību un mobilitāti no 2008. – 2013. gadam, saskaņā ar Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes datiem, Latvijā 2013. gadā ir 308'435 jaunieši. Iepretim vecuma grupām, patlaban jauniešu skaits ir procentuāli vismazākais kopš atjaunotās brīvvalsts laikiem – 15% no Latvijas iedzīvotājiem. Visvairāk jauniešu ir Pierīgas (arī Rīgas) un Latgales reģionā, vismazāk - Zemgalē un Vidzemē.¹¹¹ Vidzeme ir arī reģions ar vismazāko iedzīvotāju blīvumu uz kvadrātkilometru, tad seko Kurzeme, Latgale, visbeidzot Zemgale un vislielākais – Pierīgas, Rīgas reģionos.¹¹² Tas norāda uz to, ka jauniešu skaits iepretim kopējam iedzīvotāju blīvumam reģionus var būt neviendabīgs (Zemgales piemērs).

Jauniešu iesaistītība brīvprātīgajā darbā ir augstu vērtēta gan Latvijā, gan ārpus tās. 2011. gada pētījumā par brīvprātīgo darbu Latvijā, secināts, ka jaunietis vecumā no 15 – 24 gadiem ir aktīvākā sabiedrības daļa brīvprātīgā darba izpildē. Vēl viens zīmīgs faktors –

¹¹⁰ LR (Latvijas Republikas) *Jaunatnes likums*. Spēkā no 2009. gada. 1. pants. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=175920> [skatīts 2014, 4. marts].

¹¹¹ *Jaunieši Latvijā 2008 – 2013: aktivitāte, mobilitāte, līdzdalība*. Par pētījumu atbildīgais Gints Klāsons. Izglītības un zinātnes ministrija, 2013. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/2013/Jauniesi-Latvija_2008-2013.pdf [skatīts 2014, 24. marts].

¹¹² Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes dati. *Platība un iedzīvotāju blīvums reģionos, republikas pilsētās un novados gada sākumā*, 2010. – 2013. gada dati. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=IS0010.px&px_path=Sociala_Ikgad%C4%93jie%20statistikas%20dati_Iedz%C4%ABvot%C4%81ji_Iedz%C4%ABvot%C4%81ji%20skaitis%20un%20%C4%81%20izmai%C5%86as&px_language=lv&px_db=Sociala&rxid=19100e33-6a5b-429f-af64-13a44f275c18 [skatīts 2014, 1. aprīlis].

laukos dzīvojošie, izteiktāk Zemgalē un Vidzemē dzīvojošie.¹¹³ Interesanti, ka iepriekš minētajā pētījumā norādīts, ka tie ir reģioni ar vismazāko jauniešu skaitu, arīdžan vecuma robežu nobīde pētījumos nav liela. Tas vedina domāt, ka jauniešu skaits reģionā var būt nozīmīgs, bet nav noteicošais faktors brīvprātīgā darba aktualitātē. Šādi rodama saskanīga korelācija ar 2.2. apakšnodaļā minēto par brīvprātīgā darba aktualitāti mazapdzīvotākos reģionos, šajā gadījumā attiecībā uz Vidzemes reģionu, kur kopējais iedzīvotāju blīvums uz kvadrākilometru un jauniešu skaits ir vismazākais, taču tajā pat laikā vērojama salīdzinoši augsta brīvprātīgā darba veikšana.

Brīvprātīgā darba veicējam ir nepieciešamo īpašību ‘profils’, kas ir ar laiku izstrādājies kā visbiežāk pārstāvētais un arī darboties spējīgākais. Minētajā brīvprātīgā darba attīstības iespēju pētījumā Latvijā tika noteikts, ka tā ir persona vecumā no 15 – 24 gadiem, kā arī vecāki par 55 gadiem, ar nepabeigtu vai iegūtu augstāko izglītību, publiskajā sektorā strādājošie, pensionāri, skolēni un studenti, kā arī augstākā un vidējā līmeņa vadītāji, Vidzemē un Zemgalē dzīvojošie, laukos dzīvojošie un tie, kuru ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī nepārsniedz 299 latus un personīgie ienākumi – 249 latus.¹¹⁴ Lielbritānijas Nacionālais brīvprātīgo darba veikšanas centrs (*National Centre for Volunteering*) arīdžan ir izstrādājis galvenās iezīmes – tas ir nestrādājošs jaunietis vai seniors, kas pieder kādai no etniskajām minoritātēm, ir citas rases pārstāvis un cilvēks ar īpašām vajadzībām.¹¹⁵ Tātad, analizējot šo informāciju, jāsecina, ka kopējie rādītāji ir vecums – jaunieši un seniori, kā arī sociālā grupa, kas, iespējams, paši vai to pārstāvētā kopiena pakļauta sociālai izslēgšanai, kā iemesli var būt dažādi: dzīves vieta (lauki), tautība, kustību traucējumi.

Izglītības un zinātnes ministrija ir noteikusi, ka par īpaši atbalstāmām jaunatnes grupām jeb par jauniešiem ar mazākām iespējām tiek uzskatītas sekojošas: jaunieši ar fiziskiem un garīgiem traucējumiem; jaunieši ar zemiem ienākumiem, no trūcīgām un maznodrošinātām ģimenēm; ar pamatizglītību bez atestāta; no lauku apvidiem nākošie; bāreņi un bez vecāku gādības palikušie; jaunie vecāki; jaunieši bezdarbnieki; policijas redzeslokā nonākušie; no atkarībām cietušie; romu tautības; klaiņojošie jaunieši un no vardarbības cietušie.¹¹⁶

¹¹³ *Brīvprātīgā darba attīstības iespējas Latvijā un tā ieguldījums tautsaimniecībā*. Pētījuma gala ziņojums, pētījuma projekta vadītājs Gints Klāsons. Izglītības un zinātnes ministrija, 2011. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/jaunatne/petijumi/IZM_BrivpratigaisDarbs_Zinojums_28112011.pdf [skatīts 2014, 24. marts]. (Turpmāk: Brīvprātīgā darba attīstības iespējas Latvijā un tā ieguldījums tautsaimniecībā)

¹¹⁴ *Brīvprātīgā darba attīstības iespējas Latvijā un tā ieguldījums tautsaimniecībā*.

¹¹⁵ *Volunteers and the historical environment*. A report by Heritage Link, decembris 2003. Pieejams: www.heritagelink.org.uk [skatīts 2014, 24. marts].

¹¹⁶ Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrijas mājas lapa, Jaunatne. Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/nozares-politika/jaunatne/7480.html> [skatīts 2014, 24. marts].

Svarīgākais bakalaura darba ietvaros ir jaunieši no lauku reģioniem, kuru iespējas definētas kā mazākas, un šāda iemesla dēļ turpmākajās apakšnodaļās noritēs to analīze.

Par lauku teritoriju Latvijā pēc reģionālās reformas ir noteiktas teritorijas, izņemot deviņas republikas pilsētas un novadu teritoriālās vienības – pilsētas ar iedzīvotāju skaitu virs 5000 iedzīvotājiem.¹¹⁷ Taču tas nenozīmē, ka apdzīvotas vietas ar mazāku iedzīvotāju skaitu nevar būt pilsētas - pilsētas statusu var piešķirt apdzīvotajām vietām, kurās ir ne mazāk par 2000 pastāvīgo iedzīvotāju, pie nosacījuma, ja pilsētā ir kultūras un komercdarbības centri ar attīstītu inženier-infrastruktūru un ielu tīklu.¹¹⁸ Tātad pilsētas statuss nenozīmē teritorijas neiekļaušanos lauku teritorijā. Latvijas reģioni ir sadalīti saskaņā ar Eurostat lauku-pilsētu tipoloģiju un tajā ar piemēriem norādīts, ka iedzīvotāju blīvums nav noteicošs faktors.¹¹⁹

Jaunatnes politikas valsts programmā 2014. gadam starp diviem izvirzītajiem mērķiem redzams, ka noteikts vienmērīgs pārklājums visā Latvijas teritorijā attiecībā pret jaunatnes politikas koordinācijas un darba ar jaunatni sistēmas attīstības veicināšanu, kā arī pastiprināta atbalsta sniegšana darbā ar sociālās atstumtības riskam pakļautajiem jauniešiem un jauniešu aktīvas līdzdalības lēmumu pieņemšanā veicināšana. To realizējot, kā vienu no instrumentiem min brīvprātīgo darbu un pašiniciatīvas. Programmas mērķis definēts ievērojot „Nacionālā attīstības plāna 2014. – 2020. gadam” vienu no trīs prioritātēm – Cilvēka drošumspēja.¹²⁰ Attiecībā pret jauniešiem tas nozīmē jauniešu nodarbinātības un veselīga dzīves veida veicināšanu, kvalitatīvas izglītības nodrošināšanu, pieeju neformālajai izglītībai un sociālo iekļaušanu. Visā Latvijas teritorijā, sadarbojoties pašvaldībām, nevalstiskajām organizācijām, sociālajiem partneriem, uzsvars ir īpaši uz tādu jauniešu iesaistīšanu aktivitātēs ārpus formālās izglītības un brīvprātīgajā darbā, kuri šādu iespēju nav izmantojuši vai darījuši reti.¹²¹

Latvijā nav veikti plaši pētījumi attiecībā tieši pret jauniešiem laukos, brīvprātīgā darba veicējiem, bet ir iegūstama kopaina. Latvijā 2009. gadā brīvprātīgo darbu bija veikuši 37% jauniešu, 2010. gadā – 39%. jauniešu. Kā izteiktākie šķēršļi atzīmēti laika un informācijas

¹¹⁷ *Latvijas Lauku attīstības programma 2014. - 2020. gadam*. Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/lauku-attistiba/statiskas-lapas/lauku-attistibas-programma-2014-2020/projekts-latvijas-lauku-attistibas-programma-2014-2020-gadam?nid=1046#jump> [skatīts 2014, 24. marts].

¹¹⁸ LR (Latvijas Republikas) Apdzīvotu teritoriju un apdzīvotu vietu likums, 10. pants. Spēkā no 2008. gada. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=185993> [skatīts 2014, 24 marts].

¹¹⁹ *A revised urban – rural typology. Eurostat regional yearbook*, 2010. Pieejams: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-HA-10-001-15/EN/KS-HA-10-001-15-EN.PDF [skatīts 2014, 24 marts].

¹²⁰ *Jaunatnes politikas valsts programma 2014. Gadam*. Izglītības un zinātnes ministrija, 2014. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/jaunatne/2014/JPVP_2014.pdf [skatīts 2014, 4. aprīlis].

¹²¹ *Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020. gadam*. Pārresoru koordinācijas centrs, 2012. Pieejams: http://www.pkc.gov.lv/images/NAP2020%20dokumenti/20121220_NAP2020_Saeim%C4%81_apstiprin%C4%81ts.pdf [skatīts 2014, 4. aprīlis].

trūkums, kas attiecībā pret laika trūkumu kā traucējošu pieaug, savukārt pret informācijas trūkumu – sarūk.¹²²

Drošumspējas un sociālā kapitāla izteiksmēs meklējamas paralēles. Tiek runāts par drošumspējas lokiem un indivīda attiecību līmeņiem, piemēram, ģimene vai kopiena, kuros drošumspēja attīstās. Līdzīgi ir ar sociālā kapitāla tīkliem, kas var būt dažāda plašuma un nozīmes. Attiecībā pret lauku teritorijām un pakalpojumu pieejamību, svarīgs drošumspējas faktors ir ārējie strukturālie apstākļi kā, piemēram, darbaspēka tirgus pieejamība vai medicīniskie apstākļi. Tas cieši saistīts ar drošumstratēģijām, ko veido pats indivīds, bet atbildību nes arī valsts pārvalde, tai jārada iespējas pārkāpt negatīvu apstākļu radītam drošības sliekšnim, pastiprinot drošumspējas faktoros. Šajos pieejamības apstākļos, ko veido gan indivīds, gan valsts, velkamas paralēles ar sociālās atstumtības riskiem. No drošumstratēģijām izriet drošības konstelācijas, kas ir organizētas vai neorganizētas dažāda līmeņa drošības gādniekstrukturās,¹²³ kas bakalaura tēmas ietvaros aplūkojamas arī kā brīvprātīgo organizācijas. Atsaucoties uz Jaunatnes politikas valsts programmu 2014. gadam, Nacionālo attīstības plāna prioritāti un cilvēkdrošības pamatjēdzieniem, jauniešu brīvprātīgais darbs lauku teritorijā ir uzskatāms par sociālā kapitāla instrumentu.

Izdevumā par brīvprātīgo darbu Latīņamerikā tā autori pievēršas reģiona specifikai, kurai raksturīga izteikta lauku teritoriju dominance un augsts nabadzības līmenis. Viena no autora apspriestajām tēzēm ir par brīvprātīgumu kā sociālo kapitālu darbībā. Brīvprātīgums kā izpausme vērtējama līdztekus ētiskajām vērtībām un izglītībai. Brīvprātīgums ir brīvprātīgā darba pamatiezīme un sociālā kapitāla veidotājs, kā arī sociālā kapitāla sasniedzamība rada labvēlīgu klimatu brīvprātīgajam darbam. Tā ir divvirzienu kustība. Tas, ko mēs pazinām ar vārdiem sociālais kapitāls arvien pietuvojas izpratnei par nevalstisko sektoru un organizācijām, brīvprātīgo darbu un aktīvu pilsoniskumu. Valdēt lielai sociālā kapitāla izkļiedētība un sadrumstalotība, tā ir gan vietējas pārvaldes, gan valsts atbildība un lai stiprinātu saikni starp jauniešiem un sociālo kapitālu, tiek veidota stabila politika attiecībā pret brīvprātīgo darbu un ģeogrāfisko novietojumu.¹²⁴

Piemērā ar Latīņamerikas valstīm, ņemot vērā augsto nabadzības līmeni, brīvprātīgais darbs ir nozīmīga attīstības stratēģija. Caur brīvprātīgo darbu tiek veicināta sociālā integrācija,

¹²² *Jauniešu iespējas un dzīves kvalitāte Latvijā*. 2009. – 2010. gada rezultāti. Factum Research Studio. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/100812_Jaunatnes_petijums_prezentacijaIZM.pdf [skatīts 2014, 14. aprīlis].

¹²³ Latvijas Platforma attīstības sadarbībai LAPAS.lv, Cilvēkdrošības pamatjēdzieni. Pieejams: <http://lapas.lv/aktualie-jautajumi/cilvekdrosiba/cilvekdrosibas-pamatjedzieni/> [skatīts 2014, 14. aprīlis].

¹²⁴ *Civic Service and Volunteering in Latin America and the Caribbean*. Edited by Helene Perold, María Nieves Tapia, Service Enquiry/ Servicio Cívico y Voluntariado, vol. 2, 2008. Pieejams: <http://www.icicp.org/wp-content/uploads/2013/11/Service-Enquiry-Volume-II-English.pdf> [skatīts 2014, 4. aprīlis].

iespēju daudzveidība un sociālās vides uzņēmība pret jauniem vides spēlētājiem. Jaunatnes politikai ir jābalstās līdzdalībā, jākoncentrējas uz atvērtu telpu radošai jaunatnes iesaistītībai. Materiālā tiek vairākkārt uzsvērta jauniešu organizāciju (arī neformālo) augstā kapacitāte iesaistīt sabiedrību kopējās aktivitātēs. Lielākajā daļā gadījumu tās ir organizācijas, kas balstās brīvprātīgajā darbā un plaši darbojas lauku apvidos, gan bāzējoties šādos apvidos, gan brīvprātīgos jauniešus no pilsētām sūtot uz lauku teritorijām. Izolēto lauku teritoriju attīstība var notikt caur brīvprātīgo darbu un, kā vairākkārt minēts, nozīmīgs atbalsta punkts ir lokālās institūcijas, īpaši izglītības iestādes.¹²⁵

Sociālais kapitāls ir spēcīgs integrētājs, bet piekļuve sociālajam kapitālam notiek caur darbību, līdzdalību un šāda veidā brīvprātīgais darbs ir integrācijas un sociālā kapitāla kopumā instruments.¹²⁶ Atsaucoties uz minēto ārvalstu piemēru, Latvijas Nacionālo attīstības plānu un Jaunatnes programmu, redzams, ka jauniešu brīvprātīgais darbs lauku teritorijās jau ieņem sociālā kapitāla instrumenta lomu un šādu virzību tiek plānots pilnveidot.

3.1. Lauku teritoriju specifika jauniešu sociālā kapitāla iegūšanā un uzturēšanā

Lauku teritorijās ir raksturīga sociālā un cilvēkkapitāla samazināšanās, kas apdraud līdzsvarotas vietējās attīstības iespējas un samazina lauku iedzīvotāju drošumspeju. Šāda situācija veidojas iedzīvotāju migrācijas uz attīstības centriem dēļ. Veicinot sabiedrības iesaisti kapitālā, tādu kā sociālais, kultūras vai dabas kapitāls, attīstības iniciatīvās, tiek paaugstināta lauku iedzīvotāju drošumspeja un vietas potenciāls, kas mudina cilvēkus atgriezties lauku teritorijās.¹²⁷

Sociālais kapitāls neizbēgami ir saistīts ar pilsonisku sabiedrību, jo gan viens, gan otrs paredz tādus nosacījumus kā līdzdalība un vienlīdzīgums. Uzdodot jautājumu, vai laukos ir pilsoniska sabiedrība, Rasma Kārklīņa, tāda paša nosaukuma rakstā skaidro situāciju. Pilsoniskas sabiedrības pastāvēšanai ir svarīga institucionalizācija un tas vispirms tiek saistīts

¹²⁵ *Civic Service and Volunteering in Latin America and the Caribbean*. Edited by Helene Perold, María Nieves Tapia, Service Enquiry/ Servicio Cívico y Voluntariado, vol. 2, 2008. Pieejams: <http://www.icicp.org/wp-content/uploads/2013/11/Service-Enquiry-Volume-II-English.pdf> [skatīts 2014, 4. aprīlis].

¹²⁶ *Youth volunteering, Social Integration and decent Work: Inspiring leadership*. Discussion paper prepared for the 48th session of the commission for social development, United Nations Volunteers, 2011. Pieejams: <http://www.unv.org/fileadmin/docdb/pdf/2011/Youth%20Volunteering%20social%20integration%20and%20decent%20work.pdf> [skatīts 2014, 4. aprīlis].

¹²⁷ *Latvijas lauku attīstības programma 2014.-2020. gadam*. Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai. Rīga, 2014. Pieejams: https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/39/25/LAP_2014_20_10032014.pdf [skatīts 2014, 14. aprīlis].

ar formāliem veidojumiem, taču pilsoniska sabiedrība ir arī neformāli organizēta sabiedrība un tāpēc svarīgi apzināt ir abas puses. Balstoties uz lauku iedzīvotāju izpēti projekta, tika secināts, ka Latvijas lauku vidē darbojas daudz vairāk pilsonisku grupu nekā pētījumi parasti reģistrē. Laukos vairāk nekā pilsētās darbojas dažādi pulciņi, neformālas interešu un pašdarbības kopienas. Atsaucoties uz citu autoru veiktajiem pētījumiem, R. Kārklīņa min sekojošas atšķirības un iezīmes – lauku teritorijās sabiedriskās aktivitātēs dominē sievietes, savukārt vīrieši vairāk pārstāvēti pilsētvidē; daudzkārt aptaujās lūgts nosaukt pārstāvētās organizācijas, biedrības, taču lauku teritoriju iedzīvotāji sev nepiedēvē biedra statusu un izteikta ir neformālas grupēšanās. Paralēli izplatītajam neformālajam tīklošanās veidam, tiek norādīts, ka Latvijā kopumā aktualizējas jauni sadarbības tīkli kā partnerības, forumi un rīcību grupas. R. Kārklīņa norāda, ka runājot par pilsonisku sabiedrību, nedrīkst aizmirst par neformālu kopdarbību, situatīvu pašorganizētību, jo tas īpaši aktuāls ir lauku teritorijās, kur vērojama uz paradumiem balstīta biedrošanās un apgrūtināta formāla organizāciju veidošana. Pilsoniska sabiedrība nesastāv no individuālas pašdarbības, bet gan no indivīdu kopuma, grupu sadarbības, kas veic kādu kopīgu aktivitāti grupas vai sabiedrības interesēs. Šīs kopienas veicina dalībnieku sociālās prasmes, kas ietekmē sabiedrības attīstību un demokratizāciju.¹²⁸

Lauku attīstības programmā 2014. – 2020. gadam norādīts, ka lauku vidē šobrīd ir labi priekšnosacījumi iedzīvotāju sociālās aktivitātes veicināšanai. Nozīmīga ir vietējo rīcības grupu (VRG) darbība, kas ir publisko un privāto partneru apvienības ar mērķi uzlabot sociālo situāciju laukos, veidot labvēlīgu vidi dzīvošanai un teritoriju attīstībai. Jāņem vērā, ka laukos ir saglabājušies tradicionālās apdzīvotības struktūras elementi kā baznīcas, muižas, viensētas un tos papildina lauku dzīvesveidam raksturīgas sadzīves iemaņas kā pirtnieku pakalpojumi vai bioloģiskās lauksaimniecības. Tās uzturēt var attīstot kvalitatīva brīvā laika pavadīšanas iespējas, maksimāli iesaistot vietējos iedzīvotājus pašu iniciētajās aktivitātēs un izmantojot pašu potenciālu.¹²⁹

Domājot par Latvijas ekonomisko noturību, demogrāfiskiem aspektiem, svarīgi ir uzturēt jauniešos piederību savai dzimtajai vietai. Jauniešu aptaujā noskaidrots, ka jaunieši visciešāk jūtas saistīti ar pilsētu vai pagastu, kurā dzimuši un pavadījuši bērnību nekā ar savu patreizējo dzīvesvietu. Spēcīga piederības apziņa mazina jaunieša motivāciju atstāt Latviju.

¹²⁸ Kārklīņa, Rasma. Vai laukos ir pilsoniskā sabiedrība? *Identitātes kopienas diskursi*. Zin. red. Baiba Bela un Brigita Zepa. Latvijas Universitātes akadēmiskais apgāds, 2012.

¹²⁹ *Latvijas lauku attīstības programma 2014.-2020. gadam*. Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai. Rīga, 2014. Pieejams: https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/39/25/LAP_2014_20_10032014.pdf [skatīts 2014. 14. aprīlis].

Viens no būtiskiem faktoriem šīs piederības nostiprināšanā ir jauniešu aktivitāte, piedalīšanās pasākumos, iesaistīšanās organizācijās.¹³⁰ Attiecinot to pret situāciju lauku teritorijās, kur migrācija ir izteiktāka, jo jaunieši izglītības un darba iegūšanas nolūkos dodas uz pilsētām Latvijā un ārpus tās, ir svarīgi, lai nepazustu saikne ar dzimto vietu, nodrošinot līdzdalības iespējas.

Diskusijā par dzīves kvalitāti Latvijā, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas prezentācijā lasāmi pamatelementi cilvēka dzīves kvalitātei reģionā, kas sasaucas arī ar iepriekš minēto par piederības sajūtu veidošanu un labvēlīgas dzīves vides veidošanu, saglabājot laukiem raksturīgās iezīmes. Šī pamatelementu struktūra veido sekojošu formulu, kurā darbs, pakalpojumi un mobilitāte veido piederību savam reģionam. Līdzīgi vietējā kopiena, lokālpatriotisms un pilsoniskā aktivitāte veido piederību savai dzīvesvietai.¹³¹ Tāpat apstākļi, kas motivē cilvēkus palikt lauku teritorijās ir pieejamība, spēja mobili pārvietoties un līdzdalība.

Reģionālās politikas pamatnostādņēs līdz 2020. gadam rodama atsauce uz Vācijas lauku teritoriju pētījumu, kurā norādīts, ka lauku telpas piedāvājums jauniem cilvēkiem nav pievilcīgs attiecībā gan uz kultūras, gan izklaides, gan darba iespējām. Jaunieši, potenciāli ģimenes veidotāji laukos, aizplūst uz pilsētām. Līdz ar diskusijām par reģionu vienlīdzīgu attīstību un sociālā kā arī cilvēkkapitāla noturību lauku teritorijās, nozīmīga ir pakalpojumu „groza” realizācija. Pamatnostādņēs norādīts, ka, ņemot vērā nelabvēlīgās demogrāfiskās tendences un ierobežotos resursus, tiek noteikts vēlamais publisko fizisko pakalpojumu „grozs” katram apdzīvojuma līmenim. Tam esot augstākam, pieejams plašāks pakalpojumu klāsts. Mazākais apdzīvojuma līmenis ir novadu nozīmes attīstības centrs, vienlaikus noteikti pamatpakalpojumi tiks nodrošināti arī mazākās apdzīvotās vietās kā pagastu centros un ciemos.¹³²

Raugoties bakalaura darba tēmas ietvaros, pamatnostādņu pielikumā par vēlamo publisko fizisko pakalpojumu klāstu iepretim pagasta centriem un ciemiem noteikts darbs ar jaunatni (neformālās izglītības piedāvājums jauniešiem, lietderīga brīvā laika pavadīšana),

¹³⁰ Rungule, Ritma, Ilze Koroļeva. Latvijas jauniešu sociāli teritoriālā piederība: etniskā un nacionālā identitāte. *Identitātes kopienas diskursi*. Zin. red. Baiba Bela un Brigita Zepa. LU akadēmiskais apgāds, 2012.

¹³¹ Latvijas teritoriju attīstības politiskā platforma un pēctecības principi. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, prezentācija. Sorosa fonds – Latvija pirmā diskusija „Teritorijas attīstība un izaicinājumi Latvijai sabiedrībai”, 2013. Pieejams: <http://www.scribd.com/doc/178662383/SFL-1-diskusija-Dz%C4%ABves-kvalite%C4%81te-Latvij%C4%81-Ilona-Raugze> [skatīts 2014, 14. aprīlis].

¹³² *Reģionālās politikas pamatnostādnes līdz 2020. gadam*. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 2012. Pieejams: http://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0CEMOFjAD&url=http%3A%2F%2Fwww.mk.gov.lv%2Fdoc%2F2005%2FVARAMpamn_111212_regpol.1250.doc&ei=s5tXU-jOHuyHyAPCr4HoDw&usg=AFQjCNE91DNrIWaCwYMgTiW-ILUHdLTbbQ&sig2=jRT22Swv6na5IgUVUcc0Q [skatīts 2014, 14. aprīlis].

savukārt katrā novada nozīmes attīstības centrā paredzēts arīdzan multifunkcionāls jauniešu centrs, kas jānodrošina pašvaldībai. Šādā veidā pakalpojumu „grozs” pildītu savu integrācijas funkciju mazattīstītos vai attālos reģionos attiecībā tieši pret jauniešiem. Pie pagasta centru un ciematu pakalpojuma „groza” struktūrām vēl minēts bibliotēku pakalpojumu un kopums, mākslinieciskās jaunrades un kultūrvēsturiskā mantojuma pieejamība, saieta namam līdzvērtīgas telpas, medicīniskie pakalpojumi (darba ievirzes dēļ autore neuzskaitīs), sākumskolas izglītība, sporta telpas un virkne sociālo pakalpojumu kā aprūpe mājās, asistenta pakalpojumi pārvietošanās atbalstam un suldotulks. Materiālā norādīts, ka atsevišķas funkcijas var pārņemt bibliotēka.¹³³

Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006.-2015. gadam. Nacionāla valsts.” īpaši aktualizēta ideja, ka ar kultūras resursu palīdzību var veicināt sabiedrības integrāciju un sociālo iekļautību. Publiskā bibliotēka ar tajā pieejamu internetu ir ierindots kā pirmais punkts, kas liecina par pirmā līmeņa (no 500 – 1500) apdzīvotu vietu.¹³⁴ Publiskās bibliotēkas ir nozīmīga sabiedrības tikšanās vieta un jo īpaši svarīgi tas ir teritorijās, kur šādu iespēju ir maz. Šāda iemesla dēļ publiskās bibliotēkas mēdz tikt dēvētas par „sabiedrības viesistabām” un kļūst par nozīmīgu socializācijas aģentu.¹³⁵ Atsaucoties uz S. Cīrules 2005. gada iegūtiem datiem promocijas darba izstrādē, lauku publiskā bibliotēka vairumā gadījumu ieņem kultūras un informācijas centra vietu, arīdzan pilda interešu kluba, muzeju un pašdarbnieku kolektīvu, vismazāk bibliotēka asociēta ar pieaugušo izglītības un sociālo centru.¹³⁶ Autores kursa darba pieredze, pētījuma veikšanas ietvaros, rāda, ka šāda situācija - vienas iestādes vai telpu pielietojums vairākiem mērķiem ir zīmīga lauku teritoriju prakse. Tādā veidā tiek atrisinātas problēmas, kas saistās ar ierobežota skaita vai nepiemērotām telpām, arīdzan kvalificētu darbinieku piesaisti.

Lauku teritoriju iedzīvotāju sociālā kapitāla iegūšanas un uzturēšanas iespējas likumsakarīgi ir saistītas ar viņu vēlmēm un spējām finansiāli sevi uzturēt noteiktā reģionā, kā arī ar iespējām realizēties jaunrades virzienā. Aktivitātes lauku attīstībai (LEADER) vīzija ir

¹³³ *Vēlamais publisko fizisko pakalpojumu klāts („grozs”) atbilstoši apdzīvojuma līmenim (infrastruktūra un pakalpojumi)*. 7. Pielikums Reģionālās politikas pamatnostādņem līdz 2020. gadam.

Pieejams: http://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=0CDwQFjAC&url=http%3A%2Fwww.mk.gov.lv%2Fdoc%2F2005%2FVARAMPiel_7_111212_pamn.1250.doc&ei=s5tXU-jOHuyHyAPCr4HoDw&usq=AFQjCNG7iRWAw5dIdgBxwOjmK-zt69WY8Q&sig2=IYmXjgZffGRI2rb0PboEnA [skatīts 2014, 14. aprīlis].

¹³⁴ Latvijas Republikas Kultūras ministrija. *Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006.-2015. gadam. Nacionāla valsts*. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/dokumenti/planosanas_doc.html [skatīts 2014, 14. aprīlis].

¹³⁵ *Publisko bibliotēku pakalpojumi*, IFLA/UNESCO vadlīnijas attīstībai, Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2008. Pieejams: <http://dom.lndb.lv/data/obj/file/162636.pdf> [skatīts 2014, 14. aprīlis].

¹³⁶ Cīrule, Sandra. *Mūsdienu publiskā bibliotēka Latvijas pagastos (1997-2007)*, promocijas darbs, Rīga, 2009.

ar dzīvi apmierināts cilvēks laukos, kas spēj realizēt savas ekonomiskās un sociālās vajadzības pēc iespējas tuvāk dzīvesvietai.¹³⁷ Konkrētā misija atbilst pakalpojuma „groza” izstrādes mērķiem un, ieturot virzību, arī sociālā kapitāla noturībai, jo pakalpojumu pieejamība var būt virzītājs dialoga attīstībai, kas, savukārt, veicina sociālo tīklu, uzticamības un normu veidošanos.

Turpmāk notiks pievēršanās Latvijā un ārvalstīs veiktiem pētījumiem, to ziņojumiem, atklājot vērtīgākās atziņas par sociālā kapitāla lauku teritorijās un iedzīvotāju iesaistītību.

Jauniešu sociālās un politiskās darbības izpētes gala ziņojumā lasāmi jaunatnes lietu ekspertu viedokļi. Izskan atzinumi, ka jaunieši pamet laukus un pašvaldībai jāmeklē ilgtermiņa risinājumi, ka darbs ar jaunatni jāattīsta visos reģionos un vērojamas atšķirības starp jauniešiem Rīgā un laukos, norādot, ka vairāk iespēju ir pilsētā, bet tās netiek novērtētas. Arī kvantitatīvos mērījumos iegūtie dati rāda, - lielākā daļa jauniešu uzskata, ka pilsētās dzīvojošajiem ir lielākas iespējas nekā laukos dzīvojošajiem (atpūtas, darba). Tajā pat laikā vairums norādījis, ka neuzskata Rīgu par labāku dzīves vietu kā jebkuru citu Latvijā. Viens no ietekmējošiem viedokļiem ir vecāku materiālā situētība, kas situāciju var mainīt. Sociālā kapitāla rādītājs – uzticība, lauku jauniešos visizteiktāk samazinās iepretim uzskatiem par ārsta konfidencialitāti. Gala ziņojumā lasāms, ka pilsētas un lauku jauniešu vēlmes ir apgrieztā situācijā – ārpus Rīgas dzīvojošie vēlētos, lai viņiem būtu pieejamas iespējas, kas šobrīd ir ārpus Rīgas dzīvojošajiem un otrādi. Kopumā 99% jaunieši norādījuši, ka pēdējā gada laikā apmeklējuši kādu kultūras vai izklaides pasākumu, mainīga ir intensitāte, kas laukos ir mazāka. Attiecībā pret pakalpojumu pieejamību pēc iespējas tuvāk mājām, situācija tieši atklājas ekspertu viedokļos, norādot, ka laukos ir īpaši jāskatās, vai skolnieks tiek līdz mājām un vai pēc tam vēl ir palicis laiks aktivitātēm, jo nereti interesējošie pulciņi, interešu grupas darbojas blakus ciemos vai pagastos, un tad jāsaskaras ar transporta problēmām un, pirmkārt, arī ar informētību par iespējām. Beidzot ar pētījuma ziņojumā paustajām lauku situāciju raksturojošajām iezīmēm, secināts, ka neaktīvie jaunieši biežāk sastopami ārpus Rīgas un viņu uzskati par sabiedrisko organizāciju lietderīgumu ir pesimistiskāki, taču, kas interesanti bakalaura darba ietvaros, lauku jauniešu vērtībās izteiktāk dominē labdarība, ģimene, darbs un veselība.¹³⁸

¹³⁷ Lauku attīstības programmas pasākumi LEADER. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/lv/es-atbalsts/lauku-attistibas-programmas-pasakumi/LEADER_skaidrojums/ [skatīts 2014, 14. aprīlis].

¹³⁸ Jauniešu sociālās un politiskās darbības izpēte Latvijā. Gala ziņojums. Rīga, 2007. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/jaunatne/petijumi/Jauniesu_socialas_un_politiskas_darbibas_izpete_Latvija.pdf [skatīts 2014, 14. aprīlis].

Pētījumā, kas atspoguļo jauniešu intereses, 55% respondentu sevi uzskata par samērā aktīviem. Visaugstāk savu aktivitāti vērtējuši jaunieši no lielākajām pilsētām (izņemot Rīgu).¹³⁹

Latvijas pilsētu un lauku mijiedarbības ziņojumā vairākkārt norādīts uz nepieciešamību jauniešu iespēju pilnveidošanai lauku teritorijās un pievilcīgas vides radīšanu jauniešiem. Mijiedarbības kontekstā atzīmēta sadarbības tīklu veidošanas nozīme starp iedzīvotājiem atšķirīgajās vidēs. Periodiska vides nomaiņa (pilsēta - lauki) jauniešus raisa izpratni par vides procesiem, pilsētu jauniešu ģimenēm tiek sniegts sava veida pieskatīšanas pakalpojums, noris jauniešu nodarbinātība lauku darbos un lauku tūrisma izplatītājiem veidojas auditorija darbam. Kā norādīts, Eiropas Telpiskās attīstības perspektīvas paredz šāda veida aktivitātes pilnveidot laukos kā ekonomiskos un sociālos pasākumus, tostarp arī veicināt brīvprātīgā sektora attīstību. Mijiedarbības izvērtējuma pētījuma ziņojumā lasāms, ka no fokusgrupu dalībniekiem izskanējuši viedokļi par to, ka jaunieši labprāt paliktu dzīvot laukos, tomēr neizprot izglītības un darba pēctecības iespējas laukos, nepieciešama pierobežu teritoriju iedzīvotāju (īpaši bērnu un jauniešu) integrācijas pasākumi, pielāgotas satiksmes nodrošinājums, lai lauki nezaudētu jauniešus nespējas dēļ izmatot pilsētas piedāvājumu. Atsaucoties uz ziņojumā minētu Lielbritānijas piemēru, lauku vidē saikne ar sociālā kapitāla resursu grupām tiek radīta sadarbībā ar valsti un pašvaldības iestādēm - skolām, īpaši reliģiskajām organizācijām, kam ir senas tradīcijas darbā ar pilsonisku sabiedrību. Aktuāla ir telpu izmantošanas iespēja, kas dēvētas par „zālēm” lauku iedzīvotājiem.¹⁴⁰

Eiropas labās prakses apkopojumos attiecībā pret lauku attīstības veicināšanu minēts Latvijas stāsts, kad projekta „Trešais tēva dēls” laikā vairāki simti lauku publiskās bibliotēkas tika apgādāti ar jaunu datortehniku un pārdesmit no bibliotēkām pirmo reizi ļaujot iedzīvotājiem izmantot interneta pakalpojumus. Lasāmi arī ārvalstu (Ungārija, Igaunija un citu) piemēri par tādu telpu atvēršanu lauku teritorijās, kas darbojas kā satikšanās, biroja pienākumu pildīšanas vietas.¹⁴¹ Šādu iespēju radīšana cilvēkiem lauku teritorijās atvēl vairāk iespēju apmainīties ar informāciju, veidot interešu grupas, paplašināt sociālos tīklus, attīstīt līdzdalības spējas.

¹³⁹ Pētījums par jauniešu apmācību vajadzībām un interesēm attālos vai mazattīstītos reģionos, 2010.

Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/jaunatne/petijums_jauniesu_centri_apmacibas-v5.pdf [skatīts 2014, 16. aprīlis].

¹⁴⁰ *Latvijas pilsētu un lauku teritoriju mijiedarbības izvērtējums*. Valsts reģionālas attīstības aģentūra, pētījuma gala ziņojums, 2009.

Pieejams: http://www.vraa.gov.lv/uploads/petnieciba/petijumi/Pilsetu_lauku_mijiedarbiba_GALA_Zinojums.pdf [skatīts 16. aprīlis].

¹⁴¹ *MICROPOL Good Practice Collection*. INTERREG IVC Innovation & Environment Regions of Europe Sharing Solutions, 2012. Pieejams: http://lf.partneribas.lv/resource/1392720712_Labaspraksesapkopojums.pdf [skatīts 2014, 14. aprīlis].

Materiālā, kas iepazīstina ar situāciju Austrālijas lauku teritorijā, norādīts uz sociālā kapitāla līdzesamības nozīmi gadījumos, kad jārunā gan par cilvēku fizisko veselību, gan par sabiedrības kopējo veselību jeb esošo sabiedrības stāvokli. Tiek arī lietots apzīmējums „veselīgs sociālais kapitāls” (*healthy social capital*), ar to saprotot uzticēšanos, sadarbību par spīti atšķirībām, sapratni, empātiju un atvērtību jaunām idejām. Pilsoniska sabiedrība, tirgus ekonomija un sociālais kapitāls veido veselīgu sabiedrību, un to visu balsta starptautiski, nacionāli un lokāli spēki. Sociālais kapitāls ir svarīgs lauku teritoriju sabiedrības kopējai veselībai, jo veido labvēlīgu sasaisti ar nevienlīdzības, veselības un ekonomisko sistēmu. Minēts, ka, vēloties sasniegt augsta sociālā kapitāla resursus lauku teritorijās Austrālijā, nepieciešama ekonomisko un sociālo apstākļu atbalstīšana un stiprināšana dzīvošanai kopienās, kas raisa vietējo iedzīvotāju uzticību.¹⁴²

Pirmajā nodaļā autore tika noteikusi trīs principus sociālā kapitāla mērījumiem – uzticība, normas un sociālie tīkli. Viens no tiem parādās pētījumā par Latvijas jauniešu aktivitāti, mobilitāti un līdzdalību, kur pētīts uzticības jautājums attiecībā pret amatpersonām, institūcijām un citiem sabiedriskiem veidojumiem. Kopumā uzticība atzīta par sociālā kapitāla rādītāju un pētījumu dati rāda, ka lielākā daļa Latvijas lauku un pilsētu jaunieši jeb 58% jauniešu pauž uzticību citiem cilvēkiem, 8% snieguši atbildi ‘grūti pateikt’, savukārt 36% neuzticas. Kā norādīts – līdz ar augstāku sociālā kapitāla līmeni sabiedrībā kopumā, vērojama lielāka iesaistīšanās, sadarbības un sociālās tolerances iespējas.¹⁴³

Jauniešu bezdarba līmenis ir cieši saistīts ar reģionālajām atšķirībām valstīs. Mazāk attīstītiem reģioniem ir grūtāk radīt pietiekoši daudz darba vietu un apmācību iespējas jauniešiem. Sociālās atstumtības viens no virzieniem, kas attiecināts tieši uz bezdarbu, ir teritoriālā atstumtība, kas ir tādu personu teritoriālā koncentrēšanās, kurām ir ierobežotas finanšu iespējas un līdzīga sociālā un kulturālā izcelsme un kuras jūtas izolētas, jo to apdzīvotajos rajonos trūkst infrastruktūras.¹⁴⁴

Pēc Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes datiem, 2013. gadā bezdarbs jauniešu (no 15 – 24 gadiem) vidū, joprojām ir ievērojami augstāks par citām vecuma grupām, sasniedzot 27,6%, kas ir gandrīz piektā daļa jeb 22,4% no kopējā darba meklētāju skaita vecumā no 15 –

¹⁴² Baum, Fran. *Social Capital and Health: Implications for Health in Rural Australia*. 5th National Rural Health Conference, 1999. Pieejams: http://www.ruralhealth.org.au/PAPERS/5_schlth.pdf [skatīts 2014, 14. aprīlis].

¹⁴³ *Jaunieši Latvijā 2008 – 2013: aktivitāte, mobilitāte, līdzdalība*. Par pētījumu atbildīgais Gints Klāsons. Izglītības un zinātnes ministrija, 2013. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/2013/Jauniesi-Latvija_2008-2013.pdf [skatīts 2014, 24. marts].

¹⁴⁴ *Veicinot nodarbinātību*. SALTO resursu centrs iekļaušanai. Pieejams: http://jaunatne.gov.lv/sites/default/files/web/Jaunatne_darbiba/Info_materiali/SALTO_Materiali/veicinot_nodarbinatibu.pdf [skatīts 2014, 24 marts].

74 gadiem. Visvairāk darba meklētāju jauniešu ir bijuši 2010. gadā, taču rādītāji pamazām uzlabojas. Lielākā daļa jeb nepilni 87% jauniešu, kas meklē darbu, pērnajā gadā bijuši vecumā no 20-24 gadiem. Skatot reģionu datus, vislielākais jauniešu bezdarbs ir Latgales un Kurzemes reģionā, kas ir virs vidējā radītāja Latvijā kopumā, taču Latgale ir vienīgais reģions, kur jauniešu bezdarba līmenis nav krities.¹⁴⁵ Kā noskaidrots iepriekš, Latgalē un Pierīgā, arī dzīvo Rīgas reģionā, ir visvairāk jauniešu. Latgales un Pierīgas reģioni pēc jauniešu skaita segmentiem (sadalījumiem grupās) ir līdzvērtīgi, taču atšķirība starp Latgales un Pierīgas ekonomiski aktīvajiem jauniešiem darba meklētājiem ir neproporcionāli liela - Latgalē divkārt vairāk darba meklētāju nekā Pierīgā. Tas norāda, ka atbildes ir jārod nevis jauniešu skaitā, bet darba vietu skaitā un to nodrošināšanā.

2012. gadā notiekošās konferences „Jauniešu iespējas Latvijas laukos” laikā izteikti priekšlikumi un problēmjautājumi trīs darba grupās. Darba grupa „izglītība” ietvaros ieteikts veidot un saglabāt reģionālos kompetenču centrus, veidot reģionālās un ciematu skolas kā kopienu pulcēšanās vietas papildus izglītības funkcijai un citi ar izglītības specifiku saistītāki priekšlikumi. Darba grupa „brīvais laiks” dalībnieki par būtiskiem punktiem noteikuši jaunatnes lietu speciālista algošanu, brīvā laika pavadīšanas telpu un sporta laukuma izveidi katrā pagastā, jauniešu iesaisti organizatoriskos pienākumos, birokrātijas mazināšanu un inovatīvu ideju atbalstīšanu. Savukārt darba grupas „darbs” rosinājumi aptver ceļu infrastruktūras uzlabošanu, jaunu uzņēmēju atbalstu, darbavietu koncentrēšanu reģionos.¹⁴⁶

Kopskatot, lauku teritorijās ir pilsoniska sabiedrība, bet to saskatīt un analizēt traucē pilsoniskas sabiedrības definējuma tendence virzībai un formālām organizācijām, struktūrām. Lauku teritoriju attīstība lielā mērā tendēta jauniešu piesaistes virzienā, ņemot vērā darbaspējīga un pilsoniski aktīva cilvēkresursu trūkumu.

Būtisks lauku teritoriju pievilcības spēks ir attīstīta ceļu infrastruktūra (mobilitāte), pakalpojumu pieejamība un ar to saistītais pakalpojumu „grozs” atbilstoši teritoriālajai apdzīvotībai - sociālā kapitāla lauku teritorijās attīstība noris vienlaikus ar šiem procesiem. Sociālais kapitāls ir veselīgas sabiedrības attīstības elements un jo īpaši lauku teritorijās ir svarīga savstarpēja atbildības līmeņu komunikācija, lai tiktu uzklauts arī vienkāršās tautas pārstāvis.

¹⁴⁵ Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes dati. Jaunieši bezdarbs joprojām ir nopietna problēma Latvijā, 2013. gada novembris. Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/notikumi/jauniesu-bezdarbs-joprojam-ir-nopietna-problema-latvija-39292.html> [skatīts 2014, 28. marts].

¹⁴⁶ Jauniešu iespējas Latvijas laukos, konferences materiāli, 2012. Pieejams: http://www.laukutikls.lv/citi_pasakumi/tematiskas_konferences/3270-jauniesu_iespejas_latvijas_laukos [skatīts 2014, 16. aprīlis].

3.2. Jauniešu brīvprātīgā darba ieguldījums un problēmas sociālā kapitāla noturībai lauku teritorijās

Eiropas Parlamenta komitejas ziņojumā norādīts: „Ļoti daudzos gadījumos - lai gan ne visos, brīvprātīgo kustībai ir nozīmīga loma sociālā kapitāla radīšanā. Brīvprātīgo kustība bieži darbojas kā katalizators asociatīvām darbībām, līdz ar to veidojot sociālo kapitālu, jo īpaši lauku reģionos vai ekonomiski trūcīgos apgabalos.” Sociālajam kapitālam piedēvēta slēpta, bet nozīmīga elementa loma.¹⁴⁷ Šī pastarpinātā pieeja, - sociālā kapitāla vārds nereti lasāms tikai materiāla nosaukumā, savā ziņā veido mīklainu priekšstatu un, iespējams, neizpratni.

Pētījumu pārskatā par jauniešu līdzdalību norādīts, ka aktīvākie jaunieši Latvijā dzīvo vietējas nozīmes pilsētās un laukos. Laukos organizāciju darbībā ir iesaistīti 17% jaunieši un kā brīvprātīgie darbojas 10%, savukārt lielpilsētu jauniešu vidū skaitļi norāda attiecīgi uz 12% organizācijās darbojošos jauniešu un 5% brīvprātīgo.¹⁴⁸

Jauniešu brīvprātīgais darbs paredz līdzdalību. Marks Janss (*Marc Jans*) un Kurts de Bekers (*Kurt de Backer*) ir izveidojuši trīsstūra modeli, kurā savienoti jauniešu līdzdalības principi – izaicinājums, atbalsts un kapacitāte. Trīs punkti, kam paredzēts vecināt jauniešu motivāciju un spēju uzņemties atbildību. Atbalsts – sava grupa, organizācija, pieaugušie. Kapacitāte – zināšanas un prasmes, tā brīža jauniešu resurss. Izaicinājums – tā piemērotība katra spējām. Šī trejāde norāda uz elementu vienlīdzību līdzdalības nodrošināšanā. Iztrūkstot kādam skaidrojošam aspektam (piemēram, vecāku atbalsts), tas atsaucas uz visu atbalsta sistēmu un vēršas pret motivāciju, tādējādi radot sarežģījumus sociālā kapitāla noturībai.¹⁴⁹

Ir būtiski saprast, ka sociālo kapitālu veido iespēju realizēšana un attīstīšana. Šāda iemesla dēļ vispirms ir jārunā par vides nosacījumiem. Skolas, jaunatnes organizācijas un ģimenes tiek minētas kā būtiskākie avoti sociālā kapitāla veidošanā jauniešiem. Tā ir vide, kurā jaunieši iepazīstas ar patstāvīgākajām dzīves norisēm un cilvēkiem.¹⁵⁰

¹⁴⁷ *Brīvprātīgo darba nozīme ekonomiskajā un sociālajā kohēzijā*. Ziņojums, Eiropas Parlaments, Reģionālās attīstības komiteja, 2008. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2008-0070+0+DOC+XML+V0//LV#_part2_ref11 [skatīts 2014, 19. aprīlis].

¹⁴⁸ *Jauniešu identitātes veidošanās un līdzdalība*. Pētījuma pārskats, pētn. gr. vadītāja Ritma Rungule. Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts, 2005. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/jaunatne/petijumi/LSIF_jaunieshu_lidzdaliba_smal.pdf [skatīts 2014, 22. aprīlis].

¹⁴⁹ Karsten, Andreas. Meeting Citizens Half-way? Different Models and Concepts of Participation. *Participation in urban Climate Protection*. Answers of European Municipalities, 2011. Pieejams: <http://www.actlife.eu/medias/189-pucenglish.pdf> [skatīts 2014, 1. aprīlis].

¹⁵⁰ *Youth and Social Capital*. Saguaro Seminar on Civic Engagement in America. Pieejams: <http://www.bettertogether.org/pdfs/Youth.pdf> [skatīts 2014, 23. aprīlis]

Domājot par skolu kā par sociālā kapitāla būvētāju, tas atsaucas uz pētījumos lasīto, kur skola lauku teritorijās ir pamatelements sadarbībai starp brīvprātīgo un sadarbību. Atsaucoties uz brīvprātīgā darba attīstības iespējām skolās Latvijas lauku teritorijās, grūti ir atrast publiskotu piemēru, tomēr tādi parādās. Pozitīvu piemēru rāda Kurzemes reģions, kur skolas sākušas aktīvu darbu pie brīvprātīgā darba veicināšanas. No pilsētu skolu vidus minama Tukuma 2. vidusskolas metodiskā izstrādne „Brīvprātīgā darba popularizēšana un veicināšana skolā”, norādot, ka skolai ir nozīmīga loma brīvprātīgā darba popularizēšanā un izglītošanā.¹⁵¹ Savukārt Saldus novada Druvas vidusskola vasaras laikā realizējusi projektu „Brīvprātīgais – brīvs un prātīgs”, ar mērķi veicināt Druvas vidusskolas skolēnu izpratni par brīvprātīgo darbu un mudināt iesaistīties brīvprātīgajā darbā, kā rezultātā izveidots skolas brīvprātīgā darba nolikums.¹⁵² Aizvadot Eiropas brīvprātīgo gadu tika veidota arī kampaņa, kurā Brīvprātīgo brigāde, kas sastāv no sabiedrībā pazīstamiem cilvēkiem un jauniešiem – pieredzējušiem brīvprātīgā darba veicējiem, viesojās desmit Latvijas skolās visos reģionos, norādot uz skolu un skolēnu iespējām rīkoties.¹⁵³ Tādējādi nozīmīgs faktors, kas lauku teritoriju brīvprātīgo darbu spētu negatīvi ietekmēt, ir lauku skolu slēgšana.

Atsaucoties uz otro nozīmīgo elementu - jaunatnes organizāciju jeb kopumā ārpusklašu nodarbībām un interešu izglītību, būtiska sasaiste ir starp slēgtajām vai reorganizētajām skolām laukos un to vietā paredzēto jaunu telpu atvēršanu. Diskusijā „Mazās lauku skolas Latvijā – glābsim vai slēgsim?” izskanējušas šaubas par valdības rīcības plāna veiksmīgu realizāciju, mazās skolas pārveidojot par daudzfunkcionālajiem centriem.¹⁵⁴ Diemžēl Latvijā nav kopēju statistikas datu par esošajiem un jaunatvērtajiem iniciatīvu vai daudzfunkcionālajiem centriem laukos. Šāda informācija būtu būtiska, ja reiz notiek atsaukšanās uz vienlīdzīgu teritoriju attīstību, jauniešu iespēju pilnveidošanu attālos vai mazattīstītos reģionos un jaunatnes programmas ieceri attīstīt brīvprātīgo darbu.

Būtiska ietekme personas audzināšanā ir videi, kurā ir iespējas attīstīties saskaņā ar viņu individuālajām vajadzībām un vēlmēm. Liels uzsvars ir uz jauniešu un bērnu vajadzībām, taču līdztekus svarīgi nodrošināt, lai apkārtējā vide un infrastruktūra ap dzīvesvietu būtu atbilstoša

¹⁵¹ Korna, Evita. *Brīvprātīgā darba iespējas skolā*. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/jaunatne/publik_BD_2.pdf [skatīts 2014, 23. aprīlis].

¹⁵² Krauklis, Toms. *Jauniešu brīvprātīgais darbs Saldus novadā*. Prezentācija publicēta 2011. gada 20. februārī. Pieejams: <http://www.slideshare.net/TomsKrauklis/brivpratigais-darbs> [skatīts 2014, 23. aprīlis].

¹⁵³ „Brīvprātīgais ir ieguvējs šodien un rīt” – ar šādu saukli Izglītības un zinātnes ministrija 2012. gadā īsteno kampaņu jauniešu brīvprātīgā darba veicināšanai. Pieejams: <http://www.jaunatneslietas.lv/brivpratigais-darbs/brivpratigais-ir-ieguvejs-sodien-un-rit> [skatīts 2014, 23. aprīlis].

¹⁵⁴ *Mazās skolas gaida valsts atbalsta programmu*, publicēts 2013. gada 15. martā, diskusijas „Mazās lauku skolas Latvijā – glābsim vai slēgsim?” atspoguļojums. Pieejams: <http://www.lizda.lv/?jaunums=911> [skatīts 2014, 23. aprīlis].

visas ģimenes vajadzībām un tiktu veicināta atbildība par šīs vides kvalitāti. Šāda iemesla dēļ valsts un pašvaldības iestādes īsteno dažādus pasākumus, lai padarītu vidi piemērotāku visas ģimenes vajadzībām – pašvaldību infrastruktūras piemērošana ģimenēm ar bērniem.¹⁵⁵ Amerikas lauku kopienu apsekojumā norādīts, ka palīdzēšana kaimiņam (*neighboring*), kas minēta iepriekš, ir izplatīta lauku teritoriju brīvprātīgā darba mazākā izpausme. Brīvprātīgais darbs var būt stipras sabiedrības un stipras ģimenes veidošanas stratēģija, kopīgu mērķu sasniegšanā savedot kopā dažādas paaudzes. Ja vecāki ir aktīvi, lielāka iespēja, ka līdzdalībai atvērtāki būs arī to bērni.¹⁵⁶ Tas nozīmē, ka, domājot par jauniešu līdzdalības attīstību, uzmanība jāvērs arī vecāku iesaistei.

„Brīvprātīgo kustība vismazāk aizsargātajām sabiedrības grupām rada iespēju pārveidot dzīvi, aktīvi iesaistīties sabiedrībā”¹⁵⁷ un, kā jau minēts, jaunieši lauku teritorijās Latvijā šādi mērķgrupa atbilst. Kopumā tas ir jautājums par spēju saglabāt sociālās iemaņas, kas ar brīvprātīgā darba iespējām, papildus socializāciju aug. Ne velti brīvprātīgajiem piedēvē socializēšanās aģenta lomu starp sabiedrību un personu. Brīvprātīgie un brīvprātīgais darbs sniedz ierosmi, ļauj pieņemt individuālu lēmumu un rīkoties, lai īstenotu intereses.¹⁵⁸ Ar brīvprātīgo darbu lauku teritorijas kļūst par vēl viena socializācijas aģentu bagātāka.

Domājot par mērķauditorijas un tās uzrunāšanas problemātiku, arvien aktuālāka kļūst jaunietis - jaunietim tematika. Tā ietvaros var minēt vairākus dažāda mēroga projektus Latvijā, kur paredzēta tieši jauniešu vēršanās pie jauniešiem labākas saskarsmes un iedrošināšanas aktivizēšanā. Kā, piemēram, vienaudžu izglītotāju programmu "Jaunietis – jaunietim" Ventspilī, kas apmācis 25 jauniešus darbā arī citiem jauniešiem, risinot tēmas par radošumu, veselības, komandas darbu un citām.¹⁵⁹ Biedrības "Jaunatne smaidam" ikgadējā rīkotā akcija "Jaunietis jaunietim" vērsas pie vienaudžiem tos sasniedzot tuvākajos pagastos, kur dodas ar kājām vai braucot ar velosipēdiem. Akcija pievērš uzmanību savas neformālās

¹⁵⁵ *Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011.- 2017.gadam*. 2009. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3583> [skatīts 2014, 23. aprīlis].

¹⁵⁶ *Connecting Rural Communities: volunteering and neighboring*. Points of Light Foundation and Volunteer Center National Network, 2005. Pieejams: <https://www.nationalserviceresources.gov/files/m3245-connecting-rural-communities.pdf> [skatīts 2014, 23. aprīlis].

¹⁵⁷ *Brīvprātīgo darba nozīme ekonomiskajā un sociālajā kohēzijā*. Ziņojums, Eiropas Parlaments, Reģionālās attīstības komiteja, 2008. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2008-0070+0+DOC+XML+V0//LV#_part2_ref11 [skatīts 2014, 19. aprīlis].

¹⁵⁸ Stirling, Christine. *Volunteers: Reflexive Social Agents. Health and Well-being: A Social and Cultural Perspective*. Edited by Quynh Lê. Nova Science Publishers, 2011. Pieejams: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail?sid=1fc9b7e4-9800-4949-9971-4037203dc181%40sessionmgr4005&vid=1&hid=4114&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbG12ZO%3d%3d#db=e000xww&AN=368650> [skatīts 2014, 22. aprīlis].

¹⁵⁹ *Piesakies dalībai vienaudžu izglītotāju programmā "Jaunietis – jaunietim"!* Publicēts 2014. gada 7. martā. Pieejams: <http://www.ventspils.lv/lat/pilseta/57652-piesakies-dalibai-vienaudzu-izglitotaju-programma-jaunietis-jaunietim> [skatīts 2014, 23. aprīlis].

un netradicionālās virzības dēļ un sastop jauniešus tos ikdienas gaitās, informē par līdzdalības iespējām un aicina kopīgās saliedēšanās spēlēs.¹⁶⁰

Ontario lauku kopienas padome izstrādājusi projektu 4-H, kas vēršas pie jauniešu spējām redzēt ne tikai sevi, bet koncentrēties uz to, kā viņu rīcība ietekmēs attiecības kopienā, vidi un sabiedrību kopumā. To galvenā virzība ir brīvprātīgais darbs, kas ar līderu palīdzību paredzēta lauku jauniešiem vecumā no 9 līdz 21 gadam, uzsverot, ka brīvprātīgais darbs ir saikne uz sabiedrības vitalitāti un labklājību. Lai notiktu lauku jauniešu apzināšana un programmas attīstīšana, identificēti divas galvenās problēmas – finanšu un cilvēkuresursu. Tos paskaidrojot, redzamas sekojoši šķēršļi: daudzas organizācijas cīnās par finansējuma avotiem un jaunatnes darbība paliek otrajā vietā; apmācību sesiju īstenošana attālos rajonos rada fiziskas piekļuves nodrošinājuma problēmas (netiek izmantotas par piedāvātās brīvprātīgo centru iespējas); lielākas cerības tiek liktas uz elektronisko saziņu, taču ne visiem tā ir pieejama; organizācijās trūkst cilvēkuresursu un brīvprātīgie tiek pārslogoti; nav cilvēku, kas atbildētu par darbu ar brīvprātīgajiem un tādā veidā to aktivitāte tiek kavēta; valodas problēmas vairākvalodu kopienās; brīvprātīgo formāla uzskaitē un tās pārbaudīšana.¹⁶¹

Brīvprātīgais darbs ir no brīvas gribas veikts darbs un līdzdalība līdz ar to paredz brīvprātību. Brīvprātība ir jauniešu līdzdalības iezīme. Bez tās, vēl jāmin tādas līdzdalības iezīmes kā pieejamība visiem jauniešiem (neatkarīgi no viņu pieredzes, etniskās, sociālās piederības un citiem atšķirīgiem apstākļiem), atbilstība jauniešu vajadzībām, novērtējums, organizācija un sabiedrība kā ieguvēji no līdzdalības, nodrošinātība ar nepieciešamajiem resursiem, balstīšanās uz veiksmīgu sadarbību starp pieaugušajiem un jauniešiem, prieka un gandarījuma sniegšana.¹⁶² Tie ir faktori, kas pieprasa atsevišķu pievēršanos. Sociālās iekļaušanas aspekti jau ir analizēti. Saranžējot iepriekš minēto, līdzdalības iezīmes ir starppersonu un institucionālā sadarbība, resursu un novērtējuma nodrošinājums atbilstoši jauniešu vajadzībām. Turpmāk pievēršanās šiem un citiem aspektiem.

¹⁶⁰ Biedrības Jaunatne Smidam mājas lapa. Pieejams: <http://jaunatne-i.lv/> [skatīts 2014, 23. aprīlis].

¹⁶¹ Humphries, Elinor. Rural Supplement: *Safe Steps Volunteer Screening Workbook: A reflection of the new age of volunteering in Rural Ontario*. 2011. Pieejams: <http://prrd.bc.ca/services/community/groups/documents/RuralVolunteerismScreening.pdf> [skatīts 2014, 22. aprīlis].

¹⁶² Garjāne, Ieva, Lauma Žubule, Nataļja Gudakovska. *Brauksi Līdzi? Re, kur formula!* Rokasgrāmata jauniešu līdzdalības veicināšanai, 2013.

Lielākā daļa brīvprātīgo darbības notiek vietējā vai reģionālā līmenī, un partnerība ir galvenais instruments, lai nodrošinātu brīvprātīgo grupu jēgpilnu iesaistīšanos.¹⁶³ Kopēju uzdevumu realizācijā apkaime iegūst jaunas partnerības pieredzi un jaunus sadarbības modeļus, kas ir ieguvums gan vietējiem uzņēmumiem, iestādēm, gan brīvprātīgā darba veicējiem, kā arī tas veido kopēju pozitīvu tēlu apkaimei, un lauku teritorijai šī pievilcība ir svarīga esošā un jaunā cilvēkkapitāla piesaistei.

Iepriekšējā apakšnodaļā skaidrots, ka ir svarīgi strādāt ar jauniešu iespēju pilnveidošanu laukos, lai veidotos piederība konkrētai vietai un tiktu noturēti laukos tik svarīgais jauniešu cilvēkkapitāls. Teritoriāla piederība var tikt izjusta pret ciemu, pilsētu, novadu, valsti un citām vienībām, un piederības radīšanai nozīmīgi ir integrācijas pasākumi.¹⁶⁴ Vietējā (reģionālā) līmenī brīvprātīgo darbība veicina vietējo dalībnieku iesaistīšanos – tie kļūst pilnvaroti līdzdalības ceļā. Šī pilnvarošana, iespēju piešķiršana, palielina pašapziņu un motivāciju un tas var būtiski veicināt reģionālo identitāti.¹⁶⁵ Piederības jūtu veidošanos sekmē attieksme pret jauniešiem, viņu iesaistīšana jautājumu izlemšanā, jo patriotisms un aktivitāte ir cieši saistīti. Taču kā jaunieši līdzdalības pētījumā atspoguļots kāda fokusgrupas dalībnieka teiktas – patriotisms beidzas tur, kur jāsāk domāt par pārtikšanu, un jauniešu ceļš ved prom no laukiem.¹⁶⁶

Jau noskaidrojām, ka vislielākais bezdarba līmenis izplatīts jauniešu vidū, un vismazāk pozitīvām izmaiņām padodas Latgales reģions, kas vairākos avotos minēts kā sociālās integrācijas problēmzona. Eiropas Parlamenta ziņojumā norādīts, ka brīvprātīgais darbs ir veiksmīgs instruments iemaņu apgūšanā, nodarbinātības iespēju uzlabošanā. Brīvprātīgais darbs ir neformālās izglītības pieredze un, lai gan būtisks instruments nodarbinātības veicināšanai, tā izmantojamība kā alternatīva darba spēkam nav pieļaujama.¹⁶⁷

Ilze Julkunena (*Ilse Julkunen*) skaidro, ka bezdarba psiholoģiskais iespaids ir atkarīgs no tā, kā nenodarbināti cilvēki vada savu laiku – iesaistīšanās aktivitātes un sakaru uzturēšana

¹⁶³ *Brīvprātīgo darba nozīme ekonomiskajā un sociālajā kohēzijā*. Ziņojums, Eiropas Parlaments, Reģionālās attīstības komiteja, 2008. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2008-0070+0+DOC+XML+V0//LV#_part2_ref11 [skatīts 2014, 19. aprīlis].

¹⁶⁴ Rungule, Ritma, Ilze Koroļeva, Ilze Trapenciēre u.c. *Latvijas jaunatnes portrets: vērtības, integrācija sabiedrībā un marginalizācijas riski*. [Rīga]: LU Akadēmiskais apgāds, 2009.

¹⁶⁵ *Brīvprātīgo darba nozīme ekonomiskajā un sociālajā kohēzijā*. Ziņojums, Eiropas Parlaments, Reģionālās attīstības komiteja, 2008. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2008-0070+0+DOC+XML+V0//LV#_part2_ref11 [skatīts 2014, 19. aprīlis]. (Turpmāk: Brīvprātīgo darba nozīme ekonomiskajā un sociālajā kohēzijā. Ziņojums)

¹⁶⁶ *Jauniešu identitātes veidošanās un līdzdalība*. Pētījuma pārskats, pētn. gr. vadītāja Ritma Rungule. Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts, 2005. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/jaunatne/petijumi/LSIF_jaunieshu_lidzdaliba_smal.pdf [skatīts 2014, 22. aprīlis].

¹⁶⁷ *Brīvprātīgo darba nozīme ekonomiskajā un sociālajā kohēzijā*. Ziņojums.

ar cilvēkiem ārpus sava ģimenes loka palīdz labāk saglabāt sociālās aktivitātes līmeni, atjaunot darba attiecības.¹⁶⁸ Klasificējot jauniešu bezdarba problēmu risinājumus, jaunatnes atbalsta resursu centrs iekļaušanai modelējuši trīs galvenās idejas – pozitīva domāšana, jaunu darba meklētāju iedrošināšana un cīņa pret sociālo atstumšanu. Risinājumiem jāņem vērā dažādās dimensijas – ekonomisko, politisko, izglītības, sociālo un kultūras.¹⁶⁹ Atsaucoties uz aktivitāšu nepieciešamību bezdarba periodā, brīvprātīgais darbs var kalpot kā iekļaujošs aspekts.

Īrijas piemēra pētījuma dati rāda, ka labdarības norisēs, kas balstās uz brīvprātīgo darbu, nav vērojams brīvprātīgo skaita pieaugums, taču skaita pieaugums būtu vēlams un, pēc aptaujāto domām, brīvprātīgo skaits drīzāk pieaugs nekā mazināsies. Lauku teritorijās aktivitātes vispirms tiek vērstas pret vietējo kopienu kopumā un kā visvairāk atbalstītā grupa tiek norādīta jaunieši un bērni. Interesanti, ka ekonomiski izolētie un minoritātes, kas ir būtiski sociālās iekļaušanas aspektos, nav mērķgrupas. Pētījumā skaidrojumi netiek doti tāpēc iespējamie skaidrojumi diferencējas – tie ir iekļauti kopējā atbalstāmā vietējā kopienā; to skaits laukos ir neliels vai arī tie netiek uzskatīti par atbalstāmi nozīmīgām grupām. Kā arī secināms, ka brīvprātīgo organizācijas vērtē savu darbību kā citu brīvprātīgo veicinošu.

Līdz ar brīvprātīgā darba izplatību, līdzās valsts finansētai aprūpei klāt nostājas brīvprātīgais darbs. Organizācijas, kas balstās brīvprātīgajā darbā, tiešāk sasniedz tos, kuriem palīdzība ir nepieciešama. Informācijas avotā rodamas atsaucē uz brīvprātīgā darba pārpildītu sabiedrību kā sapņu zemi, kurā palīdzība kļūst par normu, attīstās bezmaksas aprūpes tirgus, tajā pat laikā vērojama galējība, kad valsts pārlietu paļaujas uz brīvprātīgā darba veicējiem un atsakās no savas kompetences. Vidusceļš, kā norādīts, ir darīšana sevis labad, kopumā veidojot vidi sev apkārt patīkamāku un uzņemoties daļu atbildības par to.¹⁷⁰ Atsaucoties uz brīvprātīgā darbu spēju tieši sasniegt auditoriju, tas īpaši svarīgi var būt lauku teritorijās, kur lokālas organizācijas, apvienības var sniegt palīdzību ne tikai ātrāk, bet arī personīgāk, ņemot vērā vietējās sabiedrības normas un tradīcijas. Reģionos, kur fiziska, emocionāla palīdzība indivīdam vai grupai var būt mazāk pieejama attāluma, informācijas telpas vai kāda cita

¹⁶⁸ Julkunen, Ilse. Coping and mental well-being among unemployed youth – a Northern European perspective. Garjāne, Ieva, Lauma Žubule, Natalja Gudakovska. No rokasgrāmata jauniešu līdzdalības veicināšanai, *Brauksi Līdzi? Re, kur formula!*, 2013.

¹⁶⁹ Veicinot nodarbinātību, SALTO resursu centrs iekļaušanai. Pieejams: http://jaunatne.gov.lv/sites/default/files/web/Jaunatne_darbiba/Info_materiali/SALTO_Materiali/veicinot_nodarbinatibu.pdf [skatīts 2014, 24 marts].

¹⁷⁰ Jensen, Rolf. *The Dream Society: How the Coming Shift from Information to Imagination Will Transform Your Business*. McGraw-Hill, 2001.

ierobežojoša nosacījuma dēļ, vispirms situāciju mēģināt labot var līdzcilvēki, ar tiem saprotot ne tikai ģimeni, bet arī apkaimes organizācijas vai neformālas apvienības.¹⁷¹

Atskatoties uz kopējo situāciju lauku teritorijās, jauniešu iespēju pilnveidošana ir aktualizēta un brīvprātīgais darbs parādās kā būtisks arguments tās attīstīšanai. Latvijas situācija izstrādāto vadlīniju procesā ir vērsta par labu jauniešu līdzdalībai un vienmērīgai teritoriju attīstībai, taču iepretim saskatāmas daudzas neskaidrības un datu (rezultātu) trūkums par paveikto.

Brīvprātīgais jaunietis laukos vērtējams kā sociālā kapitāla uzturētājs caur darbībām un lomām, kas skar socializācijas aģenta lomu (jaunietis – jauniešiem), sociālo iemaņu uzturēšanu darba trūkuma periodā, piederības jūtu veidošanu, kas būtiska jauniešu līdzdalībai, jaunas partnerības, sadarbības formu attīstīšanu, arīdzan individuālas pieejas meklējumos lauku teritoriju iedzīvotājiem.

Sociālais kapitāls tā izpratnes veidošanā ir sarežģīts, jo, runājot par skolu vai jaunatnes organizācijām kā būtiskām sociālā kapitāla attīstībā jauniešiem, uzmanība ir vērsta pozitīvai to ietekmei uz socializāciju, iekļaušanos kopienā, taču mazāk uzmanības vērsts uzticības raisīšanai vai normu pārņemšanai un ievērošanai konkrēti kā sociālā kapitāla izteiksmēm.

¹⁷¹ *Connecting Rural Communities: volunteering and neighboring*. Points of Light Foundation and Volunteer Center National Network, 2005. Pieejams: <https://www.nationalserviceresources.gov/files/m3245-connecting-rural-communities.pdf> [skatīts 2014, 23. aprīlis].

4. JAUNIEŠU BRĪVPRĀTĪGAIS DARBS LAUKU TERITORIJĀ – AKTUĀLĀS SITUĀCIJAS ANALĪZE

Pētījuma veikšanā izmantota kvalitatīvo pētījumu metode – fokusgrupa. Šādas metodes izvēle notikusi sekojošu iemeslu dēļ: brīvprātīgā darba attīstība Latvijā ir salīdzinoši nesena; vērojamas brīvprātīgā darba kā jēdziena neskaidrības; kopēja brīvprātīgo uzskaitē nav pabeigta; līdzšinējo pētījumu nepilnīga pievēršanās autores bakalaura darba galvenajam pētnieciskajam jautājumam. Šo iemeslu dēļ pētnieciskā jautājuma noskaidrošanai nepieciešama atbilžu rašana no grupu iekšienes, kas parādītu dažādo organizāciju pārstāvju uzskatus, interpretāciju, kā arī informācija būtu nozīmīgs avots turpmākajiem pētījumiem

Fokusgrupu dalībnieku skaits variē no sešiem līdz deviņiem, kas atbilst minimālam un tradicionālam grupas lielumam un, autoresprāt, atbilst bakalaura darba autores kā moderatores spējām. Pēc vadības stila fokusgrupu vadīšana atbilst direktīvajam stilam, kas paredz uzvedinošos jautājumus visiem, taču dalībnieki, sniedzot atbildes, neievēro striktu kārtību. Fokusgrupas vadīšanai izmantotas vadlīnijas.

Analizējot demogrāfiskos un sociālos rādītājus, redzams sekojošais. Fokusgrupu dalībnieki, atbilstoši jauniešu noteiktajam vecumam Latvijā, paredzēti vecumā no 13 – 25 gadiem. Jaunākais fokusgrupu dalībnieks bija trīspadsmit gadus vecs, vecākais – divdesmit piecus gadus vecs, nosedzot noteiktās vecuma robežas. Vecums, kas iztrūka, ir sešpadsmit, divdesmit viens un divdesmit trīs. Visbiežāk pārstāvētais vecums – astoņpadsmit. Kopējais fokusgrupu dalībnieku skaits bija 21, no tiem vienpadsmit zēni un desmit meitenes. Trīs fokusgrupu dalībnieki paralēli pārstāv vēl kādu organizāciju.

Fokusgrupu norises ilgums no 70 min. – 83 minūtēm, fokusgrupu norises ieraksti veikti ar diktofonu. Fokusgrupu norises vietas ir grupu sanāksmju un satikšanās telpas.

Kopējās fokusgrupu dalībnieku iezīmes – dzīvo vai dzīvojuši lauku teritorijās (pārzina lauku organizatorisko kārtību), veikuši brīvprātīgo darbu neatkarīgi no teritorijas un ilguma.

Vadītas trīs fokusgrupas, pārklājot lauku teritoriju jauniešu līdzdalības iespējas kā brīvprātīgajam lauku un pilsētas organizācijā, kā arī jaunatnes iniciatīvu centrā, ko raksturo brīva apmeklētība, pašplūsma. Atlasē uzmanība vērsta organizāciju atšķirībām - ņemti vērā apstākļi kā atrašanās teritoriālā vienībā, organizatoriskā kārtībā, kā arī lauku teritoriju jauniešu pārstāvniecība tajās. Raksturojot organizāciju iezīmes, skatīt pielikumu nr.7. Vēršanās pie organizācijām izvēlēta, lai izvairītos no krasiem pārpratumiem brīvprātīgā darba veikšanas izpratnē.

Fokusgrupu dalībnieku rekrutēšanas posmā vispirms noritēja sazināšanās ar apvienību formālajiem vai neformālajiem vadītājiem (atkarībā no struktūras). Tam seko kopējs vadītāju aicinājums atsaukties un darba autores saziņa ar fokusgrupas dalībnieku pārstāvjiem. Fokusgrupas kā metodes izmantošanas laiks no 15. aprīļa līdz 6. maijam.

Noritējušās fokusgrupas: Pļaviņu novada Jaunatnes iniciatīvu centrs „Ideja” Pļaviņās, Rundāles novada Svitenes ciema biedrība „Mums Pieder Pasaule” Svitenē, Bauskas novada jauniešu apvienība „Jums” Bauskā. Viena fokusgrupa transkripēta, divām veidoti protokoli.

4.1. Brīvprātīgā darba pieredze, sadarbības modeļi un izvērtējums

Lauku teritoriju jauniešu motivācija līdzdalībai organizācijās ir dažāda. To ietekmē gan organizatoriskā struktūra, gan cilvēciski faktori. Pirmkārt, jāmin aspekts, ka jaunatnes iniciatīvu centri tiek attīstīti, lai jauniešiem būtu iespējas satikties brīvajā laikā un līdzdalības veicināšana ir izrietošs process, savukārt jauniešu apvienība un biedrība, kas tika analizētas fokusgrupu ietvaros, ir veidotas ar mērķi, kas, vispirms, ir vērsts pret jauniešu iespēju attīstīšanu, lemtspējas raisīšanu un jauniešu kopēju rīcībspēju vides uzlabošanā.

To redzamu padara fokusgrupu dalībnieku aktivitāte un nostāja fokusgrupu laikā, kā arī jauniešu tikšanās biežums. Iniciatīvu centrā nenoris regulāras satikšanās stratēģisku iemeslu dēļ, jo pārrunas par aktivitātēm, projektiem vai apmācībām pakļautas jauniešu vēlmēm vai sadarbības piedāvājumiem. Daži jaunieši uzsvēra iespēju vispirms spēlēt galda spēles nevis iesaistīties kopīgi rīkotās aktivitātēs. Tomēr ir jaunieši, kurus vada motivācija palīdzēt citiem, iesaistīties projektu rakstīšanā.

Atnākam, čau – čau, parakstāties un ejam spēlēt. (Ritvars, JIC „Ideja”)

Jauniešu biedrības ietvaros bija jūtama nelabvēlība pret jauniešu iniciatīvu centriem, bet tas, iespējams, skaidrojams ar to, ka pieteikumu šādam projektam tika rakstījuši paši, bet piešķirts cita novada apkaimei.

Viņi tur iet, kad grib, sēž un neko nedara. (Zane, biedrība „Mums Pieder Pasaule”)

Svitenes biedrības gadījumā tikšanās ir visretākās, kas skaidrojams ar teritoriālās vienības īpašībām un daudzu biedru studijām ārpus novada, kas apgrūtina iespējas regulāri tikties. Savukārt jauniešu apvienība Bauskā tiekas vienreiz nedēļā, ko atvieglo lielākās daļas apvienības dalībnieku izglītošanās Bauskā, lai gan dalībnieki dzīvo dažādos novada pagastos.

Rodama saikne starp aktīvākajiem fokusgrupu dalībniekiem un viņu pieredzi jauniešu organizācijās. Tie, kuru pieredze ir lielāka, diskusijā iesaistījās aktīvāk, taču kādā no jautājumiem savu viedokli izteica visi.

Jauniešu organizāciju kopēja iezīme ir mērķauditorija – jaunieši. Tātad brīvprātīgā daba kontekstā aktuāla ir sociālā kapitāla uzkrāšana, paplašinot sociālos tīklus vienaudžu vidū. Jaunietis jaunietim ir jauniešu organizāciju darbības vadmotīvs gan pilsētā, gan laukos.

Organizāciju pārstāvji fokusgrupās minēja, ka pasākumus apmeklē arī bērni. Raksturojot vecuma grupas, ar kurām saskarsme rīkotajos pasākumos ir vismazākā, likumsakarīgi, atklājas sadarbības pušu daudzveidība. Iniciatīvu centra apmeklētāji ir aktīvi pansionāta un bērnu centra viesi, līdz ar to vismazākā saskarsme tiem ir ar savu vecāku gādājamību cilvēkiem. Svitenes jauniešu biedrība, savukārt norāda uz senioriem un vidējās paaudzes cilvēkiem. Jauniešu apvienība Bauskā – uz senioriem, vidējās paaudzes cilvēkiem un jauniešiem pēc 20 gadu vecuma. Šāda iemesla dēļ jaunieši - brīvprātīgo nevar viennozīmīgi saukt par visas sabiedrības integrētāju. Jāvērtē individuāla organizāciju darbība.

Interesanti, ka sadarbību un līdz ar to sociālo tīklu plašumu ne vienmēr ietekmē iestādes, kas ir ģeogrāfiskā tuvumā, ko apliecina Bauskas apvienības nepievēršanās cilvēkiem no pansionāta vai bērnu nama piepilsētā, kamēr Pļaviņu iniciatīvu centrs šādu sadarbību attīsta. Kā iemesls kādas grupas neiekļaušanai tiek minēta fiziska nespēja, citu iestāžu aizbildniecība, organizāciju plašais klāsts, kuras pārstāvēt, kā arī cilvēku spējas.

Tā, kas iztrūkst, varbūt ir nevis vecuma grupa, bet cilvēki ar noteiktām spējām, jo mēs zinām vienu divpadsmitgadīgu puisīti, kurš iet, grib un dara. Mēs viņam sakām – nāc pēc gada. (Ieva, apvienība „Jums”)

Visu jau arī nevar! Mums daudzi mācās, strādā Rīgā, ne vienmēr visi ir uz vietas (Zane, biedrība „Mums Pieder Pasaule” (turpmāk biedrība MPP))

Mums arī neviens tā kā nav prasījis. Es labprāt ietu, bet ir jau Rundāles sociālais centrs, atrod tur pat jauniešus un tad tie tur iet. (Kaspars, biedrība „MPP”)

Ir speciālas iestādes, kas ar viņiem darbojas, aprunājas. (Ance, apvienība „Jums”)

Tiem jau arī ir sava biedrība! Katram sava biedrība! (Zane, biedrība „MPP”)

Visas trīs jauniešu organizācijas uzrādīja nepilnīgas zināšanas par sev tuvāko (savā un kaimiņnovadā esošo) jauniešu organizācijām, ko parāda arī atsauksmes uz sadarbību. Iniciatīvu centra fokusgrupu dalībnieki savā stāstījumā par aktivitātēm vismazāk piesauca citas jauniešu grupas. Bauskas jauniešu apvienībai kā novadā vienīgajai raksturīga pārnovadu sadarbība, taču aktīvāk ar citu pilsētu apvienībām nekā mazāko teritoriālo vienību organizācijām. Savukārt vismazākajai jauniešu grupai Svitenē, kas pārstāv sava pagasta

robežas, tuvāka ir blakus pagasta jauniešu grupa. Tas iezīmē virzību uz mazāko lauku jauniešu apvienību turēšanos vienkopus, - visu trīs organizāciju kopēju tendenci sadarboties ar sev līdzīgajiem (pēc teritoriāliem mērogiem).

Jauniešu organizācijām raksturīga pasākumu rīkošana savā apkaimē, un ir redzama saikne starp aktivitāšu specifiku un organizācijas lielumu. Kamēr Svitenes biedrība „Mums Pieder Pasaule” orientējas galvenokārt uz sporta aktivitātēm, Bauskas jauniešu apvienība risina ar jaunatnes lietu attīstību saistītus jautājumus diskusiju, konferenču ceļā, kā arī sporta un kultūras aktivitātes, radošās darbnīcas.

Arī sponsoru piesaiste aug attiecīgi organizācijas lielumam.

Mazāko, Svitenes apvienību, vada neoficiāls līderis, kamēr parējās – jaunatnes lietu speciālisti. Visu organizāciju pārstāvji norāda uz savu līderu, vadītāju atbildību viņu vēlmēm.

Jaunieši sevi uzskata par labi informētiem attiecībā pret norisēm, kas notiek novadā. Netiek noliegts, ka viņi ir informētāki par gaidāmajām norisēm, jo paši tās rīko, taču arī sabiedrības pieejamību informācijai vērtē pozitīvi. Informācijas ceļš, jauniešuprāt, apgrūtināošs varētu būt līdz tiem cilvēkiem, kuri nelieto datoru, kā arī tiem, kuri neinteresējas par aktivitātēm. Kā vislabākais informācijas nodošanas veids katrā no organizācijām tiek minēta vārdiska komunikācija no cilvēka cilvēkam, kā arī video materiāli. Tātad, neatkarīgi no organizāciju atrašanās vietas, visefektīvākais saziņas veids ir tieša komunikācija. Tas norāda arī uz nepieciešamību fiziski iesaistīt pēc iespējas vairāk cilvēku, kas iespējas izplatītu.

Afiša nemotivē, cilvēks motivē viens otru. (Zane, biedrība „MPP”)

Vislabāk strādā no cilvēka cilvēkam un ir ļoti labi arī video. (Līga, apvienība „Jums”)

Informētība par brīvprātīgo darbu visniecīgākā ir lauku teritoriju jauniešiem mazākajā no apvienībām, kas atrodas arī vismazāk apdzīvotajā vietā. Informētība par brīvprātīgo darbu sakrīt ar brīvprātīgā darba jēdziena izplatību savstarpējā komunikācijā un tā attiecināšanu uz sevi. Jo mazāk apdzīvota vienība, jo jēdziena izplatība nelielāka. Tomēr jēdziena nelietošana neatsaucas uz nespēju identificēt brīvprātīgā darba principus. Tā drīzāk ir atsaukšanās uz informācijas pieejamību un tās apriti ikdienā, jo lauku teritoriju jaunieši Bauskas apvienībā bijuši tam veltītās apmācībās, semināros un ļoti pārliecinošo norāda uz sevi kā brīvprātīgajiem, brīvprātīgā darba veicējiem, tikmēr mazāk informētie – Svitenes jaunieši nonāk pie jautājuma par to, kas viņi ir, ja reiz nelieto vārdu brīvprātīgie.

Nu pēc būtības jau skaitāties tie brīvprātīgie, bet sevi tā nesaucam. (Zane, biedrība „MPP”)

Mēs visu laiku veicam brīvprātīgo darbu! Mēs esam brīvprātīgie! (Ieva, apvienība „Jums”)

Jāmin, ka sevis pozicionēšana svarīga ir atbalsta instrumentu gūšanai, un piederības radīšana kādai grupai, šajā gadījumā sevis neidentificēšana ar brīvprātīgajiem, var negatīvi ietekmēt sociālā kapitāla uzkrāšanos.

Katrā no fokusgrupām uzsvērts, ka brīvprātīgā darba devumu un īpatnības var izprast tikai tajā iesaistoties. Tātad brīvprātīgā darba specifika skar lauku teritoriju jauniešus neatkarīgi no organizācijas lieluma, atrašanās vietas vai plašuma.

Nav viens modelis, kāpēc jaunieši iesaistās brīvprātīgajā darbā. Tāpat nevar arī to vienkārši raksturot, ir jāiesaistās. (Kristaps, apvienība „Jums”)

4.2. Līdzšinējā sociālā kapitāla uzkrāšana brīvprātīgā darba kontekstā lauku teritorijās– sociālie tīkli, uzticība, normas

Jauniešiem raksturojot brīvprātīgo darbu, parādās sociālā kapitāla elementi, tomēr ne visi tiek veiksmīgi realizēti darbībā. Brīvprātīgais darbs tiek raksturots sekojoši: brīvā laika lietderīga aizpildīšana, jauni piedzīvojumi, apmaksāti izdevumi, iespēja doties ārpus valsts, jaunu zināšanu iegūšana, brīva izvēle, darīšana cita labā jeb palīdzēšana citiem, jautra kompānija, neformāla vide (nepiespiestība), vides uzlabošana, darba spēju paplašināšana, stereotipu laušana un otra pieņemšana, sadarbības risinājumi organizāciju iekšienē un ārpusē, jaunu cilvēku iepazīšana un bezpeļņas darbība, kas ir minēts kā vienīgais mīnuss brīvprātīgajam darbam, taču skaidrojot, ka tādēļ tas arī ir brīvprātīgais darbs.

Attiecībā pret sociālo tīklu plašumu, visas trīs jauniešu organizācijas norāda uz nespēju saglabāt vienlīdz aktīvu komunikāciju ar visiem jauniešiem pazītajiem cilvēkiem. Tas skaidrots ar nevēlēšanos, ar nepieciešamības trūkumu, arī ar jauniešu organizāciju izjukšanu, uz ko atsaucas divas organizācijas. Sadarbība starp organizācijām notiek balstoties uz materiālu, inventāru, informācijas trūkumu, bet ne uz cilvēkresursu nepietiekamību. Kopumā radīta nostāja, ka nekvalitatīva saziņa pieklājības apsvērumu dēļ nav tā laika vērtā. Raksturojot komunikāciju un sadarbību, klausāmi sekojoši viedokļi.

Pietiek jau ar saviem draugiem. (Elīna, JIC „Ideja”)

Nav tā, ka mēs samestos kopā un uzrīkotu pasākumu, drīzāk viņi aicina mūs un mēs viņus, bet principā tad nekad nav īsti realizējies (Ieva, apvienība „Jums”)

Visciešākās attiecības un uzticība viens otram, kā arī no ārpus organizācijas nākoša uzticība, vērojama mazākajā biedrībā - Svitenē. Svitenes jaunieši sevi sauc par draugiem arī ārpus biedrības telpām un pasākumiem. Uzticība vērsta ne tikai uz iekšpusi (savstarpēja

uzticēšanās), bet arī uz āru. Jaunieši jūt uzticību no apkaimes cilvēkiem, novadā atbildīgām personām. Savstarpēja uzticība vismazāk klausāma iniciatīvu centra jauniešos, kas būtu skaidrojams ar viņu nenosakāmo skaitu un kārtību, kurā jauniešu atnākšana vai neatnākšana mazāk tiek vērtēta kā attieksme pret organizāciju. Tā ir arī atsauce uz viņu pašplūsmu, ievērojami neregulārāku tikšanos nekā pārējās organizācijās. Bauskas apvienības jaunieši piemin, ka arī guvuši uzticību no augstākstāvošām personām, taču tā ir nepatstāvīgā un regulāri apliecināma. Visas trīs organizācijas norāda, ka attieksmē pret jaunpienācējiem ir nedaudz piesardzīgas. Tas izpaužas kā pārbaudes laiks, visiem jaunpienācējiem vienādu jautājumu uzdošana un to analizēšana, dalījums jaunajos un vecajos, ko iespējams pārkāpt ar savu aktivitāti.

Jauniešu uzticība brīvprātīgajam, to vadītājam vai jomas pārzinātajam ir neviendabīga. Visplašāko uzticību izpelnās pašas organizācijas pārstāvji. Iemesli, kas ietekmē uzticību, bet negūst vienbalsīgu atbalstu ir ārējais izskats, vecums un izteiksmes veids. Pieredze tiek vērtēta kā patstāvīga vērtība un spēju apliecinājums visās organizācijās.

Viņš [brīvprātīgais] nav tas pats, kas es, viņš tikai dara to pašu, ko es, tādēļ arī neuzticos. Ja nepazīstu, tad arī neuzticos. (Pauls, JIC „Ideja”)

Vairāk tas tēls, kā viņš sevi prezentē. Ārēji redzams. Citreiz arī izskats ir nozīmīgs. Galvenais tas, ko viņš spēj. (Raitis, biedrība „MPP”)

Uzticību ietekmē atzinības izteikšana – gan rakstiska, gan mutiska. Kā uzticības izpausmes jaunieši min uzrunāšanu uz ielas, finansējuma piešķiršanu, organizāciju personalizēšanu ar labi rīkoti pasākumu, atzinības izteikšanu.

Tas [rakstiska atzinība] bija pagodinājums, reāli varēja redzēt, ka mums uzticas. (Ieva, apvienība „Jums”)

Oo...ja te ir biedrība „Mums Pieder Pasaule”, tad jau pasākums būs izdevies. (Kaspars, biedrība „MPP”)

Arī tie cilvēki, kas augstāk sēž, arvien vairāk atbalsta mūsu idejas. No sākuma neņēma vērā. Tagad aizejam ar papīriem un viņi saka – droši dariet. (Kaspars, biedrība „MPP”)

Krasas atšķirības mazākajā organizācijā vērojamas uzticības jautājumos iepretim konkurencei un stereotipiem. Svitenes jauniešu biedrībā klausāma konkurences minēšana, kas, iespējams, skaidrojama ar trīs jauniešu organizāciju pārstāvniecību novadā, taču tajā pat laikā tiek teikts, ka to uzdevumi atšķiras. Svitenes jauniešu biedrība ir tā, kas pilnība noliedz stereotipu ietekmi, šādā veidā paužot lielāko toleranci.

Es visdrīzāk, uzticētos kādam citam brīvprātīgajam, nu, biedram. Jo ar tiem lielāks kontakts. Ja brīvprātīgais būtu no citas biedrības, tad gan jau nē - konkurence. Kaut kādas savas idejas jau vajag paturēt pie sevis. (Raitis, biedrība „MPP”)

Katrā no organizācijām ir jaunieši, kas iesaistījušies, jo redzējuši kādu interesējošu rīkotu pasākumu. Tātad, jaunu cilvēku piesaistīšana ar aktivitātēm ir vienlīdz aktuāla neatkarīgi no organizāciju apstākļiem, un uz āru vērsta darbība (aktivitātes) ir lietderīga lauku teritoriju jauniešu iesaistei brīvprātīgajā darbā. Lauku jauniešu iesaistīšanos organizācijā var ietekmēt draugi – divās no trīs fokusgrupām (Svitenes un Bauskas) fiksēti to apliecinoši izteikumi. Tomēr draugu līdzdalība pašu līdzdalībai nav galvenais priekšnoteikums.

Es atnācu, jo pamanīju pasākumu (...)...piegāju pie Solčas [vadītāja], pateicu, ka arī gribu būt apvienībā, atnācu uz sapulci, iepatīkās un esmu šeit. (Ance, apvienība „Jums”)

Pirmais hokejs, ko es redzēju, un tad izdomāju, ka man arī gribās. Tur bija brālis, draugi daži. (Krista, biedrība „MPP”)

(..) Mēs novadam pasākumu kaut kādām interešu grupiņām, piemēram, skeitparka sacensības, un tad viņi arī uzreiz uzzina...ooo, jauniešu centrā, baigi forši, un tad arī iesaistās pasākumu rīkošanā (...) (Viktorija, JIC „Ideja”)

Integrācija attiecībā pret fiziski vai garīgi slimiem cilvēkiem variē atkarībā no organizācijām. Mazāk apdzīvotās vietās (Svitene, Pļaviņas) tiek norādīts uz vēlmi ar tādiem sadarboties un uz attieksmes saglabāšanu kā pret līdzvērtīgu personu esam.

Piederība un līdzdalība ir saistītas gan teorijā, gan praksē. Tas spilgti parādās fokusgrupas dalībnieces teiktajā, kura dzīvo laukos, bet mācās Bauskā.

Skola nerada piederību. Piederību rada jauniešu apvienība. (Līga, apvienība „Jums”)

Starp piederību teritoriālai vienībai un organizāciju lielumu velkamas paralēles – viskrasākā nostāja attiecībā pret piederību ir mazākajai no organizācijām, kas sevi identificē tieši ar pagastu, kurā dzīvo, pārkāpj novada identitātei, bet pieķeras reģionālajai (Zemgale). Līdzdalības iespēju uzturēšanu pēc iespējas tuvāk mājām (pagastos, ciemos) būtu jāņem vērā atsaucoties uz lauku teritoriju jauniešu piesaistes saglabāšanas nepieciešamību lauku teritoriju attīstībai.

Attiecībā pret citu īpašību pieņemšanu, jaunieši norāda, ka savus uzskatus vai uzvedību nav nācies krasi mainīt, bet ir situācijas, kurās ir jāpiekāpjas vai jāierobežo savas pretenzijas vai iebildumi, ņemot vērā to, ka tas var kaitēt jaunienācēju integrācijai organizācijā, kā arī visas idejas mēdz būt noderīgas. Šāda nostāja valda visās organizācijās.

Pie vērtībām, kas lauku teritoriju jauniešiem ir nostiprinājušās līdz ar brīvprātīgā darba uzsākšanu, tiek minēta palīdzības sniegšana līdzcilvēkiem. Jaunieši jūt vērtību maiņu ne tikai

attiecībā pret sevi, bet pret sabiedrību kopumā, kas kļuvusi aktīvāka, lai gan, kā klausām, nepārtraukti ir sabiedrības daļa, kas nopels izdarīto. Visi jaunieši arī ārpus organizācijas sienām nes organizācijas vārdu, un cenšas iesaistīt jauniešus, taču lielāku atpazīstamību paūž mazākā no organizācijām – „Mums Pieder Pasaule” jaunieši Svietnē.

Tomēr jau tā vērtība – palīdzēt citiem, kaut kā iesēžas (Krista, biedrība „MPP”)

Viņiem interesantākas ir citas nodarbes. Interesantāk pēdiņās. Mūsu pasākumos nevar ienest alkoholu. (Kristaps, apvienība „Jums”)

Arvien mazāk jaunieši sēž pie veikala un lieto alkoholu. Kad esmu šeit, pasaucu citus spēlēt volejbolu vai kaut ko padarīt. Kopš esam mēs, arvien mazāk jaunieši nedara neko. (Kaspars, biedrība „MPP”)

Par savu ieguldījumu vismazāk pārliecināti ir iniciatīvu centra jaunieši. Gan Svitenes biedrības, gan apvienības „Jums” pārstāvji norāda, ka bez viņiem nenotiktu tāds skaits jauniešu pasākumu vai pat pilnībā tie nebūtu attīstīti.

Attiecībā pret brīvprātīgā nozīmīgumu jauniešos valda divējādas noskaņas – brīvprātīgais darbs var būt noderīgs, ja ir vēlme turpmāk veikt darbu ar cilvēkiem, taču ne visi darba devēji zina, kas ir brīvprātīgais darbs, un arī ne visās nozarēs brīvprātīgajā darbā iegūtās prasmes noder, kā arī ārvalstīs brīvprātīgais darbs tiekot augstāks novērtēts.

Rezultātā analizējot izvirzītos sociālā kapitāla elementus (uzticība, sociālie tīkli, normas), to attīstība jauniešu brīvprātīgā darba ietvaros lauku teritorijās ir atšķirīga. Sociālo tīklu izplešanās ir vērojama, taču nav noturīga. Visām organizācijām raksturīga nepatstāvīga kontaktu, attiecību uzturēšana ar jauniešiem ārpus organizācijas. Savstarpēja, iekšēja uzticība organizācijā vispatstāvīgākā ir starp tiem jauniešiem, kuri pārstāv nelielāko organizāciju vismazākajā apdzīvotā vietā. Savukārt visvājākā – jauniešu iniciatīvu centrā. Tātad svarīga arī biedrības organizatoriskā struktūra, regulāra kopdarbība mērķu sasniegšanai. Normu pieņemšana, vērtību maiņa ir aktīva iepretim organizāciju dalībniekiem un arī tiem, kuri nav iesaistījušies organizācijās. Vismazāk, lai gan ne pilnībā to izslēdzot, uz savu un sabiedrības ietekmi norāda iniciatīvu centra jaunieši, tomēr šo jauniešu toleranta vērtību un nomu pieņemšana rada plašāko izaugsmi, jo dodas ar aktivitātēm pie dažādākā vecuma cilvēku grupām. Tātad, mainīgākais, apstākļiem pakļautākais lielums no sociālo kapitālu pamatelementu vidus ir uzticība. Visas organizācijas, sniedzot iespēju veikt brīvprātīgo darbu lauku teritoriju jauniešiem, vairo to sociālo kapitālu, taču tā uzkrāšanos ietekmē organizācijas atrašanās vieta (pilsēta, lauki), organizatoriskā struktūra, mērķgrupas paplašināšana.

3.3. Nosacījumi brīvprātīgā darba turpmākai attīstībai un sociālā kapitāla vairošanai lauku teritorijās

Turpmākās brīvprātīgā darba attīstības veicināšanai un šķēršļu uzskaitījumam sociālā kapitāla uzkrāšanā vērojamas divas krasi atšķirīgas nostājas par līdzdalības iespēju nodrošināšanu, ko pauž lauku teritoriju jaunieši Bauskas jauniešu apvienībā un Svitenes ciema biedrībā.

Apvienības „Jums” uzskatos klausāma nostāja, ka Bauska kā centrs visa novada jauniešu aktivitātēm ir visoptimālākais, jo tie, kas vēlēšies, uzzinās par aktivitātēm un atbrauks. Tas ir viens no iemesliem, kāpēc aktivitātes netiek vestas ārpus novada robežām. Tikmēr Svitenes ciema jaunieši vairakkārt min attālumu kā ierobežojošu, ko nomācošāku padara ceļa kvalitāte. Tātad jauniešiem no lauku teritorijām, kas jau darbojās pilsētu apvienībās, attālums nešķiet nozīmīgs, jo paši to pārvar. Tā, savukārt, ir problēma jauniešiem lauku teritoriju organizācijās. Pļaviņu novada jaunieši nemin attālumu. Vienojoša problemātika tiek saskatīta jauniešu pasivitātē.

Jautājot lauku teritoriju jauniešiem Bauskas apvienībā par brīvprātīgā darba izplatību laukos un jaunu organizāciju atvēršanu tuvāk viņu mājām, pagastos, izskan vairākas problēmas: cilvēki nav gatavi aktivitātei, šaubas sagādā cilvēku apmeklētība, kas, ja pilsētā mēdz būt neliela, vēl mazāka varot būt laukos, kā arī tas prasot ilgstošu un pamatīgu darbu, no pagastiem nākošie nav par sevi pietiekami pārliecināti un pēc neveiksmēm ir grūti atgūties. Vēl izskan viedoklis, ka citi lauku teritoriju jaunieši nemaz nevēlas būt atšķirīgi iesaistoties, jo laukos, kur cilvēku nav daudz, viņi tāpat tādi ir. Lauku jaunieši, kas darbojas pilsētā, akceptējot grūtības un pašu gūto pieredzi pilsētā, kā arī dzirdēto no lauku organizācijām, neizrāda iniciatīvu, lai paši vadītu jauniešu organizācijas tuvāk mājām. Tātad, to lauku jauniešu, kuru integrācija notikusi pilsētu organizācijā, piesaiste lauku teritorijai zūd.

(..) te ir labi, te ir kontakti, un, lai izveidotu kaut ko jaunu, ir ļoti grūti (..) (Līga, apvienība „Jums”)

Svitenes ciema jaunieši min sekojošas problēmas, kas liedz līdzvērtīgi iesaistīties aktivitātēs un realizēt ieceres: transporta nodrošinājums, sporta laukuma esamība muižas teritorijā (sporta un kultūras interešu sadursme), jauniešu aizņemtība skolā un citās apvienībās, jauniešiem paredzētu telpu brīva nepieejamība, par ko vairakkārt esot runāts ar atbildīgajām personām, bet risinājumi esot atlikti uz vēlāku laiku. Jaunieši norāda, ka viņi nav gatavi doties uz blakus ciemu, lai arī nepildu desmit kilometrus attālu, jo esot svarīgi nodrošināt ar nepieciešamāko tur pat. Pēc jauniešu domām, visvajadzīgākās ir ārtelpu vietas

jauniešu kopā sanākšanai - labiekārtotas ugunsgrūdu vietas ar soliem un atkritumu tvertnēm, kā arī sporta laukums atbilstošākā vietā.

Nu ja būtu asfalsts, [līdz novada centram] tad jau varbūt būtu normāli. (Krista, biedrība „MPP”)

Visiem arī nav vēlēšanās braukt, ja varētu iziet tepat ārā. (Kaspars, biedrība „MPP”)

Svitenes ciema jaunieši, lai arī bez pieredzes pasākumu rīkošanā pilsētā, uzskata, ka organizēt pasākumus laukos varētu būt vieglāk, jo cilvēki viens otru labāk pazīst, ir brīvākas telpas. Tātad atšķiras lauku jauniešu uzskati par to, kur organizēt aktivitātes būtu vieglāk – pilsētā vai laukos, un to ietekmē pašu jauniešu pārstāvēto organizāciju atrašanās vietā. Jauniešu brīvprātīgā darba attīstībai lauku teritorijās vairāk iespēju redz un tic jaunieši no organizācijām laukos.

Pļavnieku jaunieši, savukārt, kā vislielākos šķēršļus uzskata sponsoru piesaisti, ko apgrūtina mazatpazīstamība, un vienveidības mazināšanai dažādu telpu trūkums. Kā pluszīmi jaunieši norāda aktivitāšu pirmreizību (daudzi redz pirmo reizi), kā arī cilvēku uztveršanu par sev tuviem, pazīstamiem.

Brīvprātīgā darba izplatībai zināmā mērā traucē pats jēdziens. Kā norāda jaunieši, labāk lietot vārdus kā sabiedriska labuma organizācija vai vienkārši brīvprātīgie, bet bez vārda „darbs”. Tikai Bauskas jauniešu apvienības pārstāvji lieto vārdu „brīvprātīgais darbs” attiecībā pret to, ko dara, un norāda, ka ir bijuši vairākos semināros, apmācībās par šo tēmu, taču ļoti maz dzirdējuši par brīvprātīgā darba likumu. Tātad informētākie brīvprātīgā darba jomā kopumā ir lauku teritoriju jaunieši organizācijās no vairāk apdzīvotām vietām, taču arī šie jaunieši brīvprātīgā darba jomu nepārzina pilnībā.

(..) Nesaukt to par darbu, bet uzsvērt, ka tu to dari tā kā pats no sevis. Jo citi baidās, ka te nu viņiem liks strādāt, bet tā nav. (Raivis, biedrība „MPP”)

Jāskatās, ka nesanāk, ka es lielos. [stāstot par brīvprātīgo darbu] (..) Cilvēki arī domā, ka brīvprātīgais darbs nozīmē visu laiku strādāt. (Kristaps, apvienība „Jums”)

Brīvprātīgā darba kā jēdziena lietošana var ietekmēt citus. Tas vērojams gan no pozitīviem, gan negatīviem aspektiem. Attiecībā pret darbu jaunieši visās organizācijās norāda, ka darba atrašanai vērtīgi varētu būt apmācībās iegūtie sertifikāti vai darbības organizācijā norādīšana, taču ne konkrēta brīvprātīgā darba pieredze kādā pasākumā. Tas apstiprina teorijas daļā rakstīto par kopēju prasmju pilnveides atzīšanu.

Es savam CV varu pievienot sertifikātus, bet ne tieši to [brīvprātīgo darbu] norādīt (Līga, apvienība „Jums”)

Viņš domātu, agha, brīvprātīgais darbs, kas viņš te grib kaut kā mazliet darīt? (Pauls, JIC „Ideja”)

Kopumā jauniešu vērtējums par brīvprātīgo darbu kā pirmās darba pieredzes iegūšanu ir pozitīvs, taču vēl nerealizēts. Kā iemesli tam minēti vasaras darbu specifika jauniešiem laukos, darba devēju informētības trūkums, brīvprātīgā darba pieredzes augstāka atzinība ārvalstīs.

Brīvprātīgā darba līgumu slēgšana jauniešos izsauktu vērīgumu, izteiktāku pienākuma izjūtu, taču tas neatturētu no tā veikšanas. Šāda attieksme pausta visās organizācijās.

No jauniešu apvienības Bauskā izskan viedoklis, ka risinājums laukos var būt mazo skolu domes, kas veicinātu jaunieši līdzdalību, pieredzes apmaiņu, taču tas būtu risinājums tikai skolēniem

Jaunieši fokusgrupu ietvaros atsaukušies uz teorētiskos materiālos lasāmu, nozīmīgu jauniešu sociālā kapitāla avotu – ģimene. Jauniešus atbalsta viņu vecāki, no kuriem dažkārt dzirdama nesapratne, par aktivitāšu biežumu, taču klausāma atzinība un atbalsts, jo viņu pieredzē šādas neformālas, jauniešu izglītību veicinošas organizāciju darbības nav bijušas.

Divas no organizācijām – iniciatīvu centrs un jauniešu apvienība Bauskā izjūt pretestību no izglītības iestādēm, kas neatbalsta neformālās izglītības attīstību, liedzot izlikt afišas par aktivitātēm skolās, nelabprāt ņemot vērā attaisnojumus semināru vai apmācību dēļ. Jaunieši norāda, ka tas raisa neizpratni un dažkārt arī vēlmi darbību organizācijā beigt vai ierobežot. Svītenes jauniešus izglītības iestādes neiegrožo, taču jāsaskaras ar skolas attālumu, jo paiet laiks, kamēr jaunieši atgriežas no skolas un tas samazina līdzdalībai iespējamo laiku. Tātad jauniešu brīvprātīgo darbu lauku teritorijās var ietekmēt gan skolas attālums, gan nostāja.

Brīvprātīgā darba attīstībai lauku teritoriju jauniešiem ir svarīga telpas esamība, bet ne telpu vizuālais izskats. Tam piekrīt visu trīs organizāciju jaunieši.

Jaunas telpas nav svarīgas, bet par sliktu nenāk. (Kaspars, apvienība „Jums”)

Nāca pirms remonta un nāk arī tagad. (Norberts, JIC „Centrs”)

Mēs tiekamies arī ārā. Parkā uz soliņa. Nu aukstajā laikā tas ir svarīgi. Tad arī ir tā, ka nav, ko darīt. Gribas aiziet kaut kur pasēdēt. (Zane, biedrība „MPP”)

NOBEIGUMS

Bakalaura darba izskaņā sakāms, ka tēmas izvēle bijusi veiksmīga. To veicināja iepriekšējo kursa darbu apskatītās tematikas turpināšana lauku teritoriju un brīvprātīgā darba jomā, samērā pietiekams dažādu informācijas avotu klāsts, spēja saglabāt interesi bakalaura darba izstrādes laikā, kā arī pakāpeniskas tēmas izpētes plānošana.

Mērķis - izzināt sociālā kapitāla izpausmes jauniešu brīvprātīgajā darbā lauku teritorijās, ir realizēts. Jāņem vērā, ka tas attiecināms uz definīcijā noteiktajiem sociālā kapitāla elementiem – sociālie tīkli, normas, uzticība. Pateicoties veiksmīgai uzdevumu izpildei, tapis skaidrs galvenais pētāmais jautājums. Jauniešu organizācijas veicina sociālā kapitāla uzkrāšanos iepretim minētajiem sociālā kapitāla elementiem, taču tā nav vienmērīga. Organizāciju darbības pieredze ir dažāda, un katrā no tām, lai arī neapzināti, izteiktāk tiek attīstīti atšķirīgi sociālā kapitāla elementi. Ietekmējoši apstākļi ir organizatoriskā struktūra, atrašanās teritoriālā vienībā, jauniešu tikšanās regularitāte, iespējas un vēlmes paplašināt vienoto mērķgrupu – jaunieši. Veiksmīgākais sadarbības veids lauku teritorijās starp brīvprātīgajiem un sabiedrību, vairojot sociālo kapitālu, veidojas apstākļos, kuros jauniešu organizācijas atrodas nelielā apdzīvotā vienībā un vērojama savstarpēja atpazīstamība.

Bakalaura darba ietvaros veikta dažādu informācijas avotu: pētījumu, attīstību plānu, statistikas datu un citu avotu apskate un analīze, kas ļāvusi tuvoties atbildes rašanai uz galveno pētniecisko jautājumu. Tā pilnīgā izpētē nozīmīgas ir trīs vadītas fokusgrupas ar dažādu organizāciju lauku teritoriju jauniešiem.

Iespējama tēmas padziļinātāka izpēte dažādos virzienos. Tie varētu būt: pievērsties jaunatnes iniciatīvu centru attīstībai Latvijā un to līdzdalības nodrošināšanas realizācijai attālos un mazattīstītās teritorijās; pētīt pamatskolu vai vidusskolu kā nozīmīgu jauniešu sociālā kapitāla avotu iesaistītību brīvprātīgā darba organizēšanā un popularizēšanā. Šo tēmu teorētiskais pamatojums pieprasītu ārvalstu pētījumu analīzi, taču, līdzīgi kā šī bakalaura darba izstrādē, empīriskā daļa pakļaujas piemērošanai Latvijas situācijai un būtu jauninājums izpēšu tematikas virzienos.

Mērķa realizēšanā ar nopietnām problēmām autore nesaskārās. Lielākais izaicinājums bija tēmas izpētes uzsākšana, ņemot vērā specifisko virzību, kas kompleksi, apvienojot elementus kā jaunietis, brīvprātīgais darbs, lauku teritorija un sociālais kapitāls, līdzšinēji pētīta ļoti minimāli un atspoguļota sadrumstaloti. Rekrutēšanas posmā nelielus sarežģījumus sagādāja pārliecināšana par viedokļa un pieredzes svarīgumu nevis informētībai par brīvprātīgā darba attīstību, kā arī vienota datuma akceptēšana mazākajā no organizācijām.

KOPSAVILKUMS

1. Skaidrojot sociālā kapitāla jēdzienu, kas plašāku diskusiju lokā nonāca 20.gs. 80. gadu beigās, visbiežāk atsaucas uz P. Burdjē, Dž. Kolemana un R. Putnama skaidrojumiem. Kopskatot sociālā kapitāla veidojošos elementus tie ir: normas, uzticamība, gaidas, pienākumi, apmaiņa, pieejamība, struktūras, informācijas kanāli, sociālie tīkli, brīvprātīgums, vērtības, kopība, kaimiņattiecības. Izmantojot skaidrojošu piemēru, sociālā kapitāla avots ir skola, no kā izriet skolā iegūts sociālā kapitāla vairojošs elements – uzticība skolotājam.

2. Bakalaura darba ietvaros ar sociālo kapitālu tiek saprasts nemateriāls resursu kopums, ko veido sociālie tīkli, uzticēšanās un normas (to ievērošana), kas vienlaikus izriet kā veiksmīgas līdzdalības priekšnosacījumi un ieguvumi.

3. Stipra un vesela sabiedrība ir rezultāts sociālā kapitāla noturīgumam. Tā īstenošanā nozīme ir kopīgām vajadzībām un vērtībām, attiecību veidošanai ārpus ierastās vides un kopienas, piederības jūtām, sociālās un politiskās līdzdalības iespējām, sadarbības attīstībai starp sabiedrību un organizācijām, institūcijām, kā arī resursu pieejamībai.

4. Vide ietekmē sociālo kapitālu. Lauku teritorija tiek uzskatīta par labvēlīgāku vidi sociālā kapitāla noturībai, atsaucoties uz izteiktāku altruistiskumu un nepieciešamību sadarboties ar sev pieejamajiem cilvēkiem. Nosacījumi, kas jāņem vērā attiecībā pret sociālā kapitāla uzturēšanu pilsēta vai lauku teritorijās ir ģimenes atbalsts, ekonomiskie apstākļi un ģeogrāfiskā mobilitāte.

5. Gan pilsēta, gan lauki attīstās un tā ietvaros tiek diskutēts par šo teritoriju nenodalāmību un jauniem, elastīgākiem kritērijiem. Urbanizācija un rurālisms norāda uz attiecīgās vides attīstīšanos un cilvēku ieplūšanu tajos, savukārt urbānisms un rurālitate uz videi raksturīgā dzīves veida un vērtību attīstību.

6. Latvijā patlaban noris darbs pie brīvprātīgā darba likumprojekta apstiprināšanas un kopējas datu bāzes izveides. Latvijā noteiktie brīvprātīgā darba principi atbilst starptautiski pieņemtajiem - brīvprātīgais darbs ir bezatlīdzības, labumu sniedzošs sev un sabiedrībai, brīvas izvēles, neaizvieto algotni, veicina līdzdalību un vienlīdzību.

7. Brīvprātīgais darbs kalpo kā instruments sociālajai iekļaušanai. Tas attiecināms uz iespējām saglabāt darbam nepieciešamās iemaņas, dažāda gada gājuma cilvēku iesaistīšanu, mūžizglītības ideju, plašu brīvprātīgā darba nozaru pārstāvniecību un tādu robežu pārkāpšanas iespējām kā etniskā, reliģiskā piederība vai fiziskās spējas.

8. Sociālais kapitāls ietver pilsonisko līdzdalību, kas, savukārt, sastāv no neformāla un formāla brīvprātīgā darba. Tos atšķir organizacionāla pārstāvniecība un kaimiņattiecību loma.

9. Lauku teritorijai raksturīgas neformālas apvienības un interešu pulciņi, taču par formāla vai neformāla brīvprātīgā darba plašāku izplatību laukos vai pilsētā iegūstams atšķirīgs vērtējums. Šos apstākļus ietekmē birokrātiski nosacījumi, brīvprātīgā darba kā jēdziena lietošana ikdienā, formāla un neformāla brīvprātīgā darba sapludināšana un neatšķiršana, kas liedz iegūt skaidru atbildi.

10. Tomēr ņemot vērā, ka lauku vide uzskatāma par altruismu veicinošāku, un atsevišķos pētījumos un ziņojumos kā ārvalstīs tā arī Latvijā lasāms, ka brīvprātīgais darbs laukos ir attīstītāks, korelācija starp sociālā kapitāla un brīvprātīgā darba izteiktāku attīstītību lauku teritorijās nevis pilsētās, ir iespējama.

11. Lauku teritoriju attīstība lielā mērā tendēta jauniešu piesaistes virzienā. Vides attīstību ietekmē jauniešu migrācija uz reģionu centriem, kas rada darbspējīga un pilsoniski aktīva cilvēkresursa trūkumu laukos. Problēmas risinājumiem paredzēta pakalpojuma groza izstrāde attiecīgi vietas apdzīvotībai, kas mazinātu pakalpojumu pieejamības trūkumu. Palikšanai laukos nozīmīga ir sasaiste starp līdzdalību un piederību. Problēma, kas parādās viscaur – sabiedriskā transporta plūsmas nepietiekamība.

12. Jauniešu kopējais skaits Latvijas reģionos ir atšķirīgs un proporcionāli dažāds iepretim pārējai cilvēku kopai. Tas rada nepieciešamību pēc individuāla izvērtējuma līdzdalības nodrošināšanai. Jāņem arī vērā, ka jauniešu migrācija skolas laikā ir lielāka, kas atsaucas uz brīvā laika daudzumu, ātras pārvietošanās vajadzībām.

13. Būtiska brīvprātīgā darba veicēja profila iezīme ir jaunieši. Nesens Latvijas pētījums norāda arī uz īpašību, ka tas ir laukos dzīvojošs jaunieši. Latvijā nav veikti pētījumi konkrēti par lauku teritoriju jauniešu brīvprātīgā darba iespējām, kā arī kopumā par tā ietekmi uz sociālo kapitālu publiski pieejami ārvalstu pētījumi nav atrodami.

14. Sākot analizēt sociālā kapitāla izpausmes jauniešu brīvprātīgajā darbā lauku teritorijās, vispirms jārunā par jauniešu sociālā kapitāla galvenajiem avotiem - skola, ģimene, jaunatnes organizācijas, un to situāciju lauku teritorijās.

15. Jauniešu brīvprātīgā darba iespēju nodrošināšana lauku teritorijās sniedz pozitīvu ietekmi sociālo iemaņu saglabāšanai, jaunas līdzdalības formas apguvei un pirmās darba pieredzes gūšanai savas dzīves vietas tuvumā. Lauku kopiena iepazīst jaunu socializācijas aģentu un partnerības formas, palīdzība tiek sniegta no vides pazīstoša cilvēka, un svarīga ir iespēja runāt jauniešiem ar jauniešiem, motivējot, daloties pieredzē. Teritorija kopumā rada atvērtas un tālejoši domājošas vides iespaidu. Sociālā kapitāla uzturēšana visbiežāk lauku teritorijās noris sadarbībā caur skolām un baznīcām, kas ir nozīmīgākie publiskie un brīvprātīgā darba partnerības punkti lauku teritorijās.

16. Jauniešu brīvprātīgā darba kā sociālā kapitāla instrumenta pielietošanai lauku teritorijās traucējoši apstākļi, pirmkārt, ir neskaidrības jēdzienu izpratnē. Šķēršļus var radīt arī lokālu spēku atbalsta trūkums, pārslogotība birokrātisko normu ievērošanā, jaunatnes speciālistu trūkums, informācijas plūsmas nepietiekamība, attāluma pārvarēšana arī sevis publiska nepieteikšana, kas noved pie brīvprātīgā darba ietekmes nenovērtējuma.

17. Fokusgrupu analīze rāda, ka jauniešu brīvprātīgais darbs nevar tikt viennozīmīgi atzīts par visas sabiedrības integrētāju. Jāvērtē individuāla organizāciju darbība – jauniešu organizāciju mērķgrupas ir jaunieši, taču to darbība citkārt pārsniedz mērķgrupas robežas. Tas visbiežāk vērojams jaunatnes iniciatīva centra aktīvo jauniešu darbībā. Iemesli kādas grupas neiekļaušanai ir jauniešu fiziska nespēja (laika trūkums), citu iestāžu nepieciešama aizbildniecība, plašs iespējami pārstāvam organizāciju skaits.

18. Organizācijām raksturīga savstarpēja sadarbība ar sev līdzīgākajiem pēc teritoriāliem mērogiem, nevis ģeogrāfiskā tuvuma. Vērojama saikne starp aktivitāšu specifiku, apjomu un organizāciju lielumu. Arī sponsoru piesaiste un sadarbība ar tiem pieaug attiecīgi organizācijas lielumam un atrašanās vietai. Neatkarīgi no organizācijas, par efektīvāko saziņas veidu saukta tieša komunikācija.

19. Jo mazāk apdzīvotā vienībā organizācija atrodas, jo jēdziena izplatība nelielāka. Informētība par brīvprātīgo darbu sakrīt ar brīvprātīgā darba jēdziena izplatību savstarpējā komunikācijā un tā attiecināšanu uz sevi, taču tas neietekmē spēju nosaukt brīvprātīgā darba principus. Raksturojot brīvprātīgo darbu, identificējami sociālā kapitāla elementi, tomēr ne visi tiek veiksmīgi realizēti pašu darbībā.

20. Attiecībā pret sociālo tīklu plašumu, visas trīs jauniešu organizācijas norāda uz nespēju saglabāt vienlīdz aktīvu komunikāciju ar visiem jauniešiem cilvēkiem ārpus savas organizācijas.

21. Visciešākās attiecības un uzticība viens otram, kā arī no ārpus organizācijas nākoša uzticība, vērojama mazākajā organizācijā – Svitenē, kur visizteiktāk uzticība vērsta ne tikai uz iekšpusi (savstarpēja), bet arī uz āru. Kopumā uzticību var ietekmēt atzinības izteikšana, vecums, pieredze, ārējais izskats, izteiksmes veids, stereotipi, konkurence, līdzšinēja pazīstamība.

22. Jaunu normu pieņemšana un vērtību maiņas iezīmes ir aktīvas iepretim organizāciju dalībniekiem un tai sabiedrības daļai, kuri nav iesaistījušies organizācijās. Normu pieņemšanai, ievērošanai visatvērtākie ir jaunieši no mazāk apdzīvotām vienībām. Vērtējot organizāciju darbības pieredzi, jo īpaši iniciatīvu centrs Pļaviņās.

23. Negaidīti iezīmējas īpašība, ka katrā no organizācijām noturīgāks ir atšķirīgs sociālā kapitāla elements - sociālie tīkli Bauskas jauniešu apvienībā, uzticība Svitenes jauniešu biedrībā, normas Pļaviņu jaunatnes iniciatīvu centrā. Jāmin, ka šis iedalījums nenorāda uz vienīgajiem, bet gan uz izteiktākajiem sociālā kapitāla elementiem organizācijā.

24. Mainīgākais, apstākļiem pakļautākais lielums no sociālā kapitāla pamatelementu vidus ir uzticība, kas atšķiras jauniešu vidū un attieksmē no sabiedrības puses.

25. Visskeptiskāk par brīvprātīgā darba attīstības iespējām lauku teritorijās izsakās lauku teritoriju jaunieši no organizācijas Bauskā, kas ir lielākā teritoriālā vienība no fokusgrupu vidus. Kopumā izskan sekojoši šķēršļi: sabiedrība nav gatava aktivitātei, neliela cilvēku apmeklētība, ilgstošs darbs, lauku jauniešu nevēlēšanās atšķirties un nepietiekama pārliecinātība, nepietiekams transporta nodrošinājums, sporta un kultūras interešu sadursme, jauniešu aizņemtība skolā un citās apvienībās, jauniešiem paredzētu telpu brīva nepieejamība, grūtības sponsoru piesaistei, aktivitāšu rīkošanai pieejamo telpu vienveidība, skolas noraidījums, brīvprātīgā darba jēdziena asociācijas ar darbu kā ikdienišķu, noslogotu.

26. Ja lauku teritoriju jauniešu integrācija notikusi pilsētu organizācijā, jauniešu piesaiste lauku teritorijai zūd, jo līdzdalība vairo piederību. Fokusgrupas ietvaros jaunieši atsaukušies uz būtiskiem jauniešu sociālā kapitāla avotiem – ģimeni un skolu. Svarīgāk par telpu vizuālo izskatu ir telpu esamība un pieejamība.

27. Visas organizācijas, sniedzot iespēju veikt brīvprātīgo darbu lauku teritoriju jauniešiem, vairo to sociālo kapitālu, taču tā uzkrāšanos ietekmē organizācijas atrašanās vieta (pilsēta, lauki), organizatoriskā struktūra un darba kārtība, mērķgrupas paplašināšanas iespējas.

28. Lauku teritoriju attīstībai un sociālā kapitāla uzkrāšanai svarīga ir līdzdalības, šajā gadījumā brīvprātīgā darba, iespēju nodrošināšana ciematos. Teorētiskos materiālos lasāmā skolu un baznīcu atbalsta funkcija brīvprātīgā darba veikšanai lauku teritorijās līdzšinēji nav izplatīta. Perspektīvas redzamas dažādu mazu apvienību, grupu aktivitātei brīvprātīgā darba sfērā un, iespējams, attīstāma sadarbība ar skolām.

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Avoti un literatūra: grāmatas

1. Appellaum, P., Richard, William J. Chambliss. *Sociology*. Second edition, New York: Longman, 1997.
2. Aronson, Elliot, Timothy D. Wilson, Robin M. Akert. *Social Psychology: the Heart and the Mind*. New York: Harper Collins College Publishers, 1994.
3. Baird, M., Candace (ed.). *Social Indicators: Statistics, Trends and Policy Development*. New York: Nova Science Publishers, 2011.
Pieejams: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail?sid=46b80612-2dab-47f4-b84d-8621531b11ce%40sessionmgr4001&vid=1&hid=4107&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=e000xww&AN=384348> [skatīts 2013, 13. oktobris].
4. Bluestone, Barry, Mary H. Stevenson, Russell Williams. *The urban experience: Economics, Society and Public Policy*. Oxford University Press, 2008
5. Bourdieu, Pierre. The forms of capital. (1986) Grām: *Economic Sociology*. Edited by Nicole W. Biggart. Blackwell Publishers, 2002. pp. 280 – 291. Pieejams: http://www.google.lv/books?hl=lv&lr=&id=XmwOwJzd20C&oi=fnd&pg=PA280&dq=The+forms+of+capital&ots=qXa882bGCl&sig=Wo2LloXH1u1eSZSUMczypgxoUvU&redir_esc=y#v=onepage&q=The%20forms%20of%20capital&f=false [skatīts 2014, 12. februāris].
6. *Civic Service and Volunteering in Latin America and the Caribbean*. Edited by Helene Perold, María Nieves Tapia. Service Enquiry/Servicio Cívico y Voluntariado, vol. 2, 2008.
Pieejams: <http://www.icicp.org/wp-content/uploads/2013/11/Service-Enquiry-Volume-II-English.pdf> [skatīts 2014, 4. aprīlis].
7. Cloke, Paul, Terry Marsden, Patrick H. Mooney. *Handbook of Rural Studies*. London: Sage Publications, 2006.
8. *Encyclopedia of Social Theory II*. General editor George Ritzer. Thousand Oaks, California: Sage Publications, 2005. pp. 715.-717.
9. Franklin, Adrian. *Nature and Social Theory*. London: Sage Publications, 2002.
10. Fridrihsone, Evita, Ilze Grīntāle, Aija Jansone u.c. *Brīvprātīgā darba organizēšana pašvaldībā, rokasgrāmata pašvaldību darbiniekiem*. Rīgas Domes Izglītības, kultūras un sporta departaments, 2011. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/jaunatne/Brivpratiga-darba-organizesana-pasvaldiba.pdf [skatīts 2014, 6. marts].
11. Garjāne, Ieva, Lauma Žubule, Natalja Gudakovska. *Brauksi Līdzi? Re, kur formula!* Rokasgrāmata jauniešu līdzdalības veicināšanai, 2013.
12. Giddens, Anthony. *Sociology*. Fifth edition, Cambridge, 2006.
13. Giddens, Anthony, Philip W. Sutton. *Sociology*. Seventh edition, Polity Press, 2013.
14. Hachen, S., David, jr. *Sociology In Action: Cases for Critical and Sociological Thinking*. California, Thousand Oaks: Pine Forge Press, 2001.

15. Hart A. Rodger. *Children's participation, the theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*. [London]: Earthscan, 1997. Pieejams: http://www.google.lv/books?hl=lv&lr=&id=ncRSAQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Children%20%80%99s+participation,+the+theory+and+practice+of+involving+young+citizens+in+community+development+and+environmental+care+,&ots=u3uvpO_fGw&sig=r6Xyt9R0sIkpMMbB9Hz6hzxksYE&redir_esc=y#v=onepage&q=ladder%20of%20participation&f=false [skatīts 2014, 7. marts].
16. Heslin, M. James, Dan Glenday, Norene Pupo etc. *Sociology: A Down to Earth Approach*. Fifth Canadian edition, Pearson Education Canada, 2010.
17. Jensen, Rolf. *The Dream Society: How the Coming Shift from Information to Imagination Will Transform Your Business*. McGraw-Hill, 2001.
18. Kārklīņa, Rasma. Vai laukos ir pilsoniskā sabiedrība? *Identitātes kopienas diskursi*. Zin. red. Baiba Bela un Brigita Zepa. LU Akadēmiskais apgāds, 2012.
19. Mayerfeld-Bell, Michael. *An Invitation to Environmental Sociology*. Second edition. Thousand Oaks California: Pine Forge Press, 2004.
20. Miles, Malcolm. *Cities and Cultures: Critical Introduction to Urbanism and the City*. New York: Rotledge, 2007.
21. Putnam, D., Robert. *Bowling Alone: the collapse and revival of American community*. Simon and Schuster, 2001. Pieejams: http://books.google.lv/books?id=cettawwJwxsC&printsec=frontcover&hl=lv&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [skatīts 2014, 12. februāris]
22. Rungule, Ritma, Ilze Koroļeva, Ilze Trapenciēre u.c. *Latvijas jaunatnes portrets: vērtības, integrācija sabiedrībā un marginalizācijas riski*. [Rīga]: LU Akadēmiskais apgāds, 2009.
23. Rungule, Ritma, Ilze Koroļeva. Latvijas jauniešu sociāli teritoriālā piederība: etniskā un nacionālā identitāte. *Identitātes kopienas diskursi*. Zin. red. Baiba Bela un Brigita Zepa. LU Akadēmiskais apgāds, 2012.
24. *Social Capital and Participation in Everyday Life*. Edited by Paul Dekker, Eric M. Uslaner. London: Routledge, 2001. Pieejams: http://www.google.lv/books?hl=lv&lr=&id=gaiCAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=+Social+Capital+and+Participation+in+Everyday+Life.+&ots=J0M75wqoJU&sig=e10y0qqnvx3vfEgBIDIqJ8s-sx0&redir_esc=y#v=onepage&q=Social%20Capital%20and%20Participation%20in%20Everyday%20Life.&f=false [skatīts 2014, 7. marts].
25. *Social Capital: Critical Perspective*. Edited by Stephan Baron, John Field, Tom Schuller. Oxford: Oxford University Press, 2000.
26. *Social Capital: Critical Perspective on Community and „Bowling Alone”*. Edited by Scott L. McLean, David A. Schultz, Manfred D. Steger. New York: New York University Press, 2002.
27. *Social Capital and Social Citizenship*. Edited by Sophie Body-Gendrot, Marilyn Gitell, Lanham: Lexington Books, 2003.
28. Stirling, Christine. Volunteers: Reflexive Social Agents. *Health and Well-being: A Social and Cultural Perspective*. Edited by Quynh Lê. Nova Science Publishers, 2011. Pieejams: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail?sid=1fc9b7e4-9800-4949-9971-4037203dc181%40sessionmgr4005&vid=1&hid=4114&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=e000xww&AN=368650> [skatīts 2014, 22. aprīlis].

29. Šūmane, Sandra. Ikdienas pārvietošanās un dzīves kvalitāte. Grām: *Socioloģija Latvijā*. [Rīga]: LU Akadēmiskais apgāds, 2010. 330 -345 lpp.
30. *The Blackwell dictionary of Modern Social Thought*. Second edition, edited by William Outhwaite, Blackwell Publishing, 2003. pp. 461.- 462.
31. *The Blackwell companion to sociology*. Edited by Judith R. Blau, Oxford Blackwell Publishing, 2004.

Elektroniskie informācijas avoti: pētījumi, pētījumu ziņojumi un atspoguļojumi

32. Baum, Fran. *Social Capital and Health: Implications for Health in Rural Australia*. Fifth National Rural Health Conference, 1999.
Pieejams: http://www.ruralhealth.org.au/PAPERS/5_schlth.pdf [skatīts 2014, 14. aprīlis].
33. Boeck, Thilo, Niral Makadia, Chris Johnson etc. *The Impact of Volunteering on Social Capital and Community Cohesion*. Project and research report, 2009. Pieejams: <http://www.dmu.ac.uk/documents/health-and-life-sciences-documents/centre-for-social-action/research/project-reaction-final-report.pdf> [skatīts 2014, 26. februāris].
34. *Brīvprātīgā darba attīstības iespējas Latvijā un tā ieguldījums tautsaimniecībā*. Pētījuma gala ziņojums, pētījuma projekta vadītājs Gints Klāsons. Izglītības un zinātnes ministrija, 2011.
Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/jaunatne/petijumi/IZM_BrivpratigaisDarbs_Zinojums_28112011.pdf [skatīts 2014, 24. marts].
35. Cīrule, Sandra. *Mūsdienu publiskā bibliotēka Latvijas pagastos (1997-2007)*, promocijas darbs, Rīga, 2009.
36. Gordon, David, Ruth Levitas, Christina Pantazis etc. *Poverty and Social exclusion in Britain*. Joseph Rowntree Foundation, 2000.
Pieejams: <http://eprints.whiterose.ac.uk/73358/1/Document.pdf> [skatīts, 2014, 25. februāris].
37. Hooghe, Marc, Sarah Botterman. *Urbanization, Community Size and Population Density: Is There a Rural-Urban Divide in Participation in Voluntary Organizations or Social Network Formation?* Centre for Political Research, 2011.
Pieejams: <http://nvs.sagepub.com/content/41/1/120> [skatīts 2014, 5. marts].
38. Hofferth, L. Sandra, John Iceland. *Social Capital in Rural and Urban Communities*. Research report. Population Studies Center, University of Michigan, 1997.
Pieejams: <http://www.psc.isr.umich.edu/pubs/abs/1150> [skatīts 2014, 21. februāris]
39. *Jauniešu iespējas un dzīves kvalitāte Latvijā*. 2009. – 2010. gada rezultāti. Factum Research Studio. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/100812_Jaunatnes_petijums_prezentacijaIZM.pdf [skatīts 2014, 14. aprīlis].
40. *Jaunieši Latvijā 2008 – 2013: aktivitāte, mobilitāte, līdzdalība*. Par pētījumu atbildīgais Gints Klāsons. Izglītības un zinātnes ministrija, 2013.
Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/2013/Jauniesi-Latvija_2008-2013.pdf [skatīts 2014, 24. marts].
41. *Jauniešu sociālās un politiskās darbības izpēte Latvijā*. Gala ziņojums. Rīga, 2007.
Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/jaunatne/petijumi/Jauniesu_socialas_un_politiskas_darbibas_izpete_Latvija.pdf [skatīts 2014, 14. aprīlis].

42. *Jauniešu identitātes veidošanās un līdzdalība*. Pētījuma pārskats, pētn. gr. vadītāja Ritma Rungule. Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts, 2005. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/jaunatne/petijumi/LSIF_jaunieshu_lidzdaliba_smal.pdf [skatīts 2014, 22. aprīlis].
43. Onyx, Jenny, Rosemary Leonard. *The relationship between formal and informal volunteering: A social capital framework*. International Society for Third-Sector Research (ISTR) Fifth International Conference: Full Paper, 2002. Pieejams: http://c.ymcdn.com/sites/www.istr.org/resource/resmgr/working_papers_cape_town/onyx.pdf [skatīts 2014, 7. marts].
44. Pētījums par jauniešu apmācību vajadzībām un interesēm attālos vai mazattīstītos reģionos, 2010.
Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/jaunatne/petijums_jauniesu_centri_apmacibas-v5.pdf [skatīts 2014, 16. aprīlis].
45. *Social Capital as Possible Explanation to the Rural Paradox*. Research note by Tse-Chuan Yung, Population Research Institute, 2011. Pieejams: <http://www.pop.psu.edu/news/pri-news-newsletter/Social-Capital-PSU-PRI-News-Fall2011.pdf> [skatīts 2014, 18. februāris]
46. *Social Capital and Quality of Life in Rural Areas*. Led by Brook Lyndhurst, report, Department for Environment, Food and Rural Affairs, 2010. Pieejams: http://www.brooklyndhurst.co.uk/download/111/1176feaf/REO233_Social_Capital_and_Quality_of_Life_Final_Report.pdf [skatīts 2014, 6. marts].
47. Thissen, Frans. Social Capital in Rural Communities in the Netherland. *Journal for Geography*, vol. 4, no. 1, 2009, pp. 65.-76. Pieejams: http://www.ff.uni-mb.si/zalozba-in-knjigarna/ponudba/zbirke-in-revije/revija-za-geografiju/clanki/stevilka-4-1-2009/041-06_thissen.pdf [skatīts 2014, 7. marts].
48. *Understanding Volunteering in Scotland: An Analysis of Urban/Rural Differences in Participation*. Led by Alaisdar Rutherford, Helen Harper. Research report presentation, 2013. Pieejams: http://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDsQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.volunteerscotland.net%2Fmedia%2F262296%2Frutherford.harper_oct13_understandingvolunteering.pptx&ei=DNIwU5mwO6LV4gTan4GQCg&usg=AFQjC_NF3HZi5tr7FlrT2TKZLIFH64RjDaA&sig2=f_NVTgmoRZsk1dERnSKusA&bvm=bv.63587204,d.bGE&cad=rja [skatīts 2014, 17. marts].
49. *Volunteering in Under-Resourced Rural Communities*. Final Report, principal investigators Bandana Shrestha, Points of Lights Foundation and Volunteer Center National Network, 2004.
Pieejams: http://policyinstitute.iu.edu/Uploads/PublicationFiles/101_RuralCommunities.pdf [skatīts 2014, 17. marts].

Elektroniskie informācijas resursi: raksti avīzēs un žurnālos, konferenču materiāli, ziņojumi

50. Black, Alan, Philip Hughes. *The identification and analysis of indicators of community strength and outcomes*. Edith Cowan University, A report to the Department of Family and Community Services, 2001.
Pieejams: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1729048 [skatīts 2013, 27.decembris].

51. Claridge, Tristan. *Designing Social Capital Sensitive Participation Methodologies*. 2004.
Pieejams: <http://www.socialcapitalresearch.com/wp-content/uploads/2013/01/Social-Capital-and-Participation-Theories.pdf> [skatīts 2014, 15. februāris].
52. Coleman S., James. Social Capital in the Creation of Human. *The American Journal of Sociology*, Vol. 94, 1988, pp. 95-120. Pieejams:
http://onemvweb.com/sources/sources/social_capital.pdf [skatīts 2013, 29. decembris]
53. *Connecting Rural Communities: volunteering and neighboring*. Points of Light Foundation and Volunteer Center National Network, 2005.
Pieejams: <https://www.nationalservicerresources.gov/files/m3245-connecting-rural-communities.pdf> [skatīts 2014, 23. aprīlis].
54. Ellis, J., Susan, Jayne Cravens. *The Virtual Volunteering Guidebook*, 2000.
Pieejams: <https://www.energizeinc.com/download/vvguide.pdf> [skatīts 2014, 6. marts].
55. *Full-time Volunteering*. A report by Community Service Volunteers, 2005.
Pieejams: <http://www.csv.org.uk/csv-reports-full-time-volunteering> [skatīts 2014, 6. marts].
56. Hanifan J., Lyda. The Rural School Community Center. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, pp.130-138.
Pieejams: <http://www.jstor.org/stable/1013498?seq=1> [skatīts 2013, 27. decembris].
57. Humphries, Elinor. *Rural Supplement: Safe Steps Volunteer Screening Workbook. A reflection of the new age of volunteering in Rural Ontario*. 2011.
Pieejams: <http://prrd.bc.ca/services/community/groups/documents/RuralVolunteerismScreening.pdf> [skatīts 2014, 22. aprīlis].
58. *Jauniešu iespējas Latvijas laukos*, konferences materiāli, 2012.
Pieejams: http://www.laukutikls.lv/citi_pasakumi/tematiskas_konferences/3270-jauniesu_iespejas_latvijas_laukos [skatīts 2014, 16. aprīlis].
59. Kamerāde, Daiga. *Volunteering during unemployment: more skills but where is the job?* The Volunteering Research conference, Final paper submission, 2013. Pieejams:
http://blogs.ncvo.org.uk/wp-content/uploads/guest/volunteering_during_unemployment_kamerade.pdf [skatīts 2014, 6. marts].
60. Karsten, Andreas. Meeting Citizens Half-way? Different Models and Concepts of Participation. *Participation in urban Climate Protection*. Answers of European Municipalities, 2011.
Pieejams: <http://www.actlife.eu/medias/189-pucenglish.pdf> [skatīts 2014, 1. aprīlis].
61. Kim, Yangmin, Albert A.Chanella, jr. *Toward a Social Capital Theory of Director Selection*.
Pieejams: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1276703## [skatīts 2013, 15. februāris].
62. Korna, Evita. Brīvprātīgā darba iespējas skolā.
Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/jaunatne/publik_BD_2.pdf [skatīts 2014, 23. aprīlis].
63. Krauklis, Toms. Jauniešu brīvprātīgais darbs Saldus novadā. Prezentācija publicēta 2011. gada 20. februārī. Pieejams: <http://www.slideshare.net/TomsKrauklis/brivpratigais-darbs> [skatīts 2014, 23. aprīlis].

64. Latvijas teritoriju attīstības politiskā platforma un pēctecības principi. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, prezentācija, Sorosa fonds – Latvija pirmā diskusija „Teritorijas attīstība un izaicinājumi Latvijai sabiedrībai”, 2013. Pieejams: <http://www.scribd.com/doc/178662383/SFL-1-diskusija-Dz%C4%ABves-kvalit%C4%81te-Latvij%C4%81-Ilona-Raugze> [skatīts 2014, 14. aprīlis].
65. Lūse, Lolita. Algots darbs, prakse un brīvprātīgā darbs: līdzības un atšķirības. *Latvijas Vēstnesis*, 11. marts, 2011. Pieejams: <http://www.lv.lv/?menu=doc&id=227017> [skatīts 2012, 14. decembris].
66. *Mazās skolas gaida valsts atbalsta programmu*, publicēts 2013. gada 15. martā, diskusijas „Mazās lauku skolas Latvijā – glābsim vai slēgsim?” atspoguļojums. Pieejams: <http://www.lizda.lv/?jaunums=911> [skatīts 2014, 23. aprīlis].
67. *MICROPOL Good Practice Collection*. INTERREG IVC Innovation & Environment Regions of Europe Sharing Solutions, 2012.
Pieejams: http://lf.partneribas.lv/resource/1392720712_Labaspraksesapkopojums.pdf [skatīts 2014, 14. aprīlis].
68. Nakamura, Daisuke. Social participation and social capital with equity and efficiency: An approach from central-place theory. *Applied Geography*. Vol. 1, no. 4, 2013. Pieejams: <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.llu.lv/science/article/pii/S0143622813002130> [skatīts 2014, 24. februāris].
69. Narayan, Deepa, Michael F. Cassidy. A dimensional Approach to Measuring Social Capital: Development and Validation of a Social Capital Inventory. *Current Sociology*. Vol. 49, no. 2, 2001, pp. 59–102.
Pieejams: http://commdev.org/files/652_file_a020037.pdf [skatīts 2014, 17. februāris].
70. *Manual on the measurement of volunteer work*. International Labour Organization, 2011.
Pieejams: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_162119.pdf [skatīts 2014, 7. marts].
71. Ottebjer, L. *Bourdieu, Coleman and Putnam on Social Capital*. Karolinska Institutet report, 2005. Pieejams: <http://ki.se/content/1/c6/04/38/49/Linda%20Ottebjer.pdf> [skatīts 2013, 12. decembris].
72. Reimer, Bill, Tara Lyons, Nelson Ferguson etc. Social capital as social relations: the contribution of normative structures. *Sociological Review*. Vol. 56, no. 2, 2008, pp. 256-274.
Pieejams: <http://spectrum.library.concordia.ca/6475/1/ReimerEtalSocialCapitalAsSocialRelationsPublicV01.pdf> [skatīts 2014, 6. marts].
73. *Social Capital and Our Community*. A Publication of The University of Minnesota Extension Center for Community Vitality, 2009.
Pieejams: <http://www.extension.umn.edu/community/civic-engagement/docs/social-capital-community.pdf> [skatīts 2014, 3. marts].
74. *Social Capital and Social Wellbeing*. Discussion paper produced by the Australian Bureau of Statistics, 2002. Pieejams: <http://www.oecd.org/innovation/research/2380806.pdf> [skatīts 2013, 27. decembris].
75. *Social Capital*, special Eurobarometer report, 2005. Pieejams: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_223_en.pdf [skatīts 2013, 28. decembris].

76. Stimson, Robert, John Western, Scott Baum etc. *Measuring community strength and social capital*. Centre for Research into Sustainable Urban and Regional Futures (CR-SURF), 2003. Pieejams: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.203.1455&rep=rep1&type=pdf> [skatīts 2014, 7. marts].
77. Stofberg, Anja, Steven Howle, Silvia Cannonieri etc. *Invest in Your Volunteers*. Project report, 2013. Pieejams: <http://www.brivpratigais.lv/attachments/article/390/INVEST%20in%20your%20Volunteers.pdf> [skatīts 2014, 6. marts].
78. *The principles of volunteering: why have them?* Volunteering Australia, 2006. Pieejams: <http://volunteeringaustralia.org/wp-content/uploads/VA-Intent-of-the-Principles-of-Volunteering.pdf> [skatīts 2014, 4. marts].
79. *Veicinot nodarbinātību*. SALTO resursu centrs iekļaušanai. Pieejams: http://jaunatne.gov.lv/sites/default/files/web/Jaunatne_darbiba/Info_materiali/SALTO_Materiali/veicinot_nodarbinatibu.pdf [skatīts 2014, 24. marts].
80. *Volunteers and the historical environment*. A report by Heritage Link, decembris 2003. Pieejams: www.heritagelink.org.uk [skatīts 2014, 24. marts].
81. *Volunteering Infrastructure in Europe*. Ziņo Dace Mauliņa, Ilze Grīntāle. European Volunteer Centre, 2012. Pieejams: <http://www.cev.be/uploads/2012/09/Volunteering-in-Europe.pdf> [skatīts 2014, 4. marts].
82. *What is social capital?* Ekonomiskās Sadarbības un Attīstības organizācija (OECD) materiāls. Pieejams: <http://www.oecd.org/insights/37966934.pdf> [skatīts 2013, 27. decembris].
83. *Youth and Social Capital*. Saguaro Seminar on Civic Engagement in America. Pieejams: <http://www.bettertogether.org/pdfs/Youth.pdf> [skatīts 2014, 23. aprīlis].
84. *Youth volunteering, Social Integration and decent Work: Inspiring leadership*. Discussion paper prepared for the 48th session of the commission for social development, United Nations Volunteers, 2011. Pieejams: <http://www.unv.org/fileadmin/docdb/pdf/2011/Youth%20Volunteering%20social%20integration%20and%20decent%20work.pdf> [skatīts 2014, 4. aprīlis].

Elektroniskie informācijas resursi: statistikas un uzziņas dati

85. Brīvprātīgā darba oficiālā mājas lapa Latvijā Brivpratigais.lv, paziņojums. *Saeimas Sociālo un darba lietu komisijas darba grupa ir noslēgusi darbu pie Brīvprātīgā darba likumprojekta*. Publicēts 2014. gada 30. janvārī. Pieejams: http://www.brivpratigais.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=408:saeimas-socilo-un-darba-lietu-komisijas-darba-grupa-ir-noslugusi-darbu-pie-brvprt-g-darba-likumprojekta&catid=17:jaunumi&Itemid=127 [skatīts: 2014, 4. marts].
86. Brīvprātīgā darba oficiālā mājas lapa Latvijā Brivpratigais.lv, apraksts. Brīvprātīgais darbs. Pieejams: http://www.brivpratigais.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=59&Itemid=110 [skatīts 2014, 4. marts].
87. Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes dati. Jaunieši bezdarbs joprojām ir nopietna problēma Latvijā, 2013. gada novembris. Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/notikumi/jauniesu-bezdarbs-joprojam-ir-nopietna-problema-latvija-39292.html> [skatīts 2014, 28. marts].

88. Latvijas Centrālās statistikas pārvalde, *Iztikas minimuma patēriņa preču un pakalpojumu grozs*. Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/metodologija/iztikas-minimuma-paterina-precu-un-pakalpojumu-grozs-36835.html> [skatīts 2014, 25 februāris].
89. Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes dati. Platība un iedzīvotāju blīvums reģionos, republikas pilsētās un novados gada sākumā, 2010 – 2013 gada dati. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=IS0010.px&px_path=Sociala_Ikgad%C4%93jie%20statistikas%20dati_Iedz%C4%ABvot%C4%81ji_Iedz%C4%ABvot%C4%81ji%20skaits%20un%20t%C4%81%20izmai%C5%86as&px_language=lv&px_db=Sociala&rxid=19100e33-6a5b-429f-af64-13a44f275c18 [skatīts 2014, 1. aprīlis].
90. *Volunteering in the United States*. United States Department of Labor, 2009/2010, Pieejams: <http://www.bls.gov/news.release/volun.nr0.htm> [skatīts 2012, 14. decembris].

Elektroniskie informācijas resursi: likumi, attīstības plāni un pārskati

91. *A revised urban – rural typology*. Eurostat regional yearbook, 2010. Pieejams: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-HA-10-001-15/EN/KS-HA-10-001-15-EN.PDF [skatīts 2014, 24 marts].
92. *Brīvprātīgo darba nozīme ekonomiskajā un sociālajā kohēzijā*. Ziņojums, Eiropas Parlaments, Reģionālās attīstības komiteja, 2008. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2008-0070+0+DOC+XML+V0//LV#_part2_ref11 [skatīts 2014, 19. aprīlis].
93. *Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011.- 2017.gadam*. 2009. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3583> [skatīts 2014, 23. aprīlis].
94. *Jaunatnes politikas valsts programma 2014. gadam*, Izglītības un zinātnes ministrija, 2014. Pieejams: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/jaunatne/2014/JPVP_2014.pdf [skatīts 2014, 4. aprīlis].
95. *Latvijas lauku attīstības programma 2014.-2020. gadam*. Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai. Rīga, 2014. Pieejams: https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/39/25/LAP_2014_20_10032014.pdf [skatīts 2014, 24. marts].
96. Latvijas Platforma attīstības sadarbībai LAPAS.lv, Cilvēkdrošības pamatjēdzieni. Pieejams: <http://lapas.lv/aktualie-jautajumi/cilvekdrosiba/cilvekdrosibas-pamatjedzieni/> [skatīts 2014, 14. aprīlis].
97. *Latvijas pilsētu un lauku teritoriju mijiedarbības izvērtējums*. Valsts reģionālās attīstības aģentūra, pētījuma gala ziņojums, 2009. Pieejams: http://www.vraa.gov.lv/uploads/petnieciba/petijumi/Pilsetu_lauku_mijiedarbiba_GALA_Zinojums.pdf [skatīts 16. aprīlis].
98. *Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020. gadam*, Pārresoru koordinācijas centrs, 2012. Pieejams: http://www.pkc.gov.lv/images/NAP2020%20dokumenti/20121220_NAP2020_Saeim%C4%81_apstiprin%C4%81ts.pdf [skatīts 2014, 4. aprīlis].
99. Latvijas Republikas Ārlietu Ministrija, *OECD un Latvijas sadarbība*. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/Ekonomiskas-attiecibas/Starpt-ekon-org/OECD/Sadarbiba/> [skatīts 2013, 27. decembris].
100. Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrijas mājas lapa, sadaļa Jaunatne. Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/nozares-politika/jaunatne/7480.html> [skatīts 2014, 24. marts].

101. Latvijas Republikas Saeimas ziņas. *Pie brīvprātīgā darba tiesiskā regulējuma strādās darba grupa*. Publicēts 2013. gada 19. februārī. Pieejams: <http://www.saeima.lv/lv/aktualitates/saeimas-zinas/20642-pie-brivpratiga-darba-tiesiska-regulejuma-stradas-darba-grupa> [skatīts 2014, 4. marts].
102. Likumprojekts, Brīvprātīgā darba veikšanas likums, iesniegts 2012. gada 12. decembrī Latvijas Republikas Saeimas Prezidijam. Pieejams: http://www.brivpratigais.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=357:brvprtgdarba-veikanas-likums&catid=17:jaunumi&Itemid=127 [skatīts 2014, 4. marts].
103. LR (Latvijas Republikas) Apdzīvotu teritoriju un apdzīvotu vietu likums. Spēkā no 2008. gada. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=185993> [skatīts 2014, 24. marts].
104. LR (Latvijas Republikas) Biedrību un nodibinājumu likums. Spēkā no 2004. gada 1. aprīļa. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=81050> [skatīts 2014, 4. marts].
105. LR (Latvijas Republikas) Jaunatnes likums. Spēkā no 2009. gada 1. janvāra. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=175920> [skatīts 2014, 4. marts].
106. Lauku attīstības programmas pasākumi LEADER. Pieejams: http://www.lad.gov.lv/lv/es-atbalsts/lauku-attistibas-programmas-pasakumi/LEADER_skaidrojums/ [skatīts 2014, 14. aprīlis].
107. Mickeviča, Natalja. *Brīvprātīgā darba tiesiskais regulējums*, ziņojums, 2013. Pieejams: http://www.lbas.lv/upload/stuff/201302/brivpratiga.darba.tiesiskais.regulejums_n.mickevica_31.01.2013.pdf [skatīts 2014, 4. marts].
108. *Publisko bibliotēku pakalpojumi*, IFLA/UNESCO vadlīnijas attīstībai, Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2008. Pieejams: <http://dom.lndb.lv/data/obj/file/162636.pdf> [skatīts 2014, 14. aprīlis].
109. *Priekšlikumi valsts un pašvaldību finansēto sociālo pakalpojumu un groza izstrādei*, Latvijas Republikas Labklājības Ministrija, 2005. Pieejams: <http://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCgQFjAA&url=http%3A%2F%2Fpetijumi.mk.gov.lv%2Fui%2FDocumentContent.aspx%3FID%3D2354&ei=IQ0PU6qoKsa7ygOI84GIBQ&usg=AFQjCNHHtKuNQJSCWIVq5IYqVxTHRbBCew&bvm=bv.61965928,d.bGQ> [skatīts 2014, 25. februāris]
110. *Reģionālās politikas pamatnostādnes līdz 2020. gadam*. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 2012. Pieejams: http://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0CEMQFjAD&url=http%3A%2F%2Fwww.mk.gov.lv%2Fdoc%2F2005%2FVARAMpamn_111212_regpol.1250.doc&ei=s5tXU-jOHuyHyAPCr4HoDw&usg=AFQjCNE91DNrIWaCwYMgTiW-ILUHdLTbbQ&sig2=jtRT22Swv6na5lgUVUcc0Q [skatīts 2014, 14. aprīlis].
111. *Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006.-2015. gadam*. Nacionāla valsts. Latvijas Republikas Kultūras ministrija. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/dokumenti/planosanas_doc.html [skatīts 2014, 14. aprīlis].

112. *Vēlamais publisko fizisko pakalpojumu klāts („grozs”) atbilstoši apdzīvojuma līmenim (infrastruktūra un pakalpojumi). 7. Pielikums Reģionālās politikas pamatnostādņem līdz 2020. gadam.*
Pieejams: http://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=0CDwQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.mk.gov.lv%2Fdoc%2F2005%2FVARAMPiel_7_111212_pamn.1250.doc&ei=s5tXU-jOHuyHyAPCr4HoDw&usg=AFQjCNG7iRWAw5dIdgBxwOjmK-zt69WY8Q&sig2=IYmXjgZffGR12rb0PboEnA [skatīts 2014, 14. aprīlis].

Organizāciju mājas lapu un saistošā jaunatnes lietu informācija:

113. Baltā māja, mājas lapas informācija – Brīvprātīgais darbs.
Pieejams: <http://www1.baltamaja.lv/index.php/lv/br-vpr-t-gais-darbs> [skatīts 2014, 10. marts].
114. Biedrības Jaunatne Smaidam mājas lapa. Pieejams: <http://jaunatne-i.lv/> [skatīts 2014, 23. aprīlis].
115. „Brīvprātīgais ir ieguvējs šodien un rīt” – ar šādu saukli Izglītības un zinātnes ministrija 2012.gadā īsteno kampaņu jauniešu brīvprātīgā darba veicināšanai. Pieejams: <http://www.jaunatneslietas.lv/brivpratigais-darbs/brivpratigais-ir-ieguvejs-sodien-un-rit> [skatīts 2014, 23. aprīlis].
116. Centrs Dardedze, mājas lapas informācija – Par mums.
Pieejams: <http://www.centrsdardedze.lv/lv/par-mums/par-mums-1> [skatīts 2014, 10. marts].
117. Centrs Dardedze, mājas lapas informācija – Atbalstītāji, Brīvprātīgo darbs Dardedzē.
Pieejams: <http://www.centrsdardedze.lv/lv/atbalstitaji-1/brivpratigo-darbs-dardedze> [skatīts 2014, 10. marts].
118. Jaunatnes politikas vārdnīca. Pieejams: <http://www.jaunatneslietas.lv/jaunatnes-politika/jaunatnes-politikas-vardnica> [skatīts 2012, 14. decembris].
119. Latvijas Sarkanais krusts, mājas lapas informācija – Par mums.
Pieejams: <http://www.redcross.lv/start.php?lang=lv&id=157> [skatīts 2014, 10. marts].
120. Piesakies dalībai vienaudžu izglītotāju programmā “Jaunietis – jaunietim”. Publicēts 2014. gada 7. martā. Pieejams: <http://www.ventspils.lv/lat/pilseta/57652-piesakies-dalibai-vienaudzu-izglitotaju-programma-jaunietis--jaunietim> [skatīts 2014, 23. aprīlis].

ANNOTATION

The title of thesis is „Youth Volunteering in the Context of Social Capital. Specificity of Rural Areas”. Aim of thesis is to explore expressions of social capital in young people volunteering in rural areas. Thesis focuses on social network, norms and trust as most important parts of social capital and on civic participation for achieving that. It is crucial to address these issues because participation of youth is affecting aspect of development of rural areas and volunteering may be successful solution for young people what offer from social exclusion and often related to rural areas. Moreover, the youth volunteering can affect rural society at all, if look at aspects such as agents of socialization, regional identity and others.

The thesis consists of four chapter. The first chapter includes theoretical framework of social capital and author own making definition. The second chapter introduces to the international and local (Latvia) situation of volunteering. In chapter are also described differences between formal, informal volunteering and it reflection to rural and urban area. The third part is devoted to studying all sides together – youth, volunteer, rural and social capital in one complex and to analysing enviroment of influence to possibilities of participation. The fourth chapter practically examines volunteering as tool for stability of social capital for youth. Is used qualitative research method – focus group. Total number of focus groups are three.

In order to accomplish the aim, the thesis examines information from books and internet resources, as well as information from focus groups.

The thesis consists of 83 pages and seven appendixes.

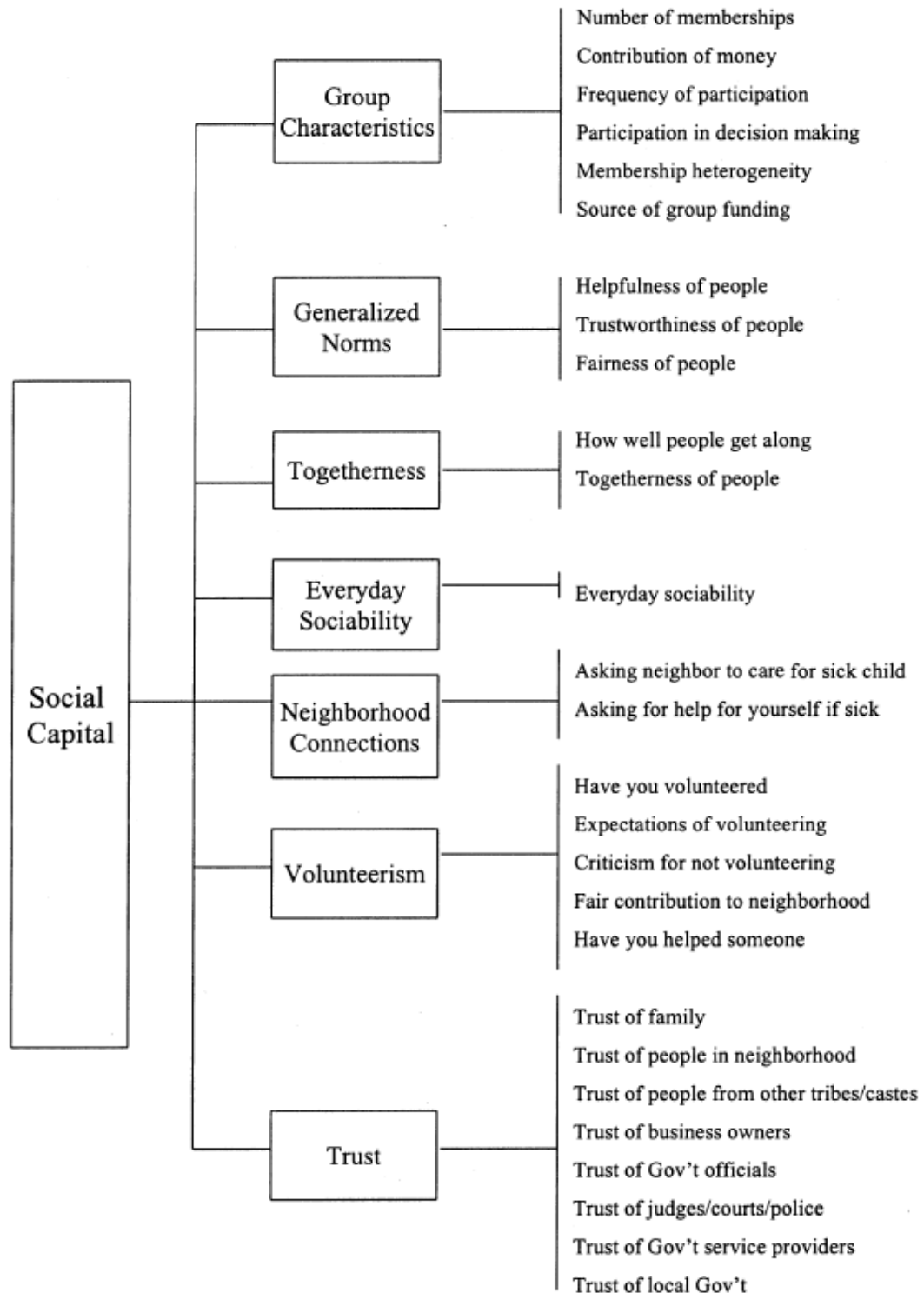
PIELIKUMI

Pielikums nr. 1

Sociālā kapitāla dimensijas,

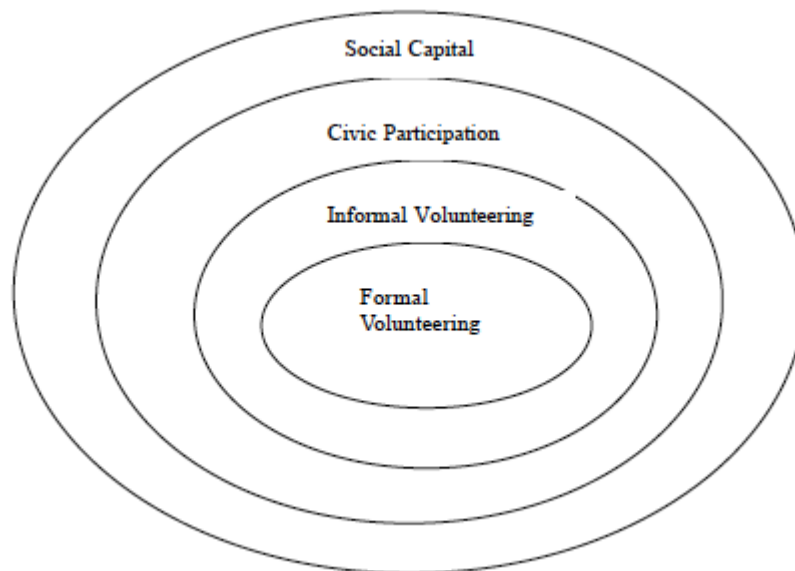
Avots: Narayan, Deepa, Micahel F. Cassidy. A dimensional Approach to Measuring Social Capital: Development and Validation of a Social Capital Inventory. *Current Sociology*, Vol. 49, no. 2, 2001, pp. 59.–102.

Pieejams: http://commdev.org/files/652_file_a020037.pdf

Pielikums nr. 2

Sociālā kapitāla ietvars: neformāla un formāla brīvprātīgā darba attiecības,
Avots: Onyx, Jenny, Rosemary Leonard. *The relationship between formal and informal volunteering: A social capital framework.* International Society for Third-Sector Research (ISTR) Fifth International Conference: Full Paper, 2002. Pieejams: http://c.ymcdn.com/sites/www.istr.org/resource/resmgr/working_papers_cape_town/onyx.pdf

*Pielikums nr. 3***Vadlīnijas fokusgrupu vadīšanai**

1. Līdzšinējā brīvprātīgā darba pieredze:

- brīvprātīgā darba veikšanas vieta (pilsēta, lauki);
- organizāciju pārstāvniecība;
- realizācijas biežums;
- sadarbības puses un modelis (iniciatīva, ilgums, izvērtējums);
- mērķgrupas un to dažādība.

2. Informācijas pieejamība:

- izmantotie informācija avoti par brīvprātīgā darba iespējām (mediji, starppersonas);
- informācijas pieejamība atkarībā no avotu specifikas (konkrētu organizāciju mājas lapas, novada mājas lapa, avīze u.c.);
- informētības vērtējums
- personīgās pieredzes izplatīšana un izplatīšanas veidi.

3. Sociālā kapitāla realizācija lauku teritorijās – ieguve un pilnveide:

- brīvprātīgā darba veikšanas iespējas;
- brīvprātīgā darba veikšanas ieguvumi un trūkumi;
- integrācijas novērojumi līdzdalības procesā (trešo personu un pašnovērtējums).

4. Sociālo tīklu noturība:

- attiecību uzturēšana ar brīvprātīgā darba deleģētāju, vadītāju un citiem brīvprātīgajiem;
- attiecību uzturēšana ar brīvprātīgā darba mērķgrupu;
- jaunu kontaktu lietderība un izmantošanas pieredze;
- sociālā tīkla veidošanas nosacījumi (saziņa, specifiskas normas atkarībā no vides).

5. Uzticība:

- uzticība brīvprātīgā darba deleģētājam, vadītājam un citiem brīvprātīgajiem (komandai);
- uzticības pieauguma vai krituma vērtējums pret sabiedrību kopumā kopš brīvprātīgā darba veikšanas;
- uzticība minētajām sadarbības pusēm, arī skolai, baznīcai.

6. Normas (vērtību sistēma):

- normu (nosacījumu) ievērošana iepretim minētajām sadarbības pusēm;
- jaunpieņemtas normas iesaistoties brīvprātīgajā darbā un darbā ar dažādiem cilvēkiem;
- iespējamu vērtību maiņa.

7. Brīvprātīgā darba vispārēja attīstība un virzība:

- informētība par brīvprātīgā darba likuma izveidi;
- brīvprātīgā darba kā jēdziena izmantošana;
- sadarbības pušu līgumu nepieciešamība un brīvprātīgā darba formalizēšana kā pilnvērtīgas, atzīstamas pieredzes iegūšana;
- īslaicīgs, ilgstošs brīvprātīgais darbs un e-brīvprātīgā darba iespējas;
- brīvprātīgā darba iespējas atkarībā no vides (pilsēta, lauki).

8. Turpmākie sadarbības modeļi un risinājumi brīvprātīgā darba veikšanai lauku teritorijās, sociālā kapitāla noturības veicināšanai:

- iespējamās un pilnveidojamās sadarbības puses;
- attīstāmo veicamo uzdevumu klāsts;
- iespējamie šķēršļi brīvprātīgā darba attīstībai un veikšanai lauku teritorijās;
- labiekārtotas vides un zināšanu (apmācību) nodrošinājums;
- kopējs brīvprātīgā darba raksturojums.

Pielikums nr. 4

Protokols fokusgrupai ar **Pļaviņu novada Jaunatnes iniciatīvu centra „Ideja”** jauniešiem

Vieta: JIC „Ideja”

Datums: 15. aprīlis, 2014

Fokusgrupas sākuma laiks: plkst. 16:30

Fokusgrupas ilgums: 70 min.

Dalībnieku skaits: 9

Dalībnieku demogrāfiskie un sociālie rādītāji (dalībnieku uzskaitījums):

Andrejs, 20 gadi, dzīvo Pļaviņu novadā, pārstāv JIC „Ideja”;

Ritvars, 17 gadi, dzīvo Pļaviņās, pārstāv JIC „Ideja”;

Gints, 18 gadi, dzīvo Pļaviņās, pārstāv JIC „Ideja”;

Norberts, 17 gadi, dzīvo Pļaviņās, pārstāv JIC „Ideja”;

Oskars, 15 gadi, dzīvo Pļaviņu novadā, pārstāv JIC „Ideja”;

Elīna, 15 gadi, dzīvo Pļaviņās, pārstāv JIC „Ideja”;

Viktorija, 18 gadi, dzīvo Pļaviņās, pārstāv JIC „Ideja” un jauniešu biedrība „Centrs”;

Ivita, 24 gadi, dzīvo Pļaviņās, pārstāv JIC „Ideja”;

Pauls, 19 gadi, dzīvo Pļaviņu novadā, pārstāv JIC „Ideja” un jauniešu biedrība „Centrs”.

1.Līdzšinējā brīvprātīgā darba pieredze

Dalībnieki iesaistījušies brīvprātīgā darba veikšanā pārsvarā Pļaviņās, taču atsaucas uz citu biedrību aicinājumu piedalīties aktivitātēs ārpus novada, piemēram, ikgadējs orientēšanās pasākums „Ledus taka”, ne reizi ārvalstīs. Aktīvāk sākuši piedalīties sabiedriskajās norisēs līdz ar jaunatnes iniciatīvu centra izveidi 2008. gadā.

Sadarbojas ar vietējām iestādēm kā pansionāts, Sarkanais Krusts, bērnu dārzs. Sadarboties aicina minētās iestādes, motivē iniciatīvu centra vadītāja. Ierasta kārtība ir dalīšanās darba grupās, jo ne vienmēr iesaistīties var un grib visi. Aktīva ir jauniešu savstarpēja palīdzība saimnieciskos darbos mājās.

Pārsvarā jaunieši sadarbojas un veido pasākumus ar sava vecuma cilvēkiem, piesaistot arī tos, kuri līdz šim nav bijuši saistīti ar JIC „Ideja”. Vecuma grupa, ar kuru jaunieši saskaras vismazāk, tiek raksturota kā cilvēki viņu vecāku gados.

Orientējamies uz jauniešiem, bet, ja vajag, palīdzam arī citiem. (Andrejs)

2. Informācijas pieejamība

Kā galvenie informācijas avoti par aktivitātēm un brīvprātīgo darbu tiek vienprātīgi nosaukti iniciatīvu centrs „Ideja” un Pļaviņu jauniešu mājas lapa, kur atsevišķa sadaļa veltīta brīvprātīgajam darbam. Tomēr informācijas iegūšana un nodošana citiem notiek, galvenokārt, mutiski. Fokusgrupas dalībnieki savu informētību vērtē kā pietiekamu, jo tie, kas nāk uz iniciatīvu centru, par iespējām uzzina ātrāk nekā pārējā sabiedrības daļa. Savstarpēja komunikācija, dalīšanās ar pieredzi no apmācībām, projektiem, fotogrāfijām, kā arī diskusijas par ikdienišķām tēmām ir pati par sevi saprotama parādība starp jauniešiem un centra vadītāju.

Jauniešus neviens nav konkrēti uzrunājis izglītojot par brīvprātīgā darba specifiku un īpašībām. Tiek atzīmēts, ka darba specifiku viņu saprot, iesaistoties pasākumu organizēšanā. Ar brīvprātīgā darba līgumu parakstīšanu pieredzes nav. Viens no dalībniekiem mēģinājis savākt nepieciešamos brīvprātīgo stundu skaitu brīvprātīgā darba apliecinājumam un atzīst to par iespējamu. Sākot darbu pie organizēšanas, rakstiski uzdevumi un mērķi netiek izvirzīti.

3. Sociālā kapitāla realizācija lauku teritorijās – ieguve un pilnveide

Jaunieši atzīst, ka ir tādi vienaudži, kurus neinteresē sabiedriskas aktivitātes. Fokusgrupas dalībnieku vidū ir jaunieši, kuri pievienojušies JIC „Ideja” pēc citu jauniešu uzaicinājuma un tagad sevi vērtē kā aktīvākus esam. Lielāka jauniešu iesaistīšanās vērojama pēc pasākumiem.

Neaktīvākie jaunieši, kas uz jauniešu centru visai reti...mēs novadam pasākumu kaut kādām interešu grupiņām, piemēram, skeitparka sacensības, un tad viņi arī uzreiz uzzina...ooo, jauniešu centrā, baigi forši, un tad arī iesaistās pasākumu rīkošanā un tā tālāk.
(Viktorija)

Kā brīvprātīgā darba ieguvumi tiek minēta brīvā laika aizpildīšana, jauni piedzīvojumi, apmaksāti uzdevumi, ēdiens, iespēja doties ārpus valsts. Kā trūkums – par to nemaksā. Lūdzot raksturot brīvprātīgo darbu kopumā, līdzās minētājām īpašībām vēl tiek nosaukti aspekti kā brīva izvēle, jautra kompānija, neformāla vide (nepiespiestība), vides uzlabošana, darba spēju paplašināšana, sadarbības iespējas, jaunu cilvēku iepazīšana un zināšanu iegūšana.

Attiecībā pret darbu tirgu un brīvprātīgā darba konkurētspēju, jaunieši norāda, ka ir svarīgi, kur ir vēlme strādāt. Brīvprātīgā darba pieredze noderētu darbā ar cilvēkiem, piemēram, pedagogijā vai tūrismā. Tādā gadījumā apliecinājums ir būtu svarīgs, taču ne tad, ja dodas strādāt darbu, kur vajadzīgs fizisks spēks.

(...) kādos tehniskos darbos, nedomāju viss (...) gaterī. (Ritvars)

Jaunieši ir ievērojuši, ka vienaudži kļūst aktīvāki, attiecinot to tieši pret klasesbiedriem. Klausāms atzinums, ka ir jāmāk ieinteresēt un tad vērojama aktivitāte un sapratne no citu puses.

Jaunieši atzīst, ka veikt brīvprātīgo darbu Pļaviņās ir vērtīgi, jo tas ir darbs savai pilsētai. Fokusgrupu dalībnieki pēc pasākumu organizēšanas neizjūt sevi kā īpašu (spējīgāku) sabiedrības daļu iepretim neaktīvajiem cilvēkiem, taču atzīst, ka ir gandarīti un var runāt par pašvērtējuma stabilizēšanos.

Tas [pašvērtējums] aug, jo nav iemeslu, lai kristu – tu taču dari kaut ko savas pilsētas labā. (Gints)

4. Sociālo tīklu noturība

Ar jauniešiem vienaudžiem projektu laikā vēlāk kontakti netiek uzturēti. Izplatīta ir parādība, ka daži no tiem tiek akceptēti kā draugi sociālajos tīklos, taču aktīva komunikācija nenotiek. Ja ir vēlme pēc atkārtotas sadarbības, tad notiek sazināšanās. Kā iemesls tiek minēts apstākļi, ka projektu laika jauniešiem ir ļoti daudz un ar visiem nav nedz vēlmes, nedz nepieciešamības veidot ciešākus kontaktus.

Pietiek jau ar saviem draugiem. (Elīna)

Daži ir tikai palikuši, vairāk vadītāji, projektu vadītāji, ar kuriem tiek komunicēts. (...) It kā draugos viens otru uzaicina, bet tas arī viss [par vienaudžiem]. (Pauls)

Jaunieši kā patstāvīgāku personu komunikācijā min projektu vadītājus. Daži no jauniešiem ir atkārtoti sazinājušies ar projektu koordinatori, lai uzzinātu vairāk par sev interesējošiem jautājumiem. Ar projektu vadītāju attiecības ir noturīgākas, jo tie ir kompetentāki, sniedz vairāk informācijas, ir pieredze darbā ar jauniešiem un šķiet vairāk iepazīti, jo visvairāk tiek uzklauti.

Ar cilvēkiem, pie kā vērsušies caur iestāžu aicinājumu, piemēram, pansionāta vai bērnu centra vēlme sadarboties, fokusgrupu dalībnieki kontaktus neuztur, taču atsaucas iestāžu atkārtotiem aicinājumiem.

Kā pozitīvs sadarbības ieguvums minēta ideju pārplūšana, kas vēlāk realizēta paša JIC „Ideja” lokā.

5. Uzticība

Jaunieši atzīst, ka jauniešiem cilvēki nav gluži vienaldzīgi, jo atkārtotā projektā var justies komfortablāk, ja ir kāds zināms. Ja aizbrauc projektā ar draugiem, tad vispirms uzticas

draugiem projektā un tikai tad vadītājam, taču ja viens pats, tad vadītājam. Viens no dalībniekiem teic, ka visvairāk uzticas sev.

Raksturojot savas attiecības, kopēja piekrišana valda, ka starp tiem nav izteiktas uzticības, bet paļaušanās vienam uz otru. Fokusgrupu dalībnieku vidū nav vienlīdz ciešas attiecības starp visiem – citi satiekas arī pēc skolas, citi nē.

Uzticēties - tas ir pārāk skaļi teikts, drīzāk es redzu, ka viņš nāk, palīdz un es sāku paļauties. (Elīna)

Cits brīvprātīgais darba veicējs uzreiz netiek uztverts kā draugs. Ir svarīgi zināt, ko viņš ir darījis pirms tam, ir nepieciešamība viņu redzēt. Jaunieši pirms tam ir diskutējuši par to, kā saprast, vai personai var uzticēties.

Viņš [brīvprātīgais] nav tas pats, kas es, viņš tikai dara to pašu, ko es, tādēļ arī neuzticos. Ja nepazīstu, tad arī neuzticos. (Pauls)

Uzticamību ietekmē vizuālais izskats, kam piekrīt četri no dalībniekiem. Lielāks pārsvars vērojams attiecībā pret personas pieredzi, ko par svarīgu zināt atzīst septiņi jaunieši. Visplašākā diskusija izvērsas attiecībā pret vecumu. Tie, kuri piekrīt, ka vecums uzticamības gūšanai ir svarīgs, norāda, ka vecums norāda uz pieredzi un savam vienaudzim pajautāt nav vieglāk, savukārt, tam nepiekrītēji norāda uz to, ka pieredze var būt dažāda, tāpēc vecums nav noteicošais. Jautājot, vai dalībnieki savstarpēji neizjūt lielāku uzticamību pēc kopīgiem pasākumiem vai projektiem, tiek norādīts, ka par uzticamības pieaugumu vai kritumu to nosaukt nevarētu, bet ir iespēja redzēt, ka cilvēks var darīt labu un sava veida pluss tas ir.

Jaunieši kopumā nosauc sekojošas īpašības, kas var ietekmēt uzticamību: izskats, pieredze, tuvāka iepazīšana, attieksme, komunikācija (skaidra izteiksme un domu formulējums).

6. Normas (vērtību sistēma)

Jauniešu vidū valda izteikta kopēja īpašuma vērtības – viss JIC „Ideja” tiek uztverts par kopēju un jaunieši viens uz otru skatās kā uz vienlīdzīgu. Jautājot par otras personas īpatnību akceptēšanu, jaunieši noraidoši māj ar galvām, taču piebilst, ka saprot, ja citi var apvainoties par nebūtiskām lietām.

Nu mums viss viens, bet ir, kad kāds apvainojās. (..) Ir jau izņēmumi. (Andrejs)

Prasot konkrētāk par saskarsmi ar cilvēkiem, kam ir mentāli vai fiziski traucējumi, jaunieši atklāj, ka šāda saskarsmes pieredze viņiem ir bijusi, taču jaunieši paliek pie demokrātiskas nostājas, norādot, ka jāizturas līdzvērtīgi un uzmanībai jābūt tādai, lai persona nejostos spēju ziņā nošķirta vai pārāk izcelta.

Tā kā jaunieši mācījušies vienā skolā, visi labprāt atsaucās uz personu, kas skolā ieņēmusi atbildīgu amatu, norādot, ka persona neatbalstīja viņu darbību iniciatīvu centrā. Viena no dalībniecēm norāda, ka pēc labi izveidota pasākuma un pacilājuma šāda noraidoša aktivitāte grauj iegūtās emocijas.

Pret jauniešiem, pie kā vēršas ar pasākumiem, dalībnieki īpašu attieksmes maiņas nepieciešamību neizjūt. Savukārt pret vecāka gada gājuma cilvēkiem un nepieciešamo attieksmi valda divejādas sajūtas. No vienas puses tiek atzīts, ka senioriem jebkurā gadījumā patiks, ja pie viņiem viesosies, no otras puses tā nav, norādot, ka nezina, kā uzrunāt vecāka gada gājuma cilvēku.

Jaunietis pasaka, vai viņam tas patīk, bet no veca cilvēka nevar saprast, vai turpināt...bet tieši viņiem tas varbūt ir svarīgāk. (Viktorija)

Ar nosacījumiem un iepriekš noteiktu kārtību jaunieši saskaras iniciatīvu centrā, piemēram, ar parakstu apliecinot ierašanos un kārtojot atskaišu dokumentus.

7. Brīvprātīgā darba vispārēja attīstība un virzība

Neviens no fokusgrupas dalībniekiem nezināja par brīvprātīgā darba likumprojektu. Ja būtu jāparaksta līgums, daļai tas šķistu ierobežojoši, to skaidrojot sacīts, ka ar līgumu vajadzētu iepazīties un tas uzliktu lielāku atbildību pret veicamajiem uzdevumiem.

Jaunieši nav veikuši e-brīvprātīgo darbu.

Aptuveni puse jaunieši atzīst, ka savā CV nav norādījuši brīvprātīgā darba pieredzi vai dalību JIC „Ideja”. To skaidro ar vasaras darbu, kur šādas zināšanas nav bijušas nepieciešamas un arī ar darba ņēmēju neziņu par to, kas ir brīvprātīgais darbs. Jaunieši piekrīt, ka daļa darba ņēmēju nezina, kas ir brīvprātīgais darbs un to uzskata par mazvērtīgu.

Viņš domātu, aha, brīvprātīgais darbs, kas viņš te grib kaut kā mazliet darīt? (Pauls)

Jaunieši teic, ka vajadzētu informēt par to, kas ir brīvprātīgais darbs, taču citu priekšā uzstāties ir grūti, la arī vajadzīgi. Dažos valda nostāja, ka gadījumā, ja jaunietis vēlēšies, ko darīt, tad pats atradīs iespēju.

8. Turpmākie sadarbības modeļi un risinājumi brīvprātīgā darba veikšanai lauku teritorijās, sociālā kapitāla noturības veicināšanai

Jauniešu vidū nav vienprātības par to, vai Pļaviņas ir vairāk pilsēta vai lauki. Visbiežāk dzirdams nostādījums iepretim kādām lielākām pilsētām un vērojams, ka fokusgrupas dalībniekos nav jūtamas pārliecības par Pļaviņām kā lielu norišu centru.

Jautājot par, viņuprāt, atšķirībām starp lauku un pilsētu teritorijām, jaunieši atzīst, ka ir grūti atbildēt, taču pieņem, ka laukos ir sirsnīgāki cilvēki un neviens cits tavā vietā uzdoto neizpildīs – trūkst cilvēkresursu.

Laukos ja esi atbildīgs, tad ej un dari. (Norberts)

Uzskaitot lauku iezīmes, jaunieši min to, ka nav, kam prasīt finansējumu. Ja arī vērsas pie uzņēmumiem, iestādēm lielākās pilsētās, tad daudzi nezina, kas ir Pļaviņas un jauc ar Pļavniekiem, prasa pretī savu daļu labumu. Kā pluss pašu mazajai pilsētai tiek nosaukta iezīme, ka katra klāt nākošā aktivitāte ir maz redzēta, savukārt lielākā pilsētā viss ir pieejams. Arīdzan uzklusām viedoklis par cilvēku uztveršanu par tuviem, „savējiem” lauku teritorijās. No otras puses – trūkst dažādas telpas, lai pasākumi būtu interesantāki.

Jaunieši norāda, ka cenšas neizlaist nevienu posmu aktivitāšu organizēšanā – sākot ar idejām un afišām, beidzot ar atskaitēm, jo tad ir lielāks paveiktā darba gandarījums.

Attiecībā pret sabiedrības iesaisti, jaunieši ar entuziasmu atsaucas uz netradicionāliem pasākumiem kā dziesmu maratons autobusā vairāku stundu garumā vai pašizceptu kūku dalīšana. Jautājot par to sabiedrības daļu, ar kuru viņi pasākumos komunicē vismazāk, tiek norādīts, ka arī viņi paši, savu vecāku vietā vai atrodot algotu darbu, iniciatīvu centra aktivitātes iesaistītos mazāk, jo būtu jāpievēršas ģimenei, kā arī rastos sajūta, ka ir jau darīts gana daudz.

Jaunieši norāda, ka būtu grūti palīdzēt tam, kurš iepriekš aktivitātes ir noliedzis.

Tiek pieminēta plašā jauniešu atsaucība pēc plūdiem, kad pulcēšanās vieta bija jāatjauno un kopā varēja sadarboties. Skolā, jauniešuprāt, šāda brīvprātīgo atsaucība nebūtu. Lai jaunieši pulcētos, videi, jauniešuprāt, nav nozīmes, galvenais, lai ir vienota telpa un apziņa, ka vari ierasties.

Par to nemaksāja, bet bija forši, jo visi iesaistījās. (Viktorija)

Nāca pirms remonta un nāk arī tagad. (Norberts)

Pielikums nr. 5

Protokols fokusgrupai ar **Bauskas jauniešu apvienības „Jums”** jauniešiem

Vieta: Bauskas bērnu un jauniešu centrs, apvienības „Jums” telpas

Datums: 6. maijs, 2014

Fokusgrupas sākuma laiks: plkst. 15:30

Fokusgrupas ilgums: 83 min.

Dalībnieku skaits: 6

Dalībnieku demogrāfiskie un sociālie rādītāji (dalībnieku uzskaitījums):

Kristaps, 19 gadi, dzīvo Bauskas novadā, pārstāv jauniešu apvienību „Jums”;

Ieva, 19 gadi, dzīvo Bauskas novadā, pārstāv jauniešu apvienību „Jums”;

Ance, 18 gadi, dzīvo Bauskas novadā, pārstāv jauniešu apvienību „Jums”;

Rūdolf, 19 gadi, dzīvo Bauskas novadā, pārstāv jauniešu apvienību „Jums”;

Žaklīna, 18 gadi, dzīvo Bauskas novadā, pārstāv jauniešu apvienību „Jums”;

Līga, 19 gadi, dzīvo Bauskas novadā, pārstāv jauniešu apvienību „Jums”.

1.Līdzšinējā brīvprātīgā darba pieredze

Fokusgrupas dalībnieki brīvprātīgajā darbā iesaistījušies tikai caur jauniešu apvienību „Jums”. Viņu brīvprātīgā darba pieredze variē no diviem līdz trīs ar pusi gadiem. Puse dalībnieku apvienībā ir no tās dibināšanas.

Aktivitātes tiek rīkotas Bauskā, taču bieža parādība ir atsevišķu biedru un vadītājas pārstāvniecība citu apvienību rīkotās aktivitātes pagastos arī ārpus novada robežām, uz pasākumiem reti dodas kupls pulks „Jums” jauniešu.

Mūsu sadarbība vairāk ir kā pārstāvniecība, nesam „Juma” vārdu. (Līga)

Sadarbība noris ar Bauskas kultūras centru, pilsētas domi, Amerikas Savienoto valstu vēstniecību, piepilsētas zemnieku saimniecību, salīdzinoši plašu klāstu pārstāvošu komersantu, kas nodarbojas ar preču realizāciju sākot ar pārtiku, beidzot ar elektrotehniku. Tiek sniegts finansiāls un materiāls atbalsts. Ar minētajiem sadarbība noris sponsorēšanas kārtā. Kā nozīmīgi tiek vērtēti kontakti, paziņšanās.

Jābūt nekaunīgiem, jāuzbāžas, tad arī tas viss notiek. (Ieva)

Vēl bieži tiek minētas trīs jauniešu apvienības (ārpus novada), ar kurām notiek sadarbība. Jaunieši atsaucās arī uz sadarbību ar Sarkanā krustu organizāciju, tā bijusi neliela, bet viņu idejas jaunieši vēlētos virzīt.

Pārsvārā jaunieši sadarbojas un veido pasākumus ar sava vecuma cilvēkiem. Piesaistīti tiek arī bērni, kam līdzī dodas vecāki. Vecuma grupa, ar kuru jaunieši saskaras vismazāk tiek raksturota kā cilvēki viņu vecāku gados, kā arī seniori. Jaunieši visaktīvāk atsaucas uz ikgadējām pašu rīkotajām jauniešu dienām, nesēn notikušu jauniešu forumu, kurā klausījuši prezentācijas un jauniešu ieteikumus, kā arī uz pasākumu „Valentīndienas ekspresis” autoostā, kurš bijis viens no nedaudzajiem ar dažāda vecuma mērķauditoriju un „Kafija ar politiķiem”, kas savedusi pie viena galda pašus un augstākas amatpersonas.

Nosaukumā tas neietilpst, bet mēs esam visa novada jauniešu apvienība. Nav tā, ka mēs esam tikai no Bauskas. Varbūt arī nosaukums jāpamaina. (Ieva)

Mēs esam vairāk tie, kas grib iepriecināt cilvēkus, parādīt, kas ir brīvprātīgais darbs [nevis koncentrēties uz projektu rakstīšanu.] (Līga)

Mēs nekonzentrējamies tikai uz aktīvajiem jauniešiem. Ir jaunieši, kuriem neinteresē koncerts, bet kuri nāk no maztrūcīgākas ģimenes un viņiem vajag aktīvāk, tādiem mēs rīkojam orientēšanos. (Ieva)

2. Informācijas pieejamība

Jaunieši sevi vērtē kā labi informētus par jauniešiem paredzētām aktivitātēm. Attiecībā pret brīvprātīgo darbu jaunieši ir klausījušies lekcijas veida uzstāšanos, piedalījušies semināros par brīvprātīgo darbu, ir pieejama brīvprātīgā darba aprakstošs materiāls, taču par brīvprātīgā darba likumu informētība ir neliela.

Informācija par pašu rīkotiem pasākumiem tiek publicēta internetvidē, draugiem.lv lapā, tviterī, tiek izmantotas arī afišas. Par veiksmīgāko ceļu informācijas nodošanai tiek atzīta mutiska informācijas nodošana un video materiāli. Jaunieši tikšanās reizēs rūpīgi analizē rīkotās aktivitātes, dalās ar informāciju no apmācībām, apspriež ikdienišķus tematus.

Nav jau tā, ka mums vienmēr zvana, lai mēs atnāktu. Mēs paši nākam un bez mūsu iniciatīvas nekas arī nebūtu (Ieva)

Ja nepieciešams zināt par došanos brīvprātīgajā darbā, jauniešu apvienība sevi identificē kā jauniešu norišu centru novadā un arī blakus novados. Tomēr neuzskata Bausku par lielu pilsētu, lai arī novada centru.

3. Sociālā kapitāla realizācija lauku teritorijās – ieguve un pilnveide

Jaunieši atzīst, ka ir vienaudži, kurus neinteresē līdzdalības iespējas.

Ir jaunieši ar cita līmeņa domāšanu. Ir jāizkāpj no rāmjiem, bet tas ir grūti. (Līga)

Fokusgrupu dalībnieku vidū klausāma nostāja, ka apvienība „Jums” ir kā kodols Bauskas novadā un citi apvienības biedrus uzskata par augstprātīgiem. Tajā pat laikā fokusgrupu dalībnieki nenoliedz, ka viņiem ir pamats būt ļoti lepniem, jo ir realizējuši vērienīgus projektus un pasākumus. Vēl tiek norādīts uz laba līdere nepieciešamību, kas viņiem ir.

Tie, kas nāk no pagastiem, viņi nav tik pārlicināti. (Ance)

Lai jaunieši no laukiem iesaistītos brīvprātīgajā darbā, tas ir ilgs un grūts process. Viss nav tik vienkārši. (Līga)

Jautājot par problēmām, kas rodas jauniešiem laukos un to līdzdalībai, fokusgrupu dalībnieki min transportu un aktivitātes trūkumu, jo ar šādu pieredzi ir dalījušās lauku teritoriju organizācijas.

Viņi ir apdedzinājušies no tā, ka jaunieši neatnāk. (Ieva)

Brīvprātīgais darbs tiek raksturots kā iespēju došana, palīdzēšana citiem atrast pareizo ceļu, ko grūti esot skaidrot, bet vislabāk iesaistīties, lai saprastu. Brīvprātīgo darbu vislabāk raksturojot vārds „brīvprātīgs” – no brīva prāta, došana, pretī saņemot nevis naudu, bet prasmes. Kā ieguvumi minēti situācijas, kad zināšanas vai informācija tiek nodota tālāk, arīdzan kontakti, pieredze, stereotipu laušana.

Attiecībā pret piederību, jaunieši norāda, ka skola to neveido. Jaunieši vairāk jūtas piederīgi vietai, no kuras nāk un piederību Bauskai rada apvienība „Jums”.

Fokusgrupu dalībnieki atsaucas uz jauniešiem, kas viņu pulkā nonākuši no vides ar nelabvēlīgiem dzīves apstākļiem un jaunieši to vērtē kā savus panākumus, lai arī ceļš līdz tam ir bijis grūts. Draugi atzīti kā nozīmīgi, lai iestātos apvienībā, taču apvienības paveiktais uzskatīts par vērtīgāku nekā draugu pārstāvniecība apvienībā.

Es atnācu, jo pamanīju pasākumu „Valentīndienas ekspresis”. Tajā pašā dienā piegāju pie Solčas [vadītāja], pateicu, ka arī gribu būt apvienībā, atnācu uz sapulci, bija šie jautājumi, iepatikās un esmu šeit. (Ance)

Ir jaunieši, kas pienāk un saka, ka grib būt apvienībā un tad mēs sakām, lai nāk trešdien uz sapulci un mēs analizējam, būs labs vai nebūs. Var jau redzēt, vai cilvēks grib nākt un darboties vai tikai paskatīties, kas mēs par ērmiem. (Līga)

Bet nav tā, ka, ja tu sēdi malā, tad tu neesi vajadzīgs, jo nedod nekādu devumu (Ieva)

4. Sociālo tīklu noturība

Ar jauniepažītājiem vienaudžiem no citām apmācībām vai citu jauniešu organizāciju aktivitātēm, netiek uzturēta aktīva komunikācija. Vēršanās notiek pēc palīdzības saistībā ar

inventāru aizdošanu. Nav kopīgi veidotu pasākumu ar citām jauniešu apvienībām, notiek abpusēja ciemošanās un jaunu organizāciju iepazīšana, kas izplatītāka ar attālākām organizācijām.

Jautājot par sadarbību ar tiem, kas atrodas Bauskas novadā, jaunieši kā piemērus min organizācijas, kas atrodas ārpus Bauskas novada, atklājot, ka sadarbība ar tuvāk esošajiem irniecīga.

Tā sadarbība, godīgi sakot, ir pavisam neliela. (Ance)

Nav tā, ka mēs samestos kopā un uzrīkotu pasākumu, drīzāk viņi aicina mūs un mēs viņus, bet principā tas nekad nav īsti realizējies. (Ieva)

Jaunieši atklāj, ka ir zināmas vairākas organizācijas, biedrības, kas izjukušas, arī tāpēc kontakti pazūd.

5. Uzticība

Jaunieši augstu vērtē spēju uzticēties viens otram, ko veidojusi kopīga pasākumu realizēšana. Tomēr pret jaunajiem dalībniekiem uzticība ir vājāka un arī vairakkārt fokusgrupas norises laikā dzirdams sadalījums vecajos un jaunajos.

Tagad es varētu pateikt jebkuram, lai nāk ar mani vienā komandā. Kādreiz es tā nedomāju, es neuzticējos, ja vizuāli cilvēks izskatās savādāk, nu, jokaini. (Līga)

Jaunieši min, ka liels pagodinājums bijusi sniegtā atzinība par brīvprātīgo darbu, ko daži no apvienības saņēmuši.

Tas bija pagodinājums, reāli varēja redzēt, ka mums uzticas. (Ieva)

6. Normas (vērtību sistēma)

Attiecībā pret jaunpieņemtām normām, vērtībām un pienākumu apziņu, fokusgrupu dalībnieki vēršas gan pret sevi, gan citiem jauniešiem.

Iesaistoties tu saproti, ka nauda, kas visu laiku tik apkārt skan, nav vērtīga. (Līga)

Priekš sevis es esmu sapratusi tik daudz lietas, sakārtojusi, kopš veicu ar citiem kopā brīvprātīgo darbu. Kā kaut kas ir bijis pirms tam un kā tam vajadzētu būt. (..) Ir jau arī jaunieši ar savādāku domāšanu, bet viņus par to nevar vainot, jo viņiem nav bijusi iespēja redzēt kaut ko. (Ieva)

Man liekas dabiski kādam palīdzēt. (Kristaps)

Jaunieši atklāj, ka apvienībā ir cilvēki, kas mēdz kaitināt, jo runājot muļķības, taču tas tiek akceptēts, jo esot svarīgi, lai visi kaut ko pasaka. Citu pieņemšana un ideju apdomāšana ir

aktuāla, jo jauniešiem ir pieredze, ka arī sliktas idejas var novest pie laba rezultātā, kā arī nevar gaidīt, ka visu pienesums būs vienlīdz vērtīgs.

Fokusgrupu dalībnieku vidū ir nostāja, ka pienākumu apziņa neformālā vidē ir izteiktāka kā formālā (skola), jo iesaistīšanās ir paša izvēle un kāda uzdevuma neizpildīšana liek justies slikti.

Jauniešiem nav bijuši saskarē ar cilvēkiem, kam ir īpašas vajadzības. Viņuprāt, tad ir nepieciešamas specifiskas zināšanas saziņā vai reaģēšanā ārkārtas situācijās. Arī telpas būtu fiziski grūti pieejamas cilvēkiem ar pārvietošanās grūtībām. Tiek norādīts uz citām iestādēm Bauskā, kas ar viņiem strādā.

Klausāms uzskats, ka cilvēkam laukos varētu būt svarīgāk pabeigt dārza darbus. Jaunietis laukos nevar sevi izjust kā daļu no pelēkās masas, jo laukos nav pūļu, un tas neliek izpausties savādāk.

7. Brīvprātīgā darba vispārēja attīstība un virzība

Brīvprātīgo darbu jaunieši iepazīnuši līdz ar iestāšanos apvienībā. Fokusgrupu dalībnieki attiecībā pret sevi lieto brīvprātīgā darba veicēja jēdzienu un ir pārliecināti, ka to veic, taču ir iebildumi pret pašu vārdu salikumu.

Mēs visu laiku veicam brīvprātīgo darbu. Mēs esam brīvprātīgie! (Ieva)

Jāskatās, ka nesanāk, ka es lielos. Ja izskan kaut kur, tad es pasaku, taču tā, ka es eju un visiem tik saku – nē. (..) Cilvēki arī domā, ka brīvprātīgais darbs nozīmē visu laiku strādāt. (Kristaps)

Pieredze ar brīvprātīgā darba līguma parakstīšanu nevienam no jauniešiem nav. Tas viņus neietekmētu, bet liktu apdomāt pienākumu saistības. Jaunieši savā CV dalību apvienībā vai brīvprātīgo darbu nav norādījuši. Taču jaunieši min piemērus, kad brīvprātīgais darbs ir palīdzējis karjerā. Pausta arī nostāja, ka ārvalstīs tas tiktu ņemts vērā vairāk nekā Latvijā.

Jaunieši uzskata, ka nav vienotas formulas, kā brīvprātīgais darbs varētu laukos attīstīties labāk, jo viss jāvērtē individuāli.

8. Turpmākie sadarbības modeļi un risinājumi brīvprātīgā darba veikšanai lauku teritorijās, sociālā kapitāla noturības veicināšanai.

Jaunieši atzīst, ka iesaiste brīvprātīgajā darbā un sabiedrības izglītošana, neatkarīgi no vides (lauki vai pilsēta) ir ilgstošs process – pirms jauniešu apvienības izveidošanās uz rīkotajiem pasākumiem netiek atcerētas citas, kas tādā apjomā būtu vērstas uz jauniešu

līdzdalību. Arī jauniešu vecāki izsakoties atzinīgi, jo tāda veida aktivitātes neesot redzējuši, taču fokusgrupu dalībnieki min, ka nav īpaši skaidrojuši, ko dara.

Fokusgrupu dalībnieki kā nozīmīgas laukos uzskata skolēnu domes mazajās skolās, kas īsteno aktivitātes un jaunieši var iesaistīties, iegūt informāciju par brīvprātīgo darbu un doties pieredzes apmaiņā uz citām lauku skolām. Atsevišķas personas kā brīvprātīgo mobilizējošas pagastos netiek uzskatītas par līdzdalību garantējošas, kā arī šķērslis tam būtu finansējums.

Notiek atsaukšanās uz skolu pilsētā kā iestādi, kas pretojas jauniešu neformālajai izglītībai. Personāls nelabprāt ņem vērā kavējumu zīmes un arī jauniešu apvienības afišas netiek ļauts izlikt. Jauniešuprāt, tas ir neformālās izglītības dēļ. Jaunieši atzīst, ka ir nepatīkami, ja pretojas augstākstāvošas personas un nesaprot, kāpēc jauniešiem apvienība ir svarīga un kādēļ pasākumiem ir vajadzīga nauda.

Lūdzot raksturot iemeslus, kādēļ jaunieši neiesaistās organizācijās tuvāk mājām, tiek norādīts, ka tādu nav. Vaicājot, vai paši nevar izveidot, jaunieši atzīst, ka sabiedrībā vēl jānobriest idejām par jauniešu līdzdalību, brīvprātīgo darbu, kā arī tas nebūt nav viegli. Jaunieši ir vērojuši pieredzi, ka Bauskā, kur jauniešu ir vairāk, apmeklētība viņu pasākumiem ar pazīstamiem mūziķiem ir ļoti niecīga.

Es nevēlētos veidot Uzvarā, jo te ir labi, te ir kontakti, un lai izveidotu kaut ko jaunu, ir ļoti grūti. (..) Es jau nevaru vilkt aiz rokas, es varu pastāstīt, tad viņš izlemj. (Līga)

Tā kā apvienībā aktīvi darbojas jaunieši, kas ir no pagastiem, kur joprojām mācās, un ir jaunieši, kas turpina līdzdarboties uzsākot studijas Rīgā, fokusgrupu dalībnieki uzskata, ka galvenais ir vēlme un spēja savus darbus laicīgi ieplānot, lai paspētu atbraukt uz sapulcēm. Bauska, jauniešuprāt, novadā ir viegli pieejama un nepārvarami sarežģījumi netiek identificēti.

Jautājot par kādu jauniešu līdzdalību attīstošu projektu vai vietu, tiek norādīts, ka problēmas ir visus, gan pilsētā, gan skolā, un abejādi ir vajadzīgas vietas, kur jauniešiem satikties.

Ir problēma, ka daudzi pēc skolas sēž un gaida autiņu. (Ieva)

Tomēr telpām nav izšķiroša loma, galvenais ir, lai telpas būtu un lai tajās valdītu brīva atmosfēra. Jaunieši smejojot atceras, ka sākums apvienībai bijis pie apaļa galda un visiem esot sapostiem, runājot par to, kādu tie redz apvienības virzību.

Jaunas telpas nav svarīgas, bet par sliktu nenāk. (Kaspars)

Pielikums nr. 6

Transkripcija fokusgrupai ar Rundāles novada, **Svitenes ciema**
„Mums Pieder Pasaule” jauniešiem

Vieta: Svitenes tautas nams, „Mums Pieder Pasaule” telpa

Datums: 3. maijs, 2014

Fokusgrupas sākuma laiks: plkst. 13:15

Fokusgrupas ilgums: 82 min.

Dalībnieku skaits: 6

Dalībnieku demogrāfiskie un sociālie rādītāji (dalībnieku uzskaitījums):

Kaspars, 19 gadi, dzīvo Svitenē, pārstāv biedrību „Mums Pieder Pasaule”;

Eva, 13 gadi, dzīvo Svitenē, pārstāv biedrību „Mums Pieder Pasaule”;

Mārtiņš, 14 gadi, dzīvo Svitenē, pārstāv jauniešu organizāciju „INICIO” Rundālē, biedrības „Mums Pieder Pasaule” topošais biedrs.

Krista, 18 gadi, dzīvo Svitenē, pārstāv biedrību „Mums Pieder Pasaule”;

Zane, 22 gadi, dzīvo Svitenē, pārstāv biedrību „Mums Pieder Pasaule”;

Raitis, 25 gadi, dzīvo Svitenē, biedrības „Mums Pieder Pasaule” topošais biedrs.

Autore: Vēlreiz sveiki visiem, mani sauc Madara, atrodamies Svitenē. Pirmais jautājums vienkāršs – iepazīstiniet ar sevi. No sākuma vēlams rindas kārtībā, lai fokusgrupas apstrādes procesā varu Jūs vieglāk atpazīt. Tātad, kā Jūs sauc, cik Jums ir gadu, no kurienes esat un kādu organizāciju pārstāvat?

Kaspars: sāksim ar mani, ja?

Autore: Jā!

Kaspars: Mani sauc Kaspars, man ir deviņpadsmit gadi, no Svitenes, pārstāvu „Mums Pieder Pasaule”

Eva: Mani sauc Eva, man ir trīspadsmit gadi un es esmu no Svitenes un biedrībā „Mums Pieder Pasaule”.

Mārtiņš: Mārtiņš, man ir četrpadsmit gadi, un es vēl esmu arī biedrībā „INICIO”.

Autore: Rundālē?

Mārtiņš: Jā.

Krista: Mani sauc Krista, man ir astoņpadsmit gadi, dzīvoju Svitenē un pārstāvu jauniešu biedrību „Mums pieder Pasaule”.

Zane: Mani sauc Zane, man ir divdesmit divi gadi, un pārstāvu biedrību „Mums pieder pasaule”

Raitis: Mani sauc Raitis, man ir divdesmit pieci gadi, pārstāvu biedrību „Mums pieder Pasaule”.

Autore: Apmēram, cik ilgi Jūs esat biedrībā?

Kaspars: Sākot no pirmsākumiem, jau kādi divi, trīs gadi būs.

Eva: Gadu vai pusotru.

Zane: Septembrī būs divi gadi .

Mārtiņš: Gadu.

Autore: INICIO un šeit?

Mārtiņš: Jā.

Krista: Pusotru kādu.

Raitis: Nepilnu gadu kādu, jā.

Autore: Pēdējā gada griezumā, kādi ir būtiskākie notikumi, pasākumi, ar kuriem jūs lepojaties?

Krista: Hohejs!

Kaspars: Jā, hokejs ar katru gadu paliek arvien labāks. Mēs nodoršinām arvien vairāk un mums sanāk arvien labāki pasākumi. Dabūjam ceļojošo kausu, dodam uzvarētājiem, pēc tam varēšu parādīt.

Autore: Kas vēl bez hokeja?

Zane: Vēl mums bija veloorientēšanās, bet tā tagad mums nē. Tas vasarā, laikam trīs mums kopā bija.

Kaspars: Jā, trīs.

Zane: Bet tagad cilvēki vairs nepiedalās tik aktīvi, tāpēc vairāk to nedaram.

Autore: Kādi pasākumi Jums vairāk ir? Sporta, kultūras...

Krista: Sporta

Eva: Sporta

Zane: Jā, nu hokejs ir tas, kam mēs gatavojamies visu gadu.

Eva: Tas mums tāds lielākais.

Zane: Jā, pārējie mums tādi maziņi.

Autore: Un tie maziņie ir kādi pasākumi?

Kaspars: Nu tie paši 18. novembrī, uztaisām patriotisko orientēšanos, kur ir kādi jautājumi par Latviju.

Zane: Ar lukturīšiem. Viskautkādi uzdevumi jāpilda. Pa vasaru mums ir ūdensspēles. Pa ūdeni dzīvojamies. Visādas atrakcijas un uzdevumi jāpilda.

Autore: Šajā pašā ēkā arī kaut ko darāt?

Kaspars: Pārsvarā ārā.

Zane: Spēļu vakari mums ir. Ne tieši šajā telpā, bet kur ir konferenču telpas, lielākas telpas.

Autore: Kā ir INICIO?

Mārtiņš: Mums bija helovīnu pasākums, Ziemassvētkos piparkūkas cepām.

Autore: Jūs arī orientējaties uz sportu?

Mārtiņš: Jaukti. Mums sports īpaši nav.

Zane: Tas, ka mēs esam sadalījušies. Mums vairāk sports, citiem atkal kultūras pasākumi vairāk. Bija vispār trīs biedrības. [Rundāles novadā]

Mārtiņš: Trešā „Eureka” izjuka laikam.

Eva: Lai gan bija projektus baigi daudz sataisījuši.

Zane: Saulainē vēl „Labirints”. Jā, mums katram ir savi novirzieni. Nav tā, ka visi vienādu kaut ko dara, katram savs.

Autore: Jūs arī tiekaties?

Zane: Šad tad sanāk, bet reti.

Kaspars: Aizpagājušonedēļ „INICIO” bija jubileja. Arī bija pasākums foršs, beidzās ar balli. Daži mūsu biedri bija. Bija pasākums izdevies.

Zane: Katru gadu ir jauniešu forums, tur visi satiekas.

Kaspars: Citi jaunieši tur nav, tur ir biedrību jaunieši. Mēs speciāli pagājušo gadu uz hokeja uzaicinājām Miku Indrašu, Jēkabu Rēdlihu, lai cilvēki nāktu, bet bija trīs biedrības un divi jaunieši no malas. Nevienam neinteresēja.

Autore: Cik biedri ir INICIO?

Mārtiņš: Kādi deviņi apmēram

Kaspars: Un mums kādi divpadsmit, trīspadsmit. Vēl uz pārbaudes laiku kādi.

Autore: Kāda ir Jums organizatoriskā struktūra? Jums ir pārbaudes laiks?

Kaspars: Ja jāuzņem kāds biedrs, tad iedodam pārbaudes laiku. Kādi trīs mēneši. Skatāties vai nāk uz sapulcēm, pasākumiem un tad tiek iekšā. Ja nav tik aktīvs, tad neuzņemam. Piedod, attā.

Zane: Ir jaunieši, kas grib saukties te būt, vis kaut ko izmantot, bet paši šeit nemaz neatrodas.

Autore: Kas ir Jūsu vadītājs, ja tāds ir?

Kaspars: Tā ir Vita, viņa tā kā mūs vada, palīdz projektus rakstīt. Iedrošina, motivē. Ja nebūtu Vitas, diez vai kaut kas būtu.

Zane: Viņa bija arī tā, kas mūs aicināja uztaisīt biedrību. Vispār sākums bija tāds, ka bija jauniešu forums, izveidojās INICIO biedrība un es arī tajā biju. Tad Vita izdomāja uzrīkot veloorientēšanos, un mēs pierakstījāmies. Īstenībā es no sākuma pierakstījos, lai piedalītos nevis organizētu, bet nu labi, daži jaunieši salasījāmies un izdomājām, ka taisām paši savu biedrību. Ko vairāk uz sportisko.

Autore: Un kā ir INICIO?

Mārtiņš: Mums tā kā Zane. [ne fokusgrups dalībniece]

Autore: Neoficiāla līdere?

Mārtiņš: Nu jā, un mēs ņemam visus, mums nav pārbaudes laika.

Zane: Ar INICIO visi saprata, kas ir kas, un veidojās paši.

Kaspars: Mēs visi jaunieši no sākuma bijām INICIO sistēmā un tad veidojāmies paši. Bija divas, trīs domubiedru grupas un tad izšķīrāmies. Draudzīgi.

Autore: Jūs par sevi sakāt „es nodarbojos ar brīvprātīgo darbu”?

Krista: Es nesaku, ka es nodarbojos ar brīvprātīgo darbu.

Kaspars: Es uzskatu, ka tas ir hobijs.

Zane: Brīvā laika pavadīšana.

Kaspars: Jā, lietderīga.

Autore: Ja būtu jānosauc brīvprātīgā darba īpašība, kas tā būtu?

Raitis: Vairāk kā labi pavadīts brīvais laiks, izdarīt ko kāda labā, būt kopā ar cilvēkiem.

Zane: To pašu labi pavadīto laiku, darīt ko lietderīgu, nesaņemot par to kaut ko, bet darot savam priekam.

Eva: Tas ir labi pavadīts laiks ne pret savu gribu.

Kaspars: Tā ir iespēja sevi nodarbināt. Neprasīt par to atalgojumu. Ej iekšā un dari to, kas tev patīk. Tas ir tas, kā es to uztveru.

Autore: Jūs esat jauniešu biedrība, bet kas ir jūsu mērķauditorija? Arī jaunieši?

Zane: Pa lielam jau jā.

Kaspars: Ir pasākumi, kur bērnus aicinām, vecākus cilvēkus.

Zane: Bet tā galvenā mērķauditorija ir jaunieši. Nu pasākumus apmeklē arī bērni, vecāki cilvēki. Jaunieši ir atsaucīgāki.

Autore: Ir kāda vecuma grupa, kas izkrīt no Jūsu pasākumu aprites?

Zane: Pensionāri.

Kaspars: Pensionāri.

Eva: Pensionāri, jā.

Autore: Ar ko jūs sadarbojaties, kad nepieciešama palīdzība, piemēram, finansiāla?

Kaspars: Rundāles dome mūs atbalsta. Hokejā mūs atbalsta zemnieku saimniecība gan finansiāli, gan ar vietas nodrošināšanu

Mārtiņš: INICIO atbalsta Rundāles dome un pils muzejs.

Zane: Arī saieta nama vadītāja - ar telpām. Vienmēr var visu sarunāt. Viņa atbalsta mūs, mēs arī ejam palīdzēt viņai, ja vajag kaut ko.

Autore: Ir arī tādi, kas pasaka, ka man Jūs un jaunieši neinteresē un es neatbalstīšu?

Kaspars: Nav tā īsti gadījies.

Eva: Jā, nav.

Kaspars: Man tētis stāstīja, ka viņš kopš deviņdesmitajiem gadiem nav redzējis, ka būtu tik aktīvi darbojušies jaunieši. Pēdējo reizi deviņdesmitajos gados tā ir bijis.

Autore: Jūs arī ar pārnovadu cilvēkiem sadarbojaties?

Kaspars: Ar Vecumnieku organizāciju.

Eva: Bārbelē ar „Jaunatni Smaidam”.

Kaspars: Bija arī pieredzes brauciens uz Dobeli, uz jauniešu centru. Kā to centru sauca? „Šķūnis”? Mums pa vasaru ir plānā.

Zane: Paskatīsimies, kā citi dzīvojās un ko viņi dara.

Mārtiņš: Mēs tā kā vēlētos sadarboties, bet ne pārāk bieži sanāk.

Autore: Vai tā nebūtu vieglāk?

Kaspars: Iespējams, bet tas attālums baigi iegrauž.

Zane: Bauskā jau vēl ir tā apvienība „Jums”. Sākām rīkot savus pasākumus un viss. Tie jau arī tā nopietni darbojas.

Kaspars: Viņi tagad arī atvēra savu komunikāciju vietu. Kā viņu tur – multimediju centru. Viņi pa turieni ņemās. Jaunieši ir aktīvi.

Autore: Vai Jūs dodaties uz kādām iestādēm ciemos? Piemēram, uz pansionātu?

Zane: Nē. Mums ir pagastā, kas to dara. Ir cilvēki, kas iet pie vecākiem cilvēkiem uz mājām. Ziemassvētkos un tā. Pakas dāvina, bet biedrība tā kā nē.

Autore: Kāpēc Jūs neejat?

Zane: Nezinu!

Kaspars: Mums arī neviens tā kā nav prasījis. Es labprāt ietu. Bet ir jau Rundāles sociālais centrs, atrod tur jauniešus un tad tie tur iet.

Zane: Visu jau arī nevar! Mums daudzi mācās, strādā Rīgā, ne vienmēr visi ir uz vietas. Citkārt grūti saorganizēties visiem kopā

Autore: Ja būtu tuvāk Rīgai, būtu vieglāk saorganizēties?

Mārtiņš: Varbūt.

Zane: Es domāju, ka jā.

Autore: Kāpēc tā?

Kaspars: Tuvāk civilizācijai. Vairāk jauniešu, vairāk iedzīvotāju.

Zane: Tas mīnuss ir tas, ka tie jaunieši, kas ir, jau darbojas biedrībās.

Autore: Varbūt jāmaina mērķauditorija? Vairāk, piemēram, pie pensionāriem?

Zane: Tiem jau arī ir sava biedrība! Katram sava biedrība. Cep pankūkas un tā. Taisa braucienus.

Autore: Varbūt Jums viņi jāaicina?

Kaspars: Jāzaicina uz hokeju! (smejas) Uzreiz būtu virsraksti avīzēs un ne tikai.

Zane: Kad pirmo reizi rīkojām, bija reģionālā televīzija, pa televīziju padzīvojāties.

Autore: Labi biedrībai, kas ir nesena.

Zane: Nu kādu divus, trīs gadus. Septembrī būs trīs.

Autore: Kā Jūs mēģināt nodot informāciju, ka mēs šeit esam un esam forši?

Mārtiņš: Nu vairāk tā kā caur sociālajiem tīkliem. Draugi, arī tviteris.

Zane: Mums draugiem.lv ir sava lapa, tviterī, feisbukā, bet tur tā mazāk.

Krista: Afīšas arī mums ir.

Zane: Jā, afīšas. Es taisu afīšas, ar roku nē, uz datora visu. Vienu uztaisīju un tā arī palika mans uzdevums.

Autore: Jūs sevi uzskatāt par labi informētiem jauniešiem? Par to, kas notiek Bauskā?

Kaspars: Jā, visu vairāk caur sociālajiem tīkliem. Pats personīgi sekoju „Jums”, sekoju „Jaunatne Smaidam”. Esmu informēts, nezinu par pārējiem.

Krista: Es sekoju „INICIO” tviterī, „Labirintam” Saulainē.

Zane: Es laikam daļēji. No visa pa nedaudzam.

Autore: Vai Jūsu vecāki zina, ko Jūs te darāt?

Eva: Jā.

Kaspars: Jā.

Autore: Kā viņi uzzina?

Zane: Sākumā es pastāstīju, un tad jau viņi redz internetā bildes draugiem.lv lapā.

Autore: Ir kāda vecuma grupa, kura ir mazāk informēta?

Krista: Grūti pateikt, īstenībā.

Mārtiņš: Cilvēki, kuri nelieto datora.

Autore: Un tie, kam nav interneta? Kā ir vispār ar tā pieejamību?

Mārtiņš: Ir pieejams.

Zane: Visiem pieejams. Te ir interneta punkts. Ir gan bibliotēkā, gan speciāls punkts.

Autore: Informācijas ceļš no mutē mutē ir iedarbīgs?

Eva: Nu kā kuru reizi.

Zane: Īstenībā iedarbīgāks. Var pastāstīt - cik, jā, īstenībā tur un tur forši.

Kaspars: Jo visi jau īstenībā nemaz neiet internetā un palaiž aut ko garām. Viens pasaka vienam, otrs trešajam un savācas bars.

Zane: Afīša nemotivē, cilvēks motivē viens otru.

Kaspars: Afīša jau uz hokeju ir kā reklāmas. Pēc vizuālā materiāla, video, kad redz, kas būs, uzreiz cilvēki parādās. Ieinteresēti.

Autore: Cik es sapratu, jūs sevi nesaucat par brīvprātīgajiem, bet kas tad jūs te esat?

Zane: Nu pēc būtības jau skaitāties tie brīvprātīgie, bet sevi tā nesaucam.

Kaspars: Un kas mēs esam? (smejas)

Zane: Biedri! Ja godīgi, tad tie, kas mēs te esam, esam draugi. Ikdienā un šeit. Nav tā, ka mēs tiekamies tikai šeit. Arī ikdienā, nu reti jau, bet tiekamies. Varbūt arī tāpēc viss tik labi izdodās. Mēs varam sarunāt visu un vienoties.

Mārtiņš: Mēs organizācijā arī tā kā vairāk draugi.

Autore: Vai tas, ka jūs esat draugi, neietekmē kāda jauna biedra ienākšanu biedrībā?

Kaspars: Nu tā nav vēl gadījies. Mums ir tas pārbaudes laiks, ja cilvēks grib pieteikties, tad viņš to arī dara. Paņemam, ja sanāk, tad sanāk un viņš ir iekšā. Bija meitene, kura bija mūsu biedrībā, bet sanāca tā, kā sanāca – nekur nenāca.

Zane: Pilnībā neko neorganizēja, neatbildēja un nedeļa par sevi ziņu un beigās mēs sapratām, ka tas ir bijis tikai kā bonuss augstskolā. Tāpēc izlēmām, ka vajag pārbaudes laiku, lai redzētu, vai viņš te ir iederīgs.

Autore: Kā Jūs izlemjat, ko darīt?

Kaspars: Sākas ar to, ka mēs izvērtējam atsaucību, ko vēlas. Hokejā bija tā, ka tad nolēmām paņemt slidas, dot spēlēt un bija kādas vienpadsmit komandas beigās. Augstākā diena ziemā. Sanāca vēl, ka vasarā, kad taisījām ūdensspēles, tad bija karstākā.

Autore: Ir pasākumi, par kuriem kāds var pateikt, ka tas ir mans darbiņš?

Kaspars: mmm....nē, tas ir komandas darbs.

Eva: Jā, tā.

Kaspars: Katram ir savs darbs.

Zane: Hokejā darbi jau ir iegājušies.

Kaspars: Ir, kas filmē, es tiesāju, viens sēž pie datora un raksta rezultātus, sauc komandas, meitenes vāra zupu, cits par elektrību. Citi sniegu tīra.

Krista: Ir inventāra atbildīgie.

Autore: Ir kādi trūkumi, nepilnības tajā, kā viss Jums sanāk.

Kaspars: nuu....apmeklētāju trūkums. Cenšamies, vārām, vāram zupas, bet nekā. Mums arī toreiz bija veloorientēšanās, kad sanāca nesmuki.

Krista: Divi cilvēki atnāca.

Kaspars: Nebija neviena, viens biedrs tikai sadauzīja mašīnu.

Autore: Un brīvprātīgajam darbam kopumā ir trūkumi?

Zane: Nu visam jau ir kāds trūkums.

Kaspars: Citi jau domā, ka nemaksāšana ir trūkums, bet tas tāpēc ir brīvprātīgais darbs. Var izvēlēties!

Autore: Ir jaunieši, kas atnāk pie Jums, jo ir redzējuši, ko Jūs darāt?

Krista: Es pati! Pirmais hokejs, ko es redzēju, un tad izdomāju, ka man arī gribās. Tur bija brālis, draugi daži.

Eva: Man arī bija tā, ka redzēju, ka bija viens foršs pasākums un man arī sagribējās organizēt.

Autore: Te ir skola? Skolai ir nozīme?

Zane: Sākumsskola. Es domāju, ka jā.

Kaspars: Pilsrundālē visi mācās. Tad būtu vairāk brīvā laika, - paiet laiks, kamēr izbraukā, kopā stunda.

Krista: Arī sabiedriskie nemaz neiet tik bieži.

Autore: Mārtiņ, Tu esi no Svitenes un darbojies INICIO Rundālē. Kāpēc tā?

Mārtiņš: Es tur mācos, mani draugi tur ievilka.

Kaspars: Nesen te skolu slēdza.

Zane: Mums biedrībā jau arī ir no Viesturiem, no Saulaines, no Pilsrundāles.

Kaspars: No Vecrundāles arī.

Autore: Ja jums vajadzētu pateikt, kam jūs uzticieties visvairāk – tas būtu cits brīvprātīgais, brīvprātīgā darba, projekta vadītājs vai kāds neitrāls brīvprātīgā darba deleģētājs kopumā, piemēram, novadā, pie kā aiziet un pateikt, ka gribat darboties un viņš, savukārt, nosūta.

Raitis: Es visdrīzāk, uzticētos kādam citam brīvprātīgajam, nu, biedram. Jo ar tiem lielāks kontakts. Ja brīvprātīgais būtu no citas biedrības, tad gan jau nē - konkurence. Kaut kādas savas idejas jau vajag paturēt pie sevis. Tādā veidā.

Zane: Es uzticētos laikam pēdējam variantam. Kādam brīvprātīgā darba deleģētājam. Tomēr zinošāks.

Autore: Arī neitrālāks?

Zane: Jā, jā, jā.

Krista: Es kā Zane domāju.

Mārtiņš: Es tomēr citam brīvprātīgajam, vislabāk no savas biedrības.

Eva: Es deleģētājam, jo, ja es pastāstīšu savu ideju, viņš nevienam varbūt neteiks manu ideju.

Kaspars: Vadītājam, viņam ir pasākumu pieredze. Kas labāks skaidrojams. Arī biedram. Es uzticētos biedram un vadītājam.

Autore: Kas ir svarīgs, lai uzticētos?

Raitis: Uzticība (smejas). Nu, tā kā

Zane: ... ka viņš ir pierādījis, ka viņam var uzticēties, ka neizpļāpāsies.

Raitis: Tā kā domu biedram jābūt, viņš saprot, ko Tu gribi un Tu zini, ko viņš grib. Viņš nepievils.

Autore: Vecums ietekmē?

Mārtiņš: Es domāju, ka nē.

Kaspars: Ja Tu redzi, ka viņš ir autoritāte, es uzticētos.

Raitis: Dažkārt pēc sejas var pateikt, vai var uzticēties. Vairāk tas tēls, kā viņš sevi prezentē. Arēji redzams. Citreiz arī izskats ir nozīmīgs. Galvenais tas, ko viņš spēj.

Autore: Stereotipi ietekmē uzticību?

[vairāki fokusgrupas dalībnieki noraidoši māj ar galvu]

Kaspars: Pēc biedriem var teikt, ka nē. Stereotipi tā īpaši neietekmē.

Autore: Vai kontakti ar jaunajiem draugiem, ir noturīgi?

Zane: Tādu daudz nav. Ar biedrību „Jaunatnes Smaidam”, mums ir telefons, varam zvanīt un rakstīt, kad vajag kaut ko.

Kaspars: Ar jaunajiem hokejistiem labi. Iepazinām un tagad katru gadu brauc, uzturam kontaktus. Viņi prasa, vai nevajag, ko palīdzēt. Mūs aicina draugos.

Autore: Jūs apstiprināt?

Kaspars: Protams!

Autore: Sazināšanās ir regulāra vai tad, kad vajag palīdzību?

Kaspars: Drīzāk otrs variants. Nu ir jau arī, ka paši prasa, kad būs kāds pasākums. Ir jau tādi, kas visu laiku kaut ko prasa. Nesen prasīja, vai nepārdodam inventāru.(smejas)

Zane: Mēs visu liekam un sazinām caur draugiem.lv lapu. Sarakste caur biedrību notiek, bet ne personīgi.

Autore: Svitenē Jūs pazīst kā aktīvus jauniešus?

Eva: Jā.

Autore: Kā tas izpaužas?

Kaspars: Nu, tas, ka atsaucība no jauniešiem, nu no veciem jauniešiem, - atbrauc trīs, četras mašīnas un skatās, oo...ja te ir biedrība „Mums Pieder Pasaule”, tad jau pasākums būs izdevies.

Autore: Ir tā, ka prasa uz ielas, kad būs pasākums?

Zane: Jā, tā ir. Pārprasa vai tiešām būs.

Kaspars: Ir tādi, kas zina, ka ir afišas, ir sociālajos tīklos info, bet tāpat nāk un personīgi prasa vai un kad būs. Vai nūju varēs dabūt un tā tālāk. Vai zupa būs?

Krista: Tas ir svarīgi!

Mārtiņš: INICIO reti, kad prasa kaut ko par pasākumiem. Mēs arī diezgan neregulāri rīkojam. Sanākam kopā, izdomājam.

Autore: Vai tas, ka Jūs zina, kā aktīvos jauniešus, atsaucas uz Jūsu ģimenēm?

Zane: Man personīgi nē.

Kaspars: Brāļi grib nākt un kaut ko mazu padarīt. Saku, lai vēl pagaida līdz gadi atļaus.

Zane: Uz jaunajiem grūtāk pašauties.

Autore: Vai kāds no apkārtējiem, piemēram, veikalā viņus neuzrunā? Jūs nepaslavē?

Kaspars: Nav tā gadījies.

Krista: Diemžēl nē.

Autore: Kā Jūs sakat, kur Jūs dzīvojat – pilsētā, laukos, ciematā?

Kaspars: Lauki, lauki te skaitās.

Eva: Lauki, jā.

Autore: Un Rundāle?

Kaspars: Mazāki lauki, jo tuvāk pilsētai.

Zane: Arī tas, ka viņiem ir pils, daudz ko dod. Ja nebūtu pils, arī būtu tādi paši lauki.

Autore: Veikals ir svarīgs?

Zane: Protams.

Krista: Protams.

Kaspars: Jā, forši, ka var izvēlēties katru dienu iet uz citu.

Autore: Kas Jums no pakalpojumiem Svitenē vai arī tuvākajā apkārtnē trūkst?

Zane: Es pat nezinu.

Kaspars: Man pietrūkst sporta laukums.

Zane: Ā, nu jā.

Kaspars: Volejbola laukums ir zem kokiem, zari krīt virsū, futbola laukums ir šitāds [rāda], nu, bedrēs. Tā ir muižas teritorija un tur neko nevar darīt.

Autore: Jūs zināt, ka tur neko nevar darīt, vai tikai tā pieņemat?

Zane: Zinām, jo tas jautājums ir izskanējis jau viss kaut kur. Pat tad, kad te bija skola, pretenzijas tika izteiktas.

Kaspars: Krievu laikos uzlēja asfalta laukumu, bet tagad, kad pasakām, ka gribam uzliet jaunu kārtu, tad ... nu tas laukums taču ir! Bet nē, tā ir muižas teritorija. Zariņu nevar aiztikt nevienu.

Autore: Ar ko Jūs par to runājāt?

Kaspars: Ar domi. Bijām arī pie atbildīgajiem, ka vajadzētu uzfrēzēt volejbola laukumu, bet nē, neko nevar darīt. Kad būs sacensības, tad. Tā arī nekas divus gadus nav darīts. Tīkli veci,

futbola vārti cauri. Murgs. Arī stulbi, ka mēs neko nevaram darīt lietas labā. Mēs pat ar domes priekšsēdētāju esam runājuši par šo tēmu, bet pozitīvas atbildes nav. Vienīgais, cik saprotu, varbūt pēc pāris gadiņiem kaut kad būs. Pārceļ citur un tad būs citā lokācijā sporta laukums.

Zane: Arī aizbūdinās, ka taču Pilsrundālē uzcelts jauns, kruts sporta laukums, lai brauc uz turieni sportot.

Krista: mjaa, tā.

Zane: Bet līdz turieni vēl ir jātiek. Kā lai tāds piecpadsmitgadīgs tiek, ja nav vecāku brāļu, kas aizved?

Kaspars: Visiem jau nav arī vēlēšanās braukt, ja varētu iziet tepat ārā.

Autore: Un līdz Rundālei ir cik kilometri?

Kaspars: Kādi septiņi vai astoņi.

Zane: Maz, bet tāds šķērslis.

Krista: Nē, nu ja būtu asfalsts, tad jau varbūt būtu normāli. Ne ar riteni var pabraukt, nekā.

Kaspars: Pusstundas laikā var aiziet ar kājām, bet nu....

Eva: Ēst putekļus.

Autore: Kādi kultūras pasākumi jums nepietrūkst?

Zane: Mums ir aktīva kultūras vadītāja, kas mums arī palīdz un pati organizē visādus pasākumus.

Eva: Kino vakarus.

Kaspars: Šodien vai rīt?

Eva: Šodien, taču trešais datums.

Kaspars: Un visādi sadanči, folkloras pasākumi.

Zane: Mēnesī kādi divi ir, tā ka nepietrūkst.

Autore: Kā Jūs domājat – uzticība pret Jums ir augusi, kopš esat biedrībā?

Eva: Jā.

Kaspars: Arī tie cilvēki, kas augstāk sēž, arvien vairāk atbalsta mūsu idejas. No sākuma neņēma vērā. Tagad aizejam ar papīriem un viņi saka – droši dariet.

Autore: Jūs novērtē...

Zane: Īstenībā dažkārt ir aizvainojums, ka mūs sauc visur palīdzēt, bet tad, kad mēs paprasām, ir bijušas reizes, kad viņi nenāk pretī.

Autore: Jūs sevi pozicionējat kā ieguvumu Svitenei?

Eva: Jā!

Zane: Bez mums daudz kas nemaz nebūtu. Nekas īpašs.

Kaspars: Arvien mazāk jaunieši sēž pie veikala un lieto alkoholu. Kad esmu šeit, pasaucu citus spēlēt volejbolu vai kaut ko padarīt. Kopš esam mēs, arvien mazāk jaunieši nedara neko.

Mārtiņš: INICIO dome atbalsta vairāk, jo INICIO ir senāks. Dome palīdz rakstīt projektus.

Autore: Vai ir cilvēks, kas Jūsu idejas pārstāv domē? Uz kuru Jūs paļaujaties?

Mārtiņš: Kultūras nama vadītāja.

Kaspars: Jā, viņa tā kā vienīgā.

Autore: Vai ir bijuši pasākumos cilvēki, kam ir kādi kustību traucējumi, garīgas slimības?

Zane: Mums nē, bet te ir rīkoti.

Kaspars: INICIO bija pasākums cilvēkiem ar kustību traucējumiem, tepat, parciņā, bet neviens no te klātesošajiem toreiz laikam nebija. Sirsnīgs pasākums esot bijis.

Autore: Kā Jums šķiet, vai pie Jums šāds cilvēks varētu iekļauties? Kā ar iekļūšanu telpās?

Kaspars: Te var tikt, bet nu līdz pirmajam stāvam. Banketa zālē.

Zane: Nu tur jau mēs arī kādus pasākumus rīkojam.

Kaspars: Bet tāda saskarsme īsti nav bijusi.

Autore: Kā Jūs viens otram pielāgojaties?

Zane: Mums visiem notiek dabīgi. Ja arī kas nepatīk, pasakām. Mēs esam draudzīgi. Ja kādam aizrāda, tas pieder pie lietas.

Kaspars: Ja arī kas notiek, tad tāpat pēc tam pasmejamies. Visu ātri sarunājam.

Autore: Kā Jums šķiet, laukos biedrības ir tuvākas?

Eva: Jā, laukos vispār visi tuvāki.

Zane: Arī tie cilvēki, kas no pamatskolas, ir tuvāki. Varu teikt no pieredzes, ka pabeidzu vienu skolu, sāku otrā, bet pamatskolas laiku draugi paliek. Tie, kurus iepazīsti pamatskolā, vienmēr tuvāki nekā augstskolā vai profesionālajā skolā iegūtie.

Autore: Arī organizēt tad ir vieglāk?

Kaspars: To es nemāku teikt, jo pilsētā neesam organizējuši.

Zane: Bet vispār varētu būt vieglāk.

Mārtiņš: Ir brīvākas telpas.

Autore: Kā ar finansēm?

Zane: Mums katru gadu dome piešķir 300 eiro, lai iepirktu kaut ko. Pēdējā laikā arī rakstām lielos projektus, tad tas ir līdzfinansējums. Nu, pārsvarā Vita, bet mēs palīdzam. Lielākā daļa kaut ko ir rakstījuši. Visi vienu projektu neraksta, bet kādi divi vienu, tad atkal nākamie divi citu projektu.

Kaspars: Tas atkarīgs arī no nozīmīguma. Teterevu fondam bija baigi sarežģītais. Tagad mums vēl kādi divi projekti arī rakstās.

Autore: Vai līdz ar biedrības sākumiem mainījušas personīgās vērtības?

Krista: Tā baigi jau nē, bet novērtēju to, ka labāk pavadīts laiks tagad ir, nevis jānosēž pie datora. Es pat nezinu, tomēr jau tā vērtība – palīdzēt citiem, kaut kā iesēžas.

Kaspars: Par vērtību kļūst lietderīgs laiks, nevis bumbulēšanās pie veikala. Iespējams darīt to, kas patīk cietiem.

Zane: Kā jau teicu, daudzi mums ir Rīgā, bet draugi tāpatās, un pieaug vērtība draugam. Vismaz man tā šķiet.

Autore: Vai tas, kurš ienāk biedrībā, vai viņam ir viegli iekļauties apritē? Varētu atbildēt nesenāk šeit nokļuvušie...

Raitis: Pirmais, jau svarīgi, vai tie cilvēki kādi tev zināmi. Pārējais ar laiku...aprodi ar visu. Ja kādi daži sasveicinās, tad tā ir kā robeža. Jūties kā atgrūsts un tas bremzē. Tas nebūtu patīkami. Būtu foršāk, ja tevi uzņemtu un Tev iedod, nu labi, vesti nē, bet vismaz pildspalvu, lai nejuties kā pelēkais zvirbulis. (smejas)

Autore: Vai Jūs esat informēti par to, kas notiek ar brīvprātīgā darba likumu?

Raitis: Es pilnīgi nē.

Kaspars: Es arī nē, nav bijis laika iedziļināties.

Zane: Vita [neoficiālā vadītāja] noteikti zina.

Autore: Cik noprotu, bet labojiet man - Jūs izpētāt brīvprātīgo darbu ieplūstot tajā?

Kaspars: Tā sanāk.

Autore: Vai ir parakstīts dokuments, līgums, ka Jūs šeit darbojaties?

Kaspars: Mums ir iesniegums...lūdzu uzņemiet biedrībā tādēļ, ka..... gribu darīt to un šito.

Autore: Ja būtu jāparaksta līgums – vai tas ietekmētu darbību?

Eva: Es domāju, ka ietekmētu. Tā ir lielāka atbildība, bet es vienalga nāktu.

Zane: Mēs vairāk mutiski visu atrisinām. Pierunājam kādu sev palīdzēt.

Kaspars: Mums nav stingru atskaišu. Līdzfinansējumu tas arī neietekmē.

Autore: Vai ir reizes, kad kādam biedram jāpaziņo – Tev noteikti jābūt.

Zane: Nu ne vienmēr visi var, tāpat tā skola Rīgā. Mēs draudzīgi.

Mārtiņš: Arī tepat mākslas skola, citkārt tāpēc netiek.

Autore: Kas ir vajadzīgs, lai sabiedrība runātu par brīvprātīgo? Kā būtu, ja Jūs to popularizētu skaļāk?

Kaspars: Iespējams, ka kādam vienam vai diviem no desmit tas aizietu. Sadzirdētu, mēģinātu iesaistīties.

Autore: Pieaugušie zina, kas ir brīvprātīgais darbs?

Zane: Jā, darbs par velti. (smejas)

Krista: Kāds sabiedrisks labums.

Kaspars: Par pieredzi diez vai viņi domā.

Autore: Brīvprātīgā darba pieredze ir svarīga, meklējot darbu? Esat rakstījuši to savā CV?

Zane: Rakstīju par biedrību.

Kaspars: Nu tas var būt svarīgs darbā ar cilvēkiem. Uzziņu dienestos, tādos.

Zane: Brīvprātīgais darbs ārzemēs ir labs.

Autore: Jūs zināt, kādu, kas uzņemts oficiālā darbā pēc brīvprātīgā darba?

Eva: nnnē.

Zane: Nē.

Kaspars: Lai gan toreiz Dobeles jauniešu centrā uzzinājām par vienu, viņš pildīja tā kā jauniešu un brīvprātīgo darbību. Viņam maksāja algu. Nu, bīdīja viņus, pieskatīja. Sāka kā brīvprātīgais, aizgāja ar CV uz domi, un tagad ar par citiem atbildīgs.

Autore: Kas ir tās iestādes, ar kurām Jūs gribētu sadarboties?

Zane: Grūts jautājums.

Kaspars: Tiem, kuri finansiāli mums palīdzētu. Dome palīdz finansiāli, arī motivējot. Kultūras daļas, kas atrodas šeit, palīdz.

Zane: Sponsorus vajadzētu. Bijām domājuši par „Bauskas alu”. Viņiem ir kvasi, veselības dzērieni, bet nekā.

Mārtiņš: INCIO gan tur sponsori īpaši nav vajadzīgi. Mums pietiek, ka dome atbalsta. Mēs sadarbojamies ar Rundāles pili, ejam talkās un tad viņi dod telpas. Vēl neesam tikai pasākumus rīkojuši tur.

Autore: Ir svarīgi tas, kur Jūs tiekaties?

Kaspars: Nē.

Mārtiņš: Nu tā kā atrašanās vieta vairāk.

Kaspars: Par cik mums biedri viens no Saulaines, tad Viesturiem, bijām domājuši, varbūt centrā [Rundālē], bet tā kā lielākā daļa ir Svitenē, tad šeit.

Zane: Te ir pierasts.

Kaspars: Mēs jau arī sakām, ka aizbrauksim viņiem pakaļ! Un arī aizbraucam!

Autore: Svītene kā identitāte?

Kaspars: Mēs esam patrioti.

Autore: Arī sava novada?

Zane: Vairāk gan Svītenes.

Mārtiņš: Es arī vairāk Svītenes.

Autore: Bauskas patrioti? Šis taču kādreiz bija Bauskas novads!

Krista: Nē.

Kaspars: Tad, kad bija Bauskas rajons, tad bija Svītenes pagasts un viss.

Autore: Un kā ir ar Zemgali?

Zane: Zemgale forša.

Autore: Tad vairāk Zemgales patrioti nekā Bauskas?

Kaspars: Jā.

Autore: Kāpēc tā?

Kaspars: Nepatīk Bauska. Nu, nevarētu teikt, ka nepatīk, bet nepiesaista.

Zane: Tur pa lielam nav ko darīt.

Krista: Nav nekādas iespējas.

Kaspars: Vienīgais, kas tur ir, ir Easy bārs.

Autore: Jūs esat Latvijas patrioti?

Zane: [parāda Latvijas karoga lentīti ap roku].

Autore: Ko tu atbildētu tiem, kuri teiktu, ka tā lentīte vai MPP vestīte nav patriotisms?

Zane: Nu citi jau saka, ka tās lentītes un karodziņi ir izrādīšanās, bet es tā neuzskatu, es lepojos ar to, kas esmu.

Kaspars: Nav svarīgi, kā tu ģērbies, kas tu esi, bet tas, ko tu dari. Katru gadu kopā braucam uz lāpu gājienu.

Autore: Jūs sanākat visi kopā un tad braucat?

Zane: Nu ar to sanākšanu ir tā, ka mums ir viena telpa visiem un visām biedrībām, bet mēs esam pieraduši savā mazajā telpiņā. Galvenais - galds, krēsli te ir.

Autore: Tā kā videi nav nozīmes?

Eva: Jā.

Zane: Mēs tiekamies arī ārā. Parkā uz soliņa.

Autore: Bet tad, kad būvē iniciatīvu centrus, tad saka, jaunieši vairāk darbosies...

Zane: Nu aukstajā laikā tas ir svarīgi. Tad arī ir tā, ka nav, ko darīt. Gribas aiziet kaut kur pasēdēt. Uzspēlēt kādu spēli. No viena puses tas arī mums mīnuss – jauniešu telpa ir, bet tur ne vienmēr var piekļūt.

Kaspars: Saulainē atvērās jauniešu centrus, kur ir televizors, spēles. Mēs rakstījām projektu, lai tas Svītenē būtu, bet paņēma projektu un iedeva Saulainei.

Zane: Bija nejauki. Tas arī gadījums, kad mēģini ko darīt, bet iedod citam, kad esi pats darījis. Mēs tur vispār neejam, esi zaudējis laiku. Zūd uzticība tad un iekšā jau kaut kas grauž.

Kaspars: Tagad mēs arī skaitāties neatkarīgi no domes, bijām ar biedru uz VIDu un kļuvām par sabiedriskā labuma organizāciju, vieglāk dabūt līdzfinansējumu, sponsorus. Dome tagad otrajā plānā.

Autore: Kas ir attīstāmie uzdevumi Jums vēl, ko vēlētos redzēt Svītenē?

Kaspars: Sporta laukumi, vēlos redzēt, ka atpūšas ne ar dzērieniem.

Krista: Nu, praktiski, jau mums viss ir.

Kaspars: Būtu forši, ja būtu kāds spots [punkts], vietiņa, kur tikties – ar mistkastēm, ugunscura vietām. Tas būtu noderīgi.

Zane: Redz, mums tā jauniešu telpa ir, bet ne vienmēr pieejama.

Autore: Kāpēc tā?

Zane: Aij, jāiet prasīt atļauja, atslēgas. Saulainē atkal ir tā, ka iet un sēž, nevienam nav jāsaka. Bija doma, ka visi varēs iet un darīties, bet tā nemaz nav. Nezinu, kāpēc tā. Ir jau teikts, bet pa vienu ausi iekšā, bet pa otru ārā. Mums ir šī telpa [noliktavas tipa telpa], kur varam darīt visu. Viena meitene raksta bakalaura darbu dizaina jomā un tad mums varbūt būs te foršs remonts.

Eva: Tiešām, tos sporta laukumus vajag. Lai nav nekur citur jābrauc, lai tepat viss būtu. Lai ir kur izkustēties, satikt draugus.

Mārtiņš: Nu viss it kā ir, tie sporta laukumi vajadzīgi...

Autore: Kādēļ muižā negribat telpas?

Zane: Tur ir neomulīgi.

Kaspars: Pirmie dzīves gadi tur pavadīti [skolā], pietiek.

Autore: Bet ja Jums prasa, kas Svitenē apskatāms, Jūs minat muižu?

Krista: Tad jā, tikai tur pilnīgi nekas nenotiek.

Zane: Es nesaprotu, kāpēc tur nekas nenotiek. Muižā ir, bet nekā.

Kaspars: Nu Rundāle [pils], salīdzinot ar muižu, jau ir milzīga.

Autore: Kāpēc brīvprātīgais darbs laukos neattīstās? Vai tieši otrādi - attīstās?

Zane: Neattīstās, jo nav cilvēku.

Kaspars: Aktivitātes nav. Pretim nenāk.

Eva: Cilvēkus biedē tas vārds „brīvprātīgais”.

Autore: Labāk nelietot vārdu „brīvprātīgais”?

Raitis: ...darbs.

Zane: Kuram gan patīk strādāt. Labāk lietot vārdu „sabiedriska labuma”....

Raitis: Agha.

Autore: Kādi vēl šķēršļi?

Kaspars: Nu nezinu, varbūt pat lielāka problēma nav attālums, jo cilvēki jau arī uz pasākumiem brauc no Madonas, bet problēma ir gribēšanā. Ja cilvēks grib, tad arī būs rezultāts.

Autore: Un kāpēc citi negrib?

Kaspars: Citi baidās no tā paša attāluma (smejas)

Zane: Un ja ne attālums, tad slinkums.

Krista: Nu tas viss atkarīgs no interesēm, kas nu kuram....

Autore: Varbūt jums ir jāsakopo visi spēki un jāiet sabiedrībā, varbūt, piemēram, uz labošanas iestādēm?

Kaspars: mmm...neee.....

Autore: Kāpēc nē, ja tur arī jaunieši?

Kaspars: Nu tie neko nedarīs, pēc pieredzes saku. Nesen uztaisīja divus spēļu laukumus. Izdemolēja...

Autore: Kas?

Kaspars: Nu tie paši nogrēkojušies...paši jaunieši to arī dara. Ja viņiem nav ko darīt, izliek spēku tur.

Autore: Jūs neesat kā informācijas sūklis, kas visu uzzina? Vai pie Jums nevēršas kā pie informatoriem?

Zane: Tā nav gadījies.

Kaspars: Cilvēki baidās nākt pie mums, jo mēs esot augstprātīgi.

Autore: Varbūt tas patiesi arī ietekmē, kāpēc kāds jaunietis nenāk...

Zane: Nu es esmu dzirdējusi tā sakām.

Kaspars: Tas tādēļ, ka neuzņēmām vienreiz vienu, un tad aizgāja runas. Bija tā – ak, Dievs, kā viņi tā, stulbeņi neuzņem jauniešus!

Krista: Ko tad mēs esam neuzņēmuši?

Kaspars: Kaut kad bija....

Autore: Jums ir savi definēti mērķi, misija uz kuriem atsaukties, ja kādu neuzņem?

Zane: Mums ir iekšējās kārtības noteikumi un tā.

Kaspars: Papīros viss stāv.

Autore: Labi, atgriežoties pie šķēršļiem brīvprātīgā darba attīstībā, ko Jūs vēlētos piebilst?

Zane: Ar finansēm it kā viss kārtībā. Atsaucībā...tur ir lielākā problēma. Jā.

Autore: Nosauciet, lūdzu, katrs kādu brīvprātīgā darba iezīmi. No sākuma gan to jau darījāt, bet tagad, vēlreiz.

Krista: Nav....

Autore: Pacenties....

Krista: Labi, Kaspar, sāk!

Kaspars: Uzņēmība darīt. Nevar tā pateikt – aij, nē, piedodiet, nedarīšu. Jābūt uzticībai tam, kas dara.

Eva: Es domāju par to pašu, kas iepriekšs.

Autore: Kas tas bija?

Eva: Lietderīga laika izmantošana.

Mārtiņš: Tas ir tas, ko mēs kopā darām. Jauna draugu atrašana. Jaunus kontaktus arī.

Krista: Tā ir aktīvāka darbošanās. Tā nav pasīva darīšana.

Zane: Es arī piekritīšu par lietderīgo laika izmantošanu, un vēl gūstot pamatpieredzi.

Raitis: Secinot to visu kopējo.... Tas, kas varētu atgrūst, ir – nesaukt to par darbu, bet uzsvērt, ka tu to dari tā kā pats no sevis. Jo citi baidās, ka te nu viņiem liks strādāt [izteiksmīgi], bet tā nav. Jāņem tas no tāda skata punkta, ka tas ir tas, ko Tu pats gribi darīt, un ka tev to neviens neuzspiež. Tu to dari kāda labā un pēc tam Tev ir liels gandarījums. Esi kādam citam un sev labi izdarījis.

Autore: Vai ir vēl kas, ko Jūs vēlaties piebilst?

Kaspars: nnnē...nebūs.

[noraidoši galvas mājieni]

Autore: Tad saku Jums visiem paldies!

Pielikums nr. 7

Fokusgrupu dalībnieku pārstāvēto organizāciju salīdzinājums

	Jaunatnes iniciatīvu centrs „Ideja”	Biedrība „Mums pieder Pasaule”	Jauniešu apvienība „Jums”
Atrašanās vieta (iedzīvotāju skats)	Pļaviņu novads, Pļaviņas, 3692 iedzīvotāji (2010)	Rundāles novads, Svitene, 384 iedzīvotāji (2005)	Bauskas novads, Bauska, 9776 iedzīvotāji (2011)
Organizatoriskā struktūra (vadītājs, dalībnieku skaits)	Centra vadītāja, jaunatnes lietu speciāliste; dalībnieku (apmeklētāju) skaits mainīgs – pēc mācību stundu beigšanās skaits palielinās	Neoficiāla līdere; dalībnieku skaits ~12, vēl arī biedri uz pārbaudes laiku	Apvienības vadītāja, jaunatnes lietu speciāliste; dalībnieku skaits ~20
Tikšanās biežums	Katru dienu (nav stratēģisku iemeslu)	Regulāri 1x mēnesī, pirms pasākumiem biežāk	Regulāri 1x nedēļā, pirms pasākumiem biežāk
Mērķauditorija	Jaunieši	Jaunieši	Jaunieši
Aktivitātes (norises vietas, specifiska vērstība)	Pārsvarā Pļaviņās; rīko sporta un radošās aktivitātes	Svitenes pagastā; liela daļa sporta aktivitātes	Bauskā; rīko sporta un radošās aktivitātes, arī jaunatnes lietu risinošas diskusijas
Sadarbības tīkls	Sadarbojas ar Pļaviņu pansionātu, bērnodārzu un skolām, nedaudz ar citām jauniešu apvienībām	Sadarbojas ar saieta namu, zemnieku saimniecību, citām jauniešu apvienībām	Sadarbojas ar kultūras centru, vēstniecību, zemnieku saimniecību, plašu klāstu dažādu komersantu, citām jauniešu apvienībām